

T.C
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

3-6 YAŞ ARASI OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN
OYUNCAK TERCİHLERİ VE CİNSİYET KALIP
YARGILARI İLE EBEVEYNLERİNİN TOPLUMSAL
CİNSİYET ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Fatma Nur MENEKŞE

İstanbul, 2019

T.C
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

3-6 YAŞ ARASI OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN
OYUNCAK TERCİHLERİ VE CİNSİYET KALIP
YARGILARI İLE EBEVEYNLERİNİN
TOPLUMSAL CİNSİYET ALGILARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Fatma Nur MENEKŞE

Danışman: Prof. Dr. Aşkın ASAN

İstanbul, 2019

T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

..... Aile... Değişimliği ve... Eğitimi.....
Yüksek Lisans programı öğrencisi..... Fatma Nur Mecidse.....
3.6. yaz... orası... okul... öncesi... çocukların... ayınca... tercihleri... ve... cinsiyet... kalıplar... ile
... et... yönetimi... toplumsal... cinsiyet... algıları... orası... ilgili... başlıklı tez çalışması,
Enstitümüz Yönetim Kurulu 08.01.2019 tarih ve 2019 / 488 / 21 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından
oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

UNVANI, ADI SOYADI

İMZA

TEZ DANIŞMANI

: Prof. Dr. Azeln Asan

JÜRİ ÜYESİ

: Doç. Dr. Hanifi PALIAR

JÜRİ ÜYESİ

: Doç. Dr. A. Feriye LENCENT

(*) Yüksek lisans tez savunma jürileri en az biri kurum dışından olmak üzere danışman dahil en az üç öğretim üyesinden oluşur. Jürinin üç kişiden oluşması durumunda eş danışman jüri üyesi olamaz. Eş tez danışmanının jüri üyesi olması durumunda asıl jüri beş üyeden oluşur.

ETİK KURALLARA UYGUNLUK

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Fatma Nur MENEKŞE

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimi tamamlamam için başladığım tez yazma serüveninde bana bu konuda çalışma imkanı veren, beni destekleyip, yüreklendiren, olumlu eleştirileri ile beni aydınlatan değerli danışan hocam Prof. Dr. Aşkın ASAN' a çok teşekkür ederim.

Araştırmam için gerekli yerlere ve verilere ulaşmamı sağlayan arkadaşlarıma, çalışmama katkı sağlayan değerli katılımcılara, veri toplama sürecinde ve daha fazlasında her türlü desteğini esirgemeyen sevgili dostum Merve Kaçar'a, bu süreçte pes etmemem için her daim moralimi yüksek tutan sevgili dostum Serra Nur Demir'e ve bana her zaman inanan sevgili babam Y. İsmet Menekşe, sevgili annem Buket Menekşe ve diğer aile üyelerime maddi ve manevi desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Aralık,2018

Fatma Nur MENEKŞE

ÖZET

Toplumsal cinsiyet, sonradan öğrenilen, değişebilen ve insanların oluşturduğu bir kavramdır. 3-6 yaş arası çocuklarda toplumsal cinsiyet algısı oluşmaya başlamaktadır. Toplumsal cinsiyette roller ve cinsiyete yönelik davranış kalıp yargıları çevreden öğrenilir ve kültürden kültüre değişir. Bu öğrenmenin gerçekleştiği ilk yer ailedir. Aile, çocuğunu toplumsal beklentilere göre yetiştirme eylemindedir. Bundan dolayı bu araştırmada ebeveynlerin sahip oldukları toplumsal cinsiyet algılarının okul öncesi dönemdeki çocuklarının oyuncak tercihlerine ve cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarına etkisi incelenmiştir. Araştırmada nicel yöntemlerden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubuna 50'si devlet 50'si özel kuruma bağlı anaokulundan toplam 100 çocuk ile birlikte anne ve babaları katılmıştır. Araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan çocuk gözlem formu, yine araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgiler formu, Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde yazılım programı kullanılarak betimsel analizler (frekans, yüzde, anlamlılık, ilişkisel tarama) yapılmıştır. 3-6 yaş arası okul öncesi çocukların oyuncak tercihleri ve cinsiyet kalıp yargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkileri çözümlenmek amacıyla yürütülen bu çalışmada araştırmaya katılan annelerin ve babaların toplumsal cinsiyet algılarının çocuklarının cinsiyet kalıp yargıları üzerinde etkili olduğu fakat çocuklarının oynadıkları oyuncakları üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Diğer değişkenlere göre; 3-6 yaş grubu çocukların kız ya da erkek olmalarının çocukların kadın kalıp yargısallık durumlarını etkilediği görülmüştür. Bu durumda kız çocuklarının kadın cinsiyet kalıp yargısallık durumları yüksek iken, erkek çocuklarının ise erkek kalıp yargısallık durumlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat 3-6 yaş grubu çocukların cinsiyet kalıp yargısallık durumlarının, yaşlarına ve özel ya da devlet okulunda okumalarına göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: okul öncesi dönemde çocuk, oyuncak tercihi, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet algısı, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN TOY PREFERENCES AND GENDER STEREOTYPES OF THE CHILDREN BETWEEN 3 TO 6 YEARS OLD AND SOCIETAL GENDER PERCEPTIONS OF THEIR PARENTS

ABSTRACT

Social gender is a concept that is occurred by people and is learned afterwards and can be varied. In children who are between 3 and 6 years old the perception of social gender starts to occur. Gender roles and gender stereotypes are learned from the environment and vary from culture to culture. The first place where this learning takes place is in the family. The family is in the act of raising the child according to the social expectations. Therefore, in this study, the effects of parents' perceptions of gender in preschool children on their toy preferences and gender characteristics were investigated. Relational screening model, which is one of the quantitative methods in the research. A total of 100 children, 50 of whom were from private kindergartens and 50 parents from the nursery school participated in the study. The child observation form prepared by the researcher, the personal information form prepared by the researcher, the Gender Inventory Scale and the Gender Perception Scale were used in the study. In the analysis of the data, descriptive analysis (frequency, percentage, significance, relational screening) were performed by using the software program. In this study, which was conducted in order to analyze the relationships between gender preferences and gender stereotypes of pre-school children aged 3-6 years, it was concluded that the gender perceptions of mothers and fathers participating in the study were effective on the gender stereotypes of their children but not on the toys they played. According to other variables; It has been observed that 3-6 age group children's being male or female affects the female moldyness states of children. Under this circumstance, female gender stereotypicality of girls is higher, while boys have higher male stereotypes. However, it has been observed that gender stereotypes of 3-6 age group children do not differ according to their age and their reading in private or public school.

Keywords: preschool children, toy preference, sex, gender, perceptionof gender, gender tereotypes

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Özet.....	v
Abstract.....	vi
İçindekiler	vii
Tablolar Listesi.....	ix
Şekiller Listesi.....	xii
GİRİŞ	1
1. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUK VE AİLE.....	4
1.1. Çocuk ve Okul Öncesi Gelişim Dönemi	4
1.2. Okul Öncesi Çocuklarda Oyun ve Oyuncak Tercihleri.....	6
1.3. Okul Öncesi Çocukların Oyun ve Oyuncaklarına Ailenin Etkisi.....	8
1.4. Okul Öncesi Çocuklarda Cinsiyet Rolü ve Cinsel Kimlik Kazanımına Ailenin Etkisi	10
1.5. Cinsiyet Rollerine İlişkin Bazı Kuramlar	13
1.5.1. Bilişsel Gelişim Kuramı	13
1.5.2. Sosyal Öğrenme Kuramı	15
1.5.3. Psikanalitik Kuram.....	17
1.5.4. Toplumsal cinsiyet şeması kuramı	20
1.5.5. Sosyal rol kuramı	23
1.5.6. Sosyo-biyolojik yaklaşım (evrimsel görüş).....	23
1.6. Okul Öncesi Çocuklarda Cinsiyet Kalıp Yargıları ve Ailenin Etkisi.....	24
2. TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI	28
2.1. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyetle Arasındaki Fark.....	28
2.2. Toplumsal Cinsiyetin Okul Öncesi Çocuklarda Etkisi.....	29
2.3. Toplumsal Cinsiyetin Ailedeki Etkisi	31
2.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	32
3. KONUYLA İLGİLİ YAPILAN DİĞER ÇALIŞMALAR.....	35

4.YÖNTEM.....	44
4.1. Araştırmanın Amacı	44
4.2.Araştırmanın Modeli ve Yöntemi	45
4.3. Araştırmanın Problemi	45
4.4. Araştırmanın Hipotezleri.....	46
4.5. Evren ve Örneklem.....	46
4.6. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması.....	47
4.7. Verilerin Analizi.....	49
5. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	51
5.1. Kişisel Özelliklere İlişkin Bulgular.....	51
5.2. Cinsiyet Kalıp Yargıya ve Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular.....	67
5.3. Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular	69
5.3.1. Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular.....	69
5.3.2. İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	74
5.3.3. Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular	77
5.3.4. Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular.....	79
5.3.5. Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	81
5.3.6. Sekizinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	83
5.3.7. Dokuzuncu Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	85
6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	87
KAYNAKÇA	95
EKLER.....	106

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Veri Çözümleme Teknikleri ve Araştırmanın Değişkenleri	50
Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı	51
Tablo 3. Katılımcıların Doğum Tarihlerine Göre Dağılımı.....	52
Tablo 4. Katılımcıların Okudukları Okul Türüne Göre Dağılımı.....	52
Tablo 5. Katılımcıların Sağlık Durumlarına Göre Dağılımı.....	53
Tablo 6. Katılımcıların Ebeveynlerinin Durumuna Göre Dağılımı	54
Tablo 7. Katılımcıların Annelerinin Yaşlarına Göre Dağılımı	55
Tablo 8. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	56
Tablo 9. Katılımcıların Babalarının Yaşlarına Göre Dağılımı.....	57
Tablo 10. Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	57
Tablo 11. Katılımcıların Ailelerinin Gelir Düzeyine Göre Dağılımı.....	58
Tablo 12. Katılımcıların Ailelerinin Toplam Gelir Durumuna Göre Dağılımı	59
Tablo 13. Katılımcıların Annelerinin Mesleklerine Göre Dağılımı.....	60
Tablo 14. Katılımcıların Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı	61
Tablo 15. Katılımcıların Evlerinde Çekirdek Aile Dışında Yaşayan Kişilere Göre Dağılımı.....	62
Tablo 16. Katılımcıların Kendilerinin Bakımını Yapan Yardımcı Kişilere Göre Dağılımı.....	63
Tablo 17. Katılımcıların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı	64
Tablo 18. Katılımcıların Sahip Olduğu Kardeş Türüne Göre Dağılımı.....	65
Tablo 19. Ebeveynlerin Evliliğin Kaçınıcı Yılında İlk Çocuklarına Sahip Olduklarına İlişkin Dağılım	66
Tablo 20. Katılımcıların Kendilerine Ait Oda Bulunmasına Göre Dağılımı ...	67

Tablo 21. Katılımcıların Oynadıkları Oyuncaklara Göre Dağılımı	67
Tablo 22. Katılımcıların Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği ile Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğine İlişkin Puan Ortalamaları	68
Tablo 23. Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğine İlişkin Puan Ortalamaları.....	70
Tablo 24. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanların Gelir Düzeylerine Göre Dağılımı.....	71
Tablo 25. Gelir Düzeylerine Göre Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğine İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklar	72
Tablo 26. Gelir Düzeylerine Göre Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algıları Arasındaki Farkların Kaynakları.....	73
Tablo 27. Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeğine İlişkin Puan Ortalamaları	75
Tablo 28. Okul Türüne Göre Çocukların Kalıp Yargısallık Puanları Arasındaki Farklar	76
Tablo 29. Cinsiyetlerine Göre Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeğine İlişkin Puan Ortalamaları.....	78
Tablo 30. Cinsiyete Göre Çocukların Kalıp Yargısallık Puanları Arasındaki Farklar	79
Tablo 31. Yaşlarına Göre Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeğine İlişkin Puan Ortalamaları.....	80
Tablo 32. Yaşlarına Göre Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Puanları Arasındaki Farklar	81
Tablo 33. Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargısallık Durumu ile Ebeveynlerinin Toplumsal Cinsiyet Algısı Arasındaki İlişki	82
Tablo 34. Çocukların Oynadıkları Oyuncaklara Göre Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Puan Ortalamaları	84

Tablo 35. Çocukların Oynadığı Oyuncaklara Göre Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğine İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklar 85

Tablo 36. Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargısallık Durumu ile Oynadıkları Oyuncaklar Arasındaki İlişki 86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Toplumsal Cinsiyet Algısı Konusundaki Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Plot Eğrisi.....	74

GİRİŞ

Oyun, insanlığın tarihi kadar eskidir ve çocuklar için büyük önem taşımaktadır. Çocuklar oyunda kendilerini anlatırlar ve her türlü yaşam becerilerini oyuna taşırlar. Bu yüzden oyun, çocuğun dilidir (Yörükoğlu, 2004).

Okul öncesi dönemde çocuğun en önemli işi olan oyunla çocuk fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimini hızlandırmaktadır. Çocuğun oyunla birlikte büyük ve küçük kasları, el-göz koordinasyonu gelişmekte ve kendi duygularının farkına varmaktadır (mutluluk, sevinç, acı, korku, üzüntü, vb.). Bu şekilde de çocuk kendini ifade edebilmeyi öğrenmektedir (Poyraz, 1997; Akt. Aral, Gürsoy ve Köksal, 2001). Kendini ifade edebilen ve sosyalleşen çocuk, arkadaşlarıyla etkileşime girer ve arkadaşlarıyla birlikte oynadığı oyunda paylaşmayı, yardımlaşmayı ve birlikte çalışmayı öğrenir. Bu etkileşimin sonucunda ise çocuk toplumsallaşmaya başlar (Seyrek ve Sun, 1991). Çocuk oyunda toplumsal becerilerini ve kişiliğini ortaya çıkararak topluma ayak uydurur. Çocuğun oyun içinde kullandığı oyuncaklar, oyunun sağladığı toplumsallaşma sürecinin gerçekleştirilmesinde kullanılan bir tür araçtır (Köknel, 2005). Bu oyuncaklar çocuğu zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gelişimi açısından destekleyen, hayal gücünü ve yaratıcılığını ortaya koyan materyalleri kapsamaktadır (Oktay, 1999; Akt. Yalçınkaya 1999).

Oyuncak seçerken çocuğun yaşı, gereksinimleri, yetenekleri ve ilgileri göz önüne alınmalıdır. Çocuğun gelişiminde büyük önem taşıyan oyun ve oyuncaklara, ebeveynlerin gereken önemi vermeleri ve çocuklarının gereksinimlerine uygun oyuncakları bulmaları gerekmektedir (Oktay 1987; Akt. Tezel Şahin, 1993).

Alanyazın incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarının oyuncaklarına çok fazla etki ettiği görülmektedir. Çünkü ebeveynler, çocukları daha doğmamışken onlar için hayal kurmaya başlarlar ve doğacak çocuklarının cinsiyetlerine uygun gördükleri giysi, eşya ve oyuncakları belirlerler. Bu şekilde anne ve babalar, çocukları için uygun gördüğü ve çocuklarından hayatı boyunca devam ettirmesini bekleyecekleri davranış ve tutumları belirleyerek çocuklarının cinsiyet rollerinin oluşumunda ilk adımı

atmaktadırlar. Çocukta cinsiyet rolleri kavramı, ilk önce biyolojik temele bağlı olarak cinsiyet(sex) ile belirlenir ardından ise toplumsal cinsiyet(gender) ile şekillenir (Yorgancı, 2008).

Cinsiyet, çocuğun kişilik gelişimi ve sosyal onayı bakımından önem arz eder. Gelişmekte olan çocukların okul öncesi dönemde kendi cinsiyetine ilişkin davranış ve özelliklerini göstermeleri beklenen bir süreçtir (Eren 1986; Akt. Şirvanlı ve Bayraktar 1992). Aile ve çocuğun içinde yaşadığı toplum onun kendi cinsiyet rolüne uygun davranış sergilemesine beklemektedir. Dolayısıyla aile toplumsal cinsiyeti öğrenmede önemli bir etkidir. Çünkü aile, toplumun kural ve değerlerini ödüllendirme ve cezalandırma yoluyla çocuğuna aktarmakta ve onu yönlendirmektedir (Wortham, 2002). Ailenin ve toplumun etkisiyle çocukta çok erken yaşlarda cinsiyet kalıp yargıları oluşmaya başlamaktadır (Witt, 1997; Akt. Bağçeli 2008).

Kalıp yargılar kadının veya erkeğin bir davranışının içinde yaşadığı toplum tarafından nasıl görüldüğünü açıklar. Bu yüzden var olan kalıp yargıların doğruluğunu veya yanlışlığını belirlemek zorlaşmaktadır. Bu kalıp yargılar çocuğun bilgi işleme sürecini kolaylaştırırsa da bireylerin davranışlarını belirlediği için zararlı olarak görülmektedir. Çünkü kalıp yargısal inançların değiştirilmesi zordur (Helgeson, 2012). Bu kalıp yargılar çocuğun oynadığı oyun ve oyuncakları da doğrudan etkileyebilmektedir. Özellikle okul öncesi dönemde çocuklar sahip oldukları cinsiyet kalıp yargılarını oyunla ortaya koymaktadır. Bu yüzden kız ve erkek çocukların oynadığı oyun ve oyuncaklarda cinsiyet faktörüne bağlı olarak farklılıklar görülmektedir. Erkekler daha çok taşıtlar, askerler, savaş gibi oyun/oyuncakları tercih ederken, kız çocukları daha çok bebek, ev eşyası, evcilik gibi oyun/oyuncakları tercih etmektedir (Goldstein, 1994).

Bir kız çocuğu erkek oyuncuğu olarak algılanan kamyon ile oynamayı tercih edebilirken bir erkek çocukta kız oyuncuğu olarak algılanan bebek ile oynamayı tercih edebilmektedir. Ancak toplumun oluşturduğu kalıp yargılardan dolayı çocuklar kendi cinsine uygun görülmeyen bir oyuncakla oynadığında yaşlıları, aileleri veya toplum tarafından umursanmamakta, eleştiriye uğramakta ve cezalandırılabilirler (Kail, 2004).

Bundan dolayı bu araştırmada ebeveynlerin sahip oldukları toplumsal cinsiyet algılarının okul öncesi dönemdeki çocuklarının oyuncak tercihlerine ve cinsiyet kalıp yargılarına etkisi incelenmiştir. Anne ve babanın sahip oldukları toplumsal cinsiyet algılarının, çocuklarının oyuncak tercihi ve cinsiyet kalıp yargılarının üzerindeki etkisi araştırmanın temel problemi olarak görölmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde okul öncesi dönemde çocuk ve aile kavramına değinilmiştir. Kavramsal açıklamalar çerçevesinde okul öncesi dönemdeki çocuğun; gelişimi, oyun ve oyuncak tercihleri, cinsiyet rolleri ile cinsiyet kazanımları, cinsiyet kalıp yargıları anlatılmış ve ailenin bunlara etkisi üzerine durulmuştur.

İkinci bölümde toplumsal cinsiyet kavramına değinilmiştir. Kavramlar açıklamalar çerçevesinde toplumsal cinsiyet ve cinsiyet arasındaki fark, toplumsal cinsiyetin okul öncesi çocuk ve aile üzerindeki etkisi, toplumsal cinsiyet eşitliği açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde konuyla ilgili yapılan benzer araştırmalara yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde yöntemle beşinci bölümde de verilerin analizine yer verilerek hipotez ve sorulara yanıtlar aranmıştır. Araştırmada elde edilen verilere göre sonuç bölümünde literatür çerçevesinde elde edilen bulgular tartışılmıştır.

1. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUK VE AİLE

1.1. Çocuk ve Okul Öncesi Gelişim Dönemi

Birleşmiş Milletlerin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesine göre; “on sekiz yaşın altındaki her insan” çocuktur. Doğumla başlayan ve değişen bir insan yavrusu olarak çocuk, ilkel yaşam becerilerinden daha karmaşık ve ileri düzeydeki yaşam becerilerine doğru gelişim gösterir. Gelişim sürecini öğrenme yoluyla devam ettirir (Tuğrul, 2002; Akt. Özkan 2009). Yeni davranışlar kazanılarak daha önceki davranışlarla bütünleştirilir (Poyraz ve Dere, 2001).

Gelişim dediğimiz kavram fiziksel, bilişsel, sosyal değişimleri kapsamaktadır ve her daim ileriye yöneliktir. Gelişimin evreleri vardır ve her bir evre ise kendinden sonraki evreyi etkilemektedir (Yavuzer, 1998). Gelişim dönemlerindeki yaşlar, değişik kaynaklara göre farklılık göstermektedir. Gelişim dönemleri genel olarak şu şekildedir; doğumdan sonraki ilk 2 yıl bebeklik, 3-6 yaş ilk çocukluk (oyun), ilkökul yıllarını kapsayan 7-11 yaş ikinci çocukluk , 12-18 yaş ergenlik dönemi olarak kabul edilir (MEGEP, 2009). Bu gelişim süreçlerinden her birine etki eden toplumsallaşma, insanların belirli bir topluluğa ait olmaları ve topluluktaki diğer insanların değer, yargı, davranış ve inançlarını kabul ettikleri ve benimsedikleri bir süreçtir. Bu süreç en çok ilk çocukluk döneminde yaşanmaktadır (Gander ve Gardiner, 2010).

Gelişim dönemlerden biri olan ilk çocukluk döneminde çocuk en temel becerilerini kazanır. Çünkü çevresine doğru daha aktif bir şekilde yönelir. İlk çocukluk dönemi aynı zamanda okul öncesi dönemi de kapsamaktadır. Piaget’e göre okul öncesi dönemdeki çocuğun özelliklerinden biride ben merkezci olmasıdır (Senemoğlu, 2010). Bu dönem içinde çocuğun kendisini hayatın merkezine alması çevresindeki insanları yok saydığı anlamına gelmemektedir. Çocuklar bu dönem içinde başkalarının ihtiyaçlarının da bilincinde olduklarını söyleyebiliriz. Bu durumu hasta olan annesinin üstünü örten ve daha sessiz bir şekilde oyuna devam eden bir çocuktan da anlayabiliriz. Öyleyse bu dönemdeki ben merkezliği, çocuğun olayları başkalarının bakış açısına göre yorumlayamadığını ama olayları kendi bakış açısıyla yorumlayarak davranış sergilemesi olarak yorumlayabiliriz (Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011).

Okul öncesi dönemdeki ben merkezci çocuk anaokuluna başlayarak ilerideki eğitim hayatı için okula hazır hale gelmektedir. Okul öncesi dönem deneyimler kazanacağı bir oyun ortamına da sahip olması bakımından çocuk için çok büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi dönem, çocuklar için yeni bir arkadaş çevresi oluşturur. Çocuk sosyalleşerek diğer insanları keşfeder ve bir takım toplumsal kurallarında farkına varır. Çocuğun bu dönemde kazandığı beceriler, ileriki yıllarda sosyal ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır. Uyaranlarla dolu dış dünyayı daha çok keşfeden ve beden gelişimi devam eden çocuk bu dönemde bedeninin de farkına varmaya başlar. Çocuk herşeyi sormak ister ve bu dönemde yoğun bir merak vardır. Bu merak ve öğrenme ihtiyacı olan çocuk kendisine bir model aramaktadır. Çocuk çevresindeki her türlü tutum ve davranışları gözlemler ve bu şekilde model olarak öğrenir (Yörükoğlu, 2004). Bu dönemde çocuğun sorduğu soruların cevaplandırılması sosyal ve kişisel gelişimi açısından çok önemlidir. Bir önceki dönemde cinsiyetini fark eden çocuk bu dönemde ise cinsiyetine uygun bulunan davranışlar gösterme eylemindedir. Sorulan sorular cinsiyetiyle ilgilide olabilmektedir (Özdemir, Özdemir, Kadak ve N, 2012).

Bu dönemde çocukların cinsiyetleri ve cinsiyet farklılıkları ile ilgili sorduğu bu sorulara olumsuz bir şekilde tepki verilmesi veyahut engellenmesi çocuğun suçluluk duygusu yaşamasına neden olabilmektedir. Erkekler veya kızlar şöyle yapar gibi kalıp yargısal ifadeler ailelerden ve çevrelerinden öğrenilmeye başlanır ve bu dönemde ahlaki yargıların ve vicdan gelişiminin temelleri atılır (MEGEP, 2009).

Okul öncesi dönemde çocuklar bir nesnenin şeklinin değişim göstermesinin o nesnenin sahip olduğu özelliklerini de değiştirdiğine inanmaktadır. Mesela iki aynı miktar suyu eğer iki farklı türden bardağa boşaltırsak çocuklar uzun bardaktaki suyun ince olan bardaktaki sudan daha fazla olduğunu düşüneceklerdir (Köksal Akyol, 2005a). Bu yüzden okul öncesi dönem çocukları düzenleme yapamaz ve üst düzey sınıflandırmada bulunamazlar. Sadece nesnelere şekilleri ve renkleri gibi bir özellikli tek bir sınıflandırma yapabilmektedirler (Senemoğlu, 2010). Bu dönemde çocukların düşünce yapısı 'şimdi ve burada' ile sınırlıdır. Bundan dolayı neden-sonuç ilişkisi kuramazlar ve mantık yürütmede tümdengelim ve tümevarım yöntemlerini kullanamazlar. Örneğin çocuk her gün kahvaltısında yumurta yiyor ise kahvaltı

kavramı sadece yumurta yemekten oluşmaktadır. Yumurta yemediği günleri kahvaltı yapmamış olarak algılayabilmektedir (Köksal Akyol, 2005a).

Okul öncesi dönem çocuğu hayal ile gerçeği ayırt edemeyebilir. Bu yüzden bu dönemde çocuklar oyuncak bebeklerinin canlı olduğunu varsayarlar ve bundan dolayı da onları besleyip büyütme amaçlarlar. Yani cansız olan nesnelere canlılık atfederler (Özdemir ve ark., 2012). Yine bu dönem çocuğu güneşin varlığını da birisinin onu ateşe vermesi sonucu oluştuğu şeklinde yorumlayabilmektedir (Köksal Akyol, 2005a). Çocuğun doğru ve yanlış algılama biçiminde çevresindeki otorite sahibi kişi veya kişilere bağlı olarak değişim göstermektedir. Bu dönemde çocuk doğru ve yanlış fiziksel sonuçlara göre yorumlayarak anlar. Mesela çocuk için cezalandırılmayan davranışlar doğrudur, cezalandırılan davranışlar ise yanlıştır (Güngör, 2005).

1.2. Okul Öncesi Çocuklarda Oyun ve Oyuncak Tercihleri

Oyun, çocukların dünyayı kavramalarına, çevrelerindekiyle etkileşim içinde olmalarına, duygularını ifade edebilmelerine ve duygularını kontrol altında tutabilmelerine olanak tanıyan bir eylemdir (NAEYC, 1995).

Oyun yıllardır farklı düşünceler ve teoriler ile incelenmektedir (Saracho, 2004). Oyuna atfedilen anlamlar kültürel olarak, zaman ve coğrafyaya göre farklılık gösterebilmektedir (Onur ve Güney, 2004). Bundan dolayı oyunun yapısı, kuralları ve amaçları kültürden kültüre farklılaşarak değişim göstermektedir (Pilten ve Pilten, 2013).

Oyun en basite indirgenen halinde ve hayvan hayatının içinde bile, fizyolojik bir olgudan çok daha fazlasını içermektedir. Oyun, kapsadığı alan bakımından oldukça zengindir. Oyun kültürü içerisinde barındıran, kültürler arası aktarılan ve kendiliğinden oluşum göstermiş bir olgudur (Huizinga, 2013).

Bütün ülkelerde oyun eğitimin merkezinde görülmektedir. Bu yüzden de Türkiye’de okul öncesi eğitim oyun üzerine temellendirilmiştir. Milli Eğitim

Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı'na (2013) göre çocuklar oyunlar ile kendini ve içerisinde yaşadığı toplumu öğrenir. Aynı zamanda kendini ifade etmeyi ve kritik düşünme yeteneğini de oyunla kazanır. Çünkü oyun çocuğun dilidir. Çocukların oyunlarını çoğu insan eğlenceli ama amaçsız bulmaktadır. Oysa ki çocuk öğrendiklerini ve deneyimlerini oyunla sergilerken oyunda duyu, hareket ve biliş becerilerini geliştirerek toplumsal farkındalığı öğrenir (Gander ve Gardiner, 2010).

King (1979), okul öncesi dönemdeki çocuklardan yaptıkları etkinliklerin iş yada oyun olarak sınıflandırmalarını istemiştir. Bu araştırmanın sonucunda çocukların kendi kontrolleri altında, gönüllü bir şekilde, eğlenceli ve yetişkinlerin içinde bulunmadığı etkinlikleri oyun olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Karrby (1989) ve Wing (1995) de yaptıkları araştırmalarında King (1979) ile aynı sonuca varmış ve çocukların kendi kurallarını belirlediklerini, kendi kontrollerinde olan etkinlikleri oyun olarak algıladıklarını ve katı kurallar içeren, kendilerini hareketsiz kılan etkinlikleri ise oyun olarak algılamadıklarını bulmuştur (Koçyiğit ve Baydilek, 2015)

Oyunun çocuğun gelişimi için öneminin yanında çocuğun oynadığı oyuna eşlik eden oyuncaklarda oyun kadar önemlidir. Oyuncaklar köprü görevi yaparlar (Arıkan ve Karaca, 2004). Haim G. Ginott, "oyuncakları çocuğun kelimeleri, oyunu ise çocuğun ne anlatmak istediğidir" der (Çetin, 2009). Oyuncak, çocuğun gelişim dönemleri boyunca onun hareketlerini, zihinsel, psiko-sosyal ve bedensel gelişimlerinde katkı sağlayan, üretkenlik ve hayal gücünü geliştiren tüm oyun malzemeleridir (Arslan, 2000; Akt. Poyraz, 2003).

Okul öncesi döneme gelen çocuklar çevrelerinde bulunan her türlü nesneyi oyuncak olarak kullanabilirler (Egemen, Yılmaz ve Akil, 2004). Bu dönemde çocuklar oyuncaklara çok fazla ilgi gösterirler. Bu durumda ailelere düşen en büyük görevlerden biri alıcı ve öğrenmeye açık olan çocuklarına en uygun oyuncak seçebilmektir (Arıkan ve Karaca, 2004). Bazı zamanlarda fiyat bakımından yüksek olan üretken oyuncakları aileler çocukları için satın alırlar fakat çocuklar o oyuncakın kutusuyla daha fazla oynayabilmektedirler. Bunun nedeni alınan oyuncakın

işlevselliğinin belirli olduğu (konuşabilme, hareket edebilme, ışıklarını yakabilme, vb) ve üretkenliklerini yeteri kadar uyarmamasından dolayıdır. Çocuk oyuncağın dış kutusuyla çok daha üretken olabilmekte ve bu konuda kendini daha özgür hissedebilmektedir (Gander ve Gardiner, 2010)

1.3. Okul Öncesi Çocukların Oyun ve Oyuncaklarına Ailenin Etkisi

TDK' ya göre aile; “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik, aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü” dür.

Aile, insanlığın tarihi kadar eskidir ve toplumdan topluma farklılık gösterir. Bu kültürel farklılıkların sonucunda ise birbirlerinden farklı aile biçimleri ortaya çıkmıştır. Ailenin sınıflandırılmasında en yaygın olanı ise çekirdek ve geniş aile ayrımıdır. Çekirdek aile anne, baba ve evlenmemiş çocuğu kapsar. Geniş aile ise anne, baba, kızlar, erkekler, damatlar, gelinler ve torunların aynı çatı altında yaşadığı aile türüdür. En sık rastlanan aile tipi anne, baba ve çocuktan oluşan çekirdek ailedir (Kocacık, 1997).

Aile, sosyal ilişkilerin ilk olduğu birimdir. Aile, içinde kendi düşünce yapısını çocuğa aktararak çocuğun kişilik özelliğini ve toplumsallaşma sürecini etkiler ve böylelikle çocuklar gözlem yoluyla ve model olarak öğrenmiş olurlar. Bu öğrenme çocukta oyun ile pekiştirilmektedir. Çocuklar, başkaları ile iletişim kurmak, paylaşmak, oynamak , yaşamak zorunda olduklarında başkalarının farklı düşünce ve davranışlarını, farklı oyun ve oyuncaklarını vb. durumların var olduğunu keşfederler (Gander ve Gardiner, 2010).

Langlois ve Downs'un (1980) okul öncesi dönemdeki çocukları ile yaptığı araştırmanın sonucunda erkeklerin maskülen oyuncakları tercih etmesine annelerinin hafif dozda onay verdikleri, babalarının ise daha güçlü bir şekilde onay verdikleri gözlemlenmiştir. Erkekler feminen oyuncaklarla oynadıklarında annelerin bu durumu destekledikleri fakat babalarının erkek çocuklarını bu davranıştan vazgeçirmeye çalıştıklarını gözlemlenmiştir. Kız çocuklarında ise feminen oyuncaklarla

oynadıklarında anne ve babalarının onay verici olduklarını, maskülen oyuncaklara yöneldiklerinde ise anne ve babaları tarafından onaylanmadığı gözlemlenmiştir.

Peretti ve Sydney (1984), 2 ve 3 yaşlarındaki 150 kreş çocuğuyla ve ebeveynleriyle yaptığı çalışmasında, ebeveynlerin çocukların cinsiyetlerine göre oyuncak satın aldıklarını ve çocuklarının cinsiyetlerine uygun davranışlar geliştirmeleri konusunda beklentilerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda ebeveynlerin, çocuklarının cinsiyetine uygun görmedikleri bazı oyuncakları yasakladıkları gözlemlenmiştir.

Goble, Martin, Hanish ve Fabes'in (2012) çocukların oyuncak tercihleri üzerine yaptıkları araştırmalarının sonucunda çocukların tek başlarına oynarken kendi cinsiyet rolüne özgü oyuncakla oynadıklarını gözlemlemişlerdir. Kız çocukları karşı cinsten bir arkadaşıyla oyun oynarken oyuncak tercihlerinde farklılık gösterirken, erkek çocuklarında ise öğretmenleriyle oyun oynarken oyuncak tercihlerinde farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir (Yağan Güder, 2014).

Caldera, Huston ve O'Brein (1989), 1,5-2 yaş arasında olan 40 (20 kız ve 20 erkek) çocukla ve ebeveyniyle yaptığı çalışmasında, çocukların cinsiyetine uygun gösterilen oyuncaklara daha heyecanlandıklarını ve daha fazla katılım sağladıklarını gözlemlenmiştir. Aynı zamanda ebeveynlerin, çocukların cinsiyetlerine uygun oyuncakları tercih etmelerine daha pozitif baktıkları sonucuna varılmıştır.

İnci Kuzu'nun (2015) okul öncesi 1 ile 5 yaşları arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinde ebeveynlerinin etkisini incelediği araştırmasında ebeveynlerinin çocuklarının oyuncaklarıyla ilgili kalıp yargılarını öğrenebilmek için 100 aile ile çalışmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre çocukların oyuncak tercihlerinde cinsiyetlerinin etkili olduğu ve çocuklarına oyuncak alan ebeveynlerin çocuklarının oyuncaklarına müdahalede buldukları görülmüştür. Aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarının oyuncaklarına müdahalesinde kız çocuklarına oranla erkek çocuklarında daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

1.4. Okul Öncesi Çocuklarda Cinsiyet Rolü ve Cinsel Kimlik Kazanımına Ailenin Etkisi

Alanyazın incelendiğinde toplumsal cinsiyet rolü ile cinsiyet rolü kavramlarının birbirlerinden çok farklı olmadığını görülmektedir. Kaynakların bazılarında toplumsal cinsiyet bazılarında ise cinsiyet rolü olarak yer almaktadır (Gündüz Şentürk, 2015).

Her çocuk kadın veya erkek olmasını sağlayacak fizyolojik donanımla ve cinsel kimlikle dünyaya gelir (Günay ve Gürşimşek, 2005). Ebeveynler doğacak bebekleri ile ilgili olarak bebeklerinin ilk önce cinsiyetini merak etmektedir (Blakemore, Berenbaum ve Liben, 2009).

Cinsiyet, kişinin anne karnında oluşan kadın ve ya erkek olarak ayrılan genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleridir (Dökmen, 2004). Başka bir tanımı ise insanları kadın ve erkek olarak ayırmak için kullanılan bir terim olmasıdır (KSGM, 2008). Cinsiyet, kişinin kimliğinin oluşabilmesi için gereken toplumsal çerçeveyi belirler (Tobin, 2007).

Cinsiyet, insan gelişiminin her evresinde önemli olan, doğum öncesinde başlayan, kişinin ve çevresindekilerin algılarını, güdülerini, duygularını, davranışlarını, tercihlerini etkileyen bir olgudur. Bazı çalışmalarda cinsiyetle ilgili bilişsel yapının ve algının cinsel davranışlara neden olduğu ortaya çıkmıştır (Çiftçi ve Özgün, 2011).

Cinsiyet biyolojiktir ve genelde durağan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet ise toplumsal olarak değişim gösterebilen daha kültüre ve zamana dayalı bir yapıdır. Toplumsal cinsiyetin oluşumun iki önemli boyut vardır. Bunlar cinsel kimlik ve cinsiyet rolüdür.

Cinsel kimlik, çocuğun çevresiyle etkileşimi sonucunda çocuğun oluşturduğu toplumsal bir yapıdır (Yogev, 2006). İlk çocukluk dönemlerinde gelişen cinsel kimlik, bireyin kendisini kadın yada erkek olarak algılamasıdır (Artan ve Bayhan, 2005).

Cinsiyet rolü ise feminen yani kadınsı veya maskülen yani erkeksi olarak adlandırılabilen tutumları, davranışları, değerleri, konuşmayı, giyinmeyi, düşünme tarzını vb. durumları barındırmaktadır (Gander ve Gardiner, 2010). Cinsiyet rolleri, toplumun beklentilerini kapsar. Çünkü toplumda kadın ve erkek için belirlenmiş roller vardır. Anne ve babaların bebeklerinin cinsiyetine uygun davranışlar sergilediğinde olumlu tepkiler verdiğini, cinsiyetine uygun davranış sergilemediğinde ise olumsuz tepkiler verdiğini gözlemlenmiştir (Fagot, 1978).

Mussen'e (1969) göre cinsiyet rolü olduğu zaman bireylerin cinsiyet davranışları netlik kazanmaktadır. Çocuklar kadın ve erkek diye gruplandıkları ve farkı anladıkları zaman bu gruplardan birine kendilerini dahil ederek toplumun getirdiği değerleri bilişsel yapılarına yerleştirirler (Günay ve Gürşimşek, 2005). Kohlberg'e (1996) göre cinsiyet rolü kazanımı, çocuğu edilgin olmaktan çıkararak etkin hale getirmektedir (Çiftçi ve Özgün, 2011). Sandra Bem (1984) ise feminen ve maskülen olarak ikiye ayrılan cinsiyet rollerine adrojeni diye yeni bir kavram katmıştır. Adrojeni, feminenliğin ve maskülenliğin dengeli bir şekilde tek bir bireyin içerisinde bulunmasıdır (Gökkaya, 1994).

Wehren ve De Lisi (1983), cinsiyet kimliğinin kazanılmasında dört aşamadan bahsetmektedir. Bunlardan birincisi etiketlemedir. Bu aşamada çocuk kendisinin ve çevresindekilerin cinsiyetini farkında varır. İkinci aşama sabitliktir. Bu dönemde çocuk cinsiyetin sabit olduğunu anlar. Üçüncü aşama güdüdür. Bu aşamada cinsiyetin değişmediğini öğrenir. Dördüncü ve son aşamada değişmezliktir. Bu aşamada ise giyim ve saç değişikliği gibi değişkenlerin cinsiyetleri değiştirmedir (Keleş, 2008).

Piaget'nin işlem öncesi döneminde yer alan çocuk, kadın ve erkek arasındaki farkı kadın ve erkek üreme organdan değil daha çok saç, kıyafet gibi dışsal uyaranlarla anlar. Bu durumda dış görünüş değişiklik gösterdiğinde örneğin bir kadın erkek gibi giyindiğinde o kişinin kadın olduğunu anlamakta zorluk çekebilirler (Bem, 1989).

Okul öncesi dönem çocuğun cinsel kimliğinin gelişmesinde en kritik dönemdir. Bu dönemde çocuk cinsiyet rollerine karşı ilgilidir (Köksal Akyol, 2005b) ve sosyalleşme ile kendi kişiliğini belirler ve sosyal kimlik kazanır (Erden, 2005). Bu dönemde çocukta yer eden cinsiyet rol algıları, biçimlenerek cinsiyet kimlik algısını

oluşturur (Can ve ark., 2012,Akt. Bayramoğlu, 2015). Bu dönemde erkek çocukları daha hareketli ve girişken olurken kız çocukları iyi iletişim kurabilen ama çekingen yapıya sahip tavırlar sergilerler. Kız ve erkek çocuklar öncelik olarak kendi cinsiyetlerindeki arkadaşı ile oyun oynamayı tercih ederler (İnanç ve Bilgin, 2005).

Eser'in (2008) 4-6 yaş grubu okul öncesi 150 çocuk ve anne babaları üzerine yaptığı araştırmasında anne-baba tutumunun çocuğun cinsel kimlik kazanımına etkisini incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre anne-baba tutumlarının çocuğun cinsel kimlik gelişimine etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Aksoy ve Baran'nın (2017) yaptığı çalışmada annelerin cinsiyet rollerine ilişkin özellikleri ile çocukların oyuncak tercihleri ve oynadıkları oyun türleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre feminen ve maskülen annelerin çocuklarının oyuncak tercihlerinin androjen annelerin çocuklarından farklı bir şekilde belirli bir gruptaki oyuncaklar üzerinde yoğunlaştığını göstermiştir.

Okul öncesi çocuklarla yapılan bir diğer çalışmada, çocuklar oyuncak tercihi yaparken çevredekilerin onlardan beklediği cinsiyetine uygun oyuncakla oynama beklentisinin farkında olduğunu ve buna uygun oyuncak tercih ettiğini gözlemlemiştir (Raag ve Rackliff, 1998). Kız çocukları oyuncak bebek ve ev eşyası gibi oyuncakları tercih ederken erkek çocuklar daha çok kamyon, asker gibi oyuncaklara yönelmektedir (Goldstein, 1994). Çocuklar öncelik olarak kız oyunları ve erkek oyunları olarak ayırırlar. Örneğin temizlik yapmak anne işi diye düşünün çocuk temizlik oyunun kız oyunu olduğunu düşünür. Ya da işe gitmek baba işidir diyen bir çocuk işe gitme eylemini erkek oyunu olarak kabul eder (İnci Kuzu, 2015)

Alanyazına bakıldığında çocuklardaki cinsel kimlik kazanımında yaygın olarak annelerin cinsiyet algılarına bakılmıştır ve babalar bu araştırmalarda yeterince dahil olamamışlardır (Maccoby, 1998; Akt. Yogev, 2006).

1.5. Cinsiyet Rollerine İlişkin Bazı Kuramlar

Cinsiyet kazanımlarıyla ilgili çeşitli düşünceler, araştırmalar ve kuramlar bulunmaktadır. Cinsiyet rollerini açıklayan kuramlardan bazıları şunlardır; bilişsel gelişim kuramı, sosyal öğrenme kuramı, psikoanalitik kuram, toplumsal cinsiyet şeması kuramı, sosyal rol kuramı ve sosyo-biyolojik yaklaşım (evrimsel görüş) dir. Bu kuramlar birbirlerini çürütmezler sadece cinsiyet kazanımının değişik yönlerini anlamlandırmaya çalışırlar (Dökmen, 2006).

1.5.1. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel gelişim kuramına göre çocuklardaki cinsiyet gelişimiyle cinsel kimlik daha ileriki yaşlarda başlamaktadır. Bilişsel gelişim kuramcılarına göre çocuklar büyüdükçe cinsiyetleriyle ilgili bilgi sahibi olurlar (Kimmel, 2000).

Bilişsel gelişim sürecinde çocuk ilk önce cinsiyetçi doğasını ve cinsiyet tiplerini anlamaya çalışır. İnsanların kadın veya erkek olduklarını keşfeder. Etrafındaki nesnelere cinsiyetlerle eşleştirerek belirli faaliyetleri o cinsiyetle özdeşleştirir. Aile ve toplumun çocukları kız veya erkek olarak ayrıştırmasıyla çocuk kendini özdeşleştirdiği cinsiyeti seçerek o cinsiyetin faaliyetlerini gerçekleştirmeye başlar. Bilişsel gelişim kuram düşüncesinde çocuğun davranışlarını şekillendiren asıl kişi çocuktur, aile veya toplum değildir (Nielsen, 1990). Yani öğrenmenin gerçekleşmesi sürecinde toplum ve aile çocuğa teşvik ve koşullanmada bulunmaz çünkü çevre çocuğu değil, çocuk çevreyi etkilemektedir (Helgeson, 2012). Çocuklar ilk önce kendi cinsel kimliğini tanımlarlar daha sonra ise çevredekilerin cinsel kimliğini öğrenirler. Çocuk bu süreçte sosyalleşerek kendi cinsiyet rolünü ortaya koyar ve bu durum 'kendini sosyalleştirme' olarak adlandırılır (Dökmen, 2015). Çocuğun hayat deneyimleri sınırlı olduğu için kadın veya erkek olduğunu öğrenme yolunda iki cinsiyete de belirli davranışlar belirlemeye ve onlar ile ilgili kalıp yargılar oluşturmaya başlar (Köksal Akyol, 2005a).

Bilişsel gelişim kuramı uzun yıllar gerektiği önemi alamamıştır. Bunun nedeni çocukların cinsiyet seçimlerinde aktif olduklarını göz ardı ederek daha çok çevrenin etkisinde kaldıklarının düşünülmesinden kaynaklanmaktadır. Maccoby'nin (1966) kaleme aldığı Cinsiyet Farklılıklarının Gelişimi' kitabıyla cinsiyet gelişimini anlama ile ilgili farklı ve yeni bir yol olarak Kohlberg'in gelişim kuramını gündeme getirmiştir. Bütün bilişsel gelişim kuramları Kohlberg'in kuramından etkilenmeye başlamışlardır (Martin, 2000).

Lawrence Kohlberg de Piaget'nin bilişsel gelişim modellerini kullanmıştır. Kuramı çocukların cinsel kimlik duygusunu ve cinsel tiplene becerilerine sahip olma biçimlerini anlatmaktadır. Cinsel tiplene denilen kavram cinsiyete özgü olarak kabul edilen davranışları tanımlamak için kullanılmaktadır. Çocuklar cinsel kimliği öğrenirken cinsel tiplene de öğrenmektedirler. Gene burada da dikkat çeken çocukların cinsiyet anlayışı geliştirmek konusunda pasif değil aktif bir şekilde kendilerini toplumsallaştırdıklarıdır (Ryle, 2012). Kohlberg çocuğun cinsel kimliğini kazanmasının cinsel kalıp yargıları ve cinsiyet özelliklerini tamamen etkilediğini düşünür (Basow, 1986). Kohlberg'e göre çocuk iki yaşlarında cinsel kimliğini kız veya erkek olarak farkına varır ve kendini kız veya erkek olarak tanımlar. Bu aşama çocuğun seçtiği cinsiyete özgü kıyafet, saç uzunluğu veya kısalığı gibi cinsiyete özgü etiketlemelere başlar ve kendini bunlarla özdeşleştirir. Bu süreçte istisnai olarak milli giysiler giyen kişileri örneğin İskoç erkeklerini etek giydiği için kız olarak görebilmektedirler. Çocuğun yaşları ilerledikçe çocukların cinsel kimlikleri çok daha fazla netleşmeye başlar ve buna uygun davranışların sıklığı ve sürekliliği artar (Doyle, 1997; Akt. Şıvgın 2015).

Bilişsel gelişim kuramında özet olarak okul öncesi dönemde çocuk kendini ve çevresindekileri değerlendirme yetisine sahiptir. Çocuk kendi cinsiyetini fark ederek ve çevresindeki kişiler ile cinsel kimliğini özdeşleştirmek için karşılaştırmalar ve değerlendirmelerde bulunur böylelikle cinsiyete ilişkin kalıp yargılarının oluşumunu sağlar (Özdemir, 2006).

1.5.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Albert Bandura öğrenmeyi, çevrelerindeki olaylara karşı vermiş oldukları tepkiler ile oluşan düşünceler ve zihinsel süreçler olarak açıklar (Koç, 2005). Bu kurama göre insan sosyal bir varlıktır ve gözlemleyerek ve model alarak öğrenmektedir (Çıtak, 2008).

Çevrenin insan davranışına ve bu davranışların değişikliğine etki ettiği kabul edilir ama bu çevreyi insan oluşturduğu için insanın çevreden sadece etkilenen değil aynı zamanda çevreyi etkileyende olduğunu kabul etmektedir (Bandura, 2001). Cinsiyet rollerini açıklamak içinde bir çok psikolog davranış yönelimiyle öğrenme modeli olan sosyal öğrenme kuramını kullanmışlar (Doyle, 1997;Akt. Şıvgın, 2015). Sosyal öğrenme kuramı öğrenmenin gerçekleşmesi için model alma, gözlem, taklit etme ve davranış pekiştirmenin gerekliliğini savunur (Çavdar, 2013).

Öğrenmenin en kolay yolu davranışların ödüllendirilerek pekiştirilmesidir. Ebeveynler, çocukların ilk pekiştiricileri ve ilk modellerdir (Abbott, 1983). Çocuk cinsiyetine uygun görülen bir davranış sergilerse ve o davranış ödüllendirilirse çocuk davranışı tekrar eder ama kendi cinsiyetine uygun görülmeyen bir davranış karşılığında cezalandırılırsa o davranıştan uzak durma eğilimine girer (Vatandaş, 2007).

Davranışların pekiştirilmesi günlük hayatta çok fazla kullanılan bir öğretme yöntemidir. Çocuk kendi cinsine özgü davranışlar sergiledikçe ödüllendirildiğini fark eder ve davranış sıklığı artar. Sosyal öğrenme kuramında cinsiyet rolleri öğrenilirken cinsel kimlik daha sonra oluşmaktadır fakat bilişsel gelişim kuramında çocuk önce hangi cinsiyetten olduğunu öğrenmektedir. Sosyal öğrenme için en önemli konu kişinin kendi cinsini rol model alarak taklit etmesidir. Annesine yardımcı olan kızın annesi tarafından takdir edilmesi kızının ona yardım etme eylemini tekrarlamasını destekler aynı şekilde bir babanın oğlunun ağlamasına tepki olarak ‘erkekler ağlamaz’ diyerek oğlunu azarlarsa oğlu bu davranışı öğrenir ve canı yandığında dahi ağlamayabilir. Ebeveynler çocuklarının cinsiyete özgü davranışlarını ödül-ceza yoluyla pekiştirerek öğretirler. (Doyle, 1997;Akt. Şıvgın 2015).

Çocuklar, etrafındaki kendilerine benzer olarak seçtikleri aynı cinsten

modelleri gözlemleyerek diğer cinsiyetten olan bireylerin nasıl davranmaları gerektiğini bu şekilde öğrenirler ve bu şekilde birçok cinsiyete özgü davranışı erken yaşta kazanmış olurlar (Bem, 1984; Akt. Gökkaya 1994). Bu modele göre kız çocukları annelerinin kadınsı davranışlarını gözleyerek, erkek çocukları ise babalarının erkeksi davranışlarını gözlemleyerek kendilerine model alırlar (Artan ve Bayhan, 2005). Helgeson' a (2012) göre çocuğun kimi taklit edeceği konusunda karar veremeyebilirler. Bazen çocuklar ebeveynlerinin dışında güçlü, baskın ve ödüllendirici kişileri de rol model almayı tercih etmektedir. Çocuk seçtiği birinin davranışını model alıp taklit eder ve çevrenin verdiği tepkiye göre davranışı tekrar eder. Çünkü çocuk çevresinde oluşan davranışların olumlu sonuçlar oluşturduğunu gözlemleyerek bu davranışı yapmak için güdülenmektedir (Koç, 2005).

Alanyazın incelendiğinde her iki cinsiyeti de model alan çocuk, aynı cins ebeveyni seçmek yerine daha güçlü olan modeli seçtiği görülmüştür (Nielsen, 1990). Kızların erkeklere oranla daha çok iki cinsiyetten ebeveyni de model aldığı gözlemlenmiştir.

Bandura'da çocuğun bir davranışı benimseyip öğrenmesi için dışsal pekiştirmelerin işe yaradığını düşünmektedir. Çocuğun model aldığı kişiden ödül veya ceza aldığında çocuk bunu bilişsel olarak öğrenir. Yani içsel pekiştireçler kadar dışsal pekiştireçlerde öğrenmede etkilidir (Senemoğlu, 2010). Burr (1998), gerçek kişilerin dışında çocukların masallardaki karakterleri, televizyonlarda gördükleri çizgi film veya dizi karakterlerini de model aldıklarını söyler.

Bandura ve Walters'ın (1963) çocukların tercih ettiği modellerin onlar üzerindeki etkisini incelediği araştırmada çocuğun davranışlarını sırayla en fazla etkileyen çizgi filmdeki kahramanlar, filmlerdeki insanlar ve gerçek çevresinde var olan insanlardır (Senemoğlu, 2010).

Bandura (1965) çocuklara yönelik araştırmasında saldırgan bir model ile karşılaşan erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla saldırgan davranışlarında artış gösterdiğini gözlemlemiştir. Araştırmada kız ve erkek çocuğunda saldırganlığı aynı düzeyde öğrendikleri ama kızların saldırgan davranışa teşvik edilmemesinden dolayı saldırgan davranış gösterme eğilimlerinin daha az olduğunu belirtmiştir (Basow, 1986). Saldırgan davranış, bilişsel olarak ulaşılabilen bir tepki olduğundan ve öğrenildiğinden o davranışa teşvik gerçekleşmektedir (Helgeson, 2012).

Sonuç olarak sosyal öğrenme kuramında ödül kavramı önemlidir. Ama bazı çalışmalarda erkek çocuklarına bebekle oynaması karşılığında ödül verilmesine rağmen bebeği tercih etmedikleri de gözlemlenmiştir. Sosyal öğrenme kuramı öğrenmeyi açıklamakta yetersiz kalsa da model alma ve ödül öğrenme için büyük önem taşımaktadır (Abbott, 1983).

1.5.3. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuramı ortaya çıkartan kişi Sigmund Freud'dur. Freud bilinçaltının davranışlarımızı etkilediğinden söz eder bu kuramında ilkesi budur (Helgeson, 2012). Freud psikoseksüel gelişimi beş dönemde incelemektedir. Bunlardan ilki oral dönemdir. Oral dönem 0-18 ay aralığındadır. Bu dönemde emme, zevk ve ağız temasına yoğunlaşılır. İkinci dönem anal dönemdir. Anal dönem 1,5-3,5 yaş aralığındadır. Bu dönemde dışkıyı dışarı atma doyum sağlar. Üçüncü dönem fallik dönemdir. Fallik dönem 3,5-5 yaş aralığındadır. Bu dönemde cinsel organlar en önemli erojen bölgelerdir. Bu dönemde Ödipus ve elektra kompleksleri ortaya çıkar. Dördüncü dönem latent dönemdir. Latent dönem 5-13 yaş aralığındadır. Beşinci dönem ise genital dönemdir. Genital dönem 12-13 yaş sonrasına denk gelmektedir (Nielsen, 1990).

Frue'd'un kuramında çocukların toplumsal cinsiyet algılarının oluşmasında üç dönem olduğunu söylemektedir. Bunlar cinsiyetler arasındaki farklılıkların farkında olmadıkları dönem, farklılıkları anlamaya başladıkları dönem ve ödipal dönemdir. Farklılıkların farkında olmadıkları ilk dönem oral ve anal döneme denk gelmektedir. Bu dönemde doğumdan itibaren her iki cinsiyetteki çocuğun cinsiyet ve toplumsal

cinsiyet deneyimleri aynı şekildedir çünkü bu dönemde çocuk annesinin memesini kendisine ait sayar ve kendisini annesinden ayrı olarak algılamaz. Farklılıkları anlamaya başladıkları ikinci dönemde ebeveyn ve çocuk arasında çatışma başlar. Çocuklar kadın ve erkek ile ilgili farklılıkları gözlemleyerek kendi cinsel kimliklerini oluşturmaya başlarlar. Ödipal dönem fallik döneme denk gelmektedir. Bu dönemde ise annelerine duydukları cinsel istekleri sonucu olarak babalarıyla savaşa giren erkek çocukları vardır. Bu erkeklik savaşı sırasında erkek çocuk kastrasyon korkusu yaşar böylelikle annelerinden vazgeçerek babalarıyla olan çekişmelerini sonlandırırlar ve babalarıyla özdeşim kurarlar. Kız çocuklar ise bu dönemde babanın onlara istedikleri penisi vereceklerini umut ederler. Kız çocukları zamanla bu davranışlarından vazgeçip babalarıyla daha pasif ve kadınsı bir iletişim içine girerler. (Dökmen, 2006).

Freud, kız çocuklarının bu dönemini Elektra kompleksi olarak ifade etmiştir. Freud bu süreçlerin psikoseksüel gelişimi açısından sağlıklı olduğunu söyler ve sonrasında ebeveynle özdeşleşmenin önemini vurgular (Smith, 2007). Ödipus ve Elektra kompleksleri de çocuğun kendisi ile aynı cinsiyette olan ebeveynle özdeşleşmesine yardımcı olur. Bu süreçte kız ve erkek çocuk suçluluk duyabilmektedir. Bunun nedeni ebeveynine karşı ensest duygulara sahip olmasıdır. Her iki cinsiyetteki çocukta aynı cinsiyetteki ebeveynlerini ya penisini ortadan kaldıracak kişi ya da penis yoksunluğunun sorumlusu olarak görmektedir. Böyle bir durumda çocuklar kendilerinin belirlediği 'saldırganla' özdeşleşmek durumunda kalırlar (Basow, 1986). Çocukların var olan cinsel dürtüleri bastırmayı öğrenme şekilleriyle çocuklarda ki cinsiyet farklılıklarının arttığını öne sürmüştür (Holmes, 2007).

Freud'a göre erkekler kadınlara göre psikolojik anlamda daha sağlıklıdır. Bundan dolayı daha üst statülerde var olmaları gerektiğini düşünür. Ona göre erkekler yeterlidir fakat kadınlar yetersizdir ve kadınların adalet duyguları zayıftır. Bu zayıflığı zihinsel süreçteki kıskançlığın fazla olmasından kaynaklandığını söyler (Nielsen,1990).

Freud'un kuramı, çocuklarda gelişim dönemlerinde ve yetişkinlerin davranışlarıyla alakalı düşüncelerin gelişiminde önemli olmuştur ama aile, çevre ve kültürle ilgili konulara fazla değinmemiştir (Abbott, 1983). Bu yüzden Freud kuramlarıyla yeterli kalamamış ve birçok konuda da eleştirilmiştir. Bunlardan biri Freud'un çocuğun cinselliğiyle ilgili çok fazla söylemlerde bulunmasıyla psikoseksüel dönemi eleştirilmiştir. Ama Freud'a göre psikoseksüel dönem kişilik gelişimi içinde önemlidir. Çünkü Freud'a göre kişilik gelişimi, çocuğun farklı biyolojik dürtüleri, ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda belirlenmiş psikoseksüel aşamalardan geçerken yaşadığı çatışmaları nasıl çözümlendiğiyle alakalıdır (Smith, 2007).

Freud'un diğer tartışma yaratan ve eleştirilen konusu tek ebeveynli ailelerin çocuklarının katı bir cinsel kimlik oluşturacağını söylemesidir. Aynı zamanda penis kıskançlığı ile kadınların değersizleştirildiğini düşünenlerde vardır. Çünkü Freud sadece erkek cinsiyet rollerine olan kıskançlıktan söz etmektedir. Ancak çalışmalarda erkeklerin de kadınların doğurganlığını kışkırdıkları görülmektedir. Freud'un bir başka tartışma çıkarıcı konusu da biyolojik aşamalarının değişmez ve sabit olduğunu düşünmesidir. Yapılan bir araştırmada çocuklara erkek çocuk, kız çocuk, erkek ve kız olarak üç parçaya bölünmüş figürler verilmiştir. On iki parçayı birleştirmeleri istenmiştir. Sonuç olarak çocuklar farklı zaman dilimlerinde de vücutları hakkında farkındalık dönemi yaşayabilmektedirler (Abbott, 1983).

Adler'de (1999) Freud'un oral dönemini eleştirmiştir. Adler Freud'un bu dönem içinde bahsettiği ilk cinsel deneyim ve ya fantezileri bebeğin ağız veya anüsünün cinsel organ rolüne dönüştürmesini doğru bulmamıştır. Bunun erkekle kadın arasındaki ayrışmayı belirsizleştireceğini ve yanlış anlamlara gelebileceğini savunmuştur.

Diğer psikanalitik kuramcılardan Anna Freud ve Erikson, Freud gibi 3-6 yaş aralığındaki çocukların cinsel bölgeleriyle çok fazla ilgilendiğini düşünmektedirler. Ancak Erikson kadının penis kıskançlığı yaşamadığını hayati iç mekan olarak düşündüğü şeyin yapıcı ve yaratıcı duygusuyla kişilik gelişimini oluşturduğunu savunur. Kadını geliştiren şeyin rahim olduğunu düşünür. Ona göre annelik kadının

kimliğinin en temelindedir. Freud ile birçok noktada ayrılmış olmasına rağmen Erikson da kadının doğasını anlamak için biyolojiye yönelmiştir (Smith, 2007).

Bir diğer psikanalitik kuramcılardan Chodorow'a göre özdeşleşme, çocuğun ebeveynlerinin beceri, özellik ve gücüne bakarak kendine göre uyarlamasıdır. Çocuk sadece ebeveynlerinin doğru veya yanlış yaptığını söylemesiyle model oluşturmamaktadır. Yine Chodorow'un (1978) ortaya çıkardığı başka bir psikanalitik kavramda çocuğun çevredeki dünya ile kendi arasında bir psikolojik ayırım duygusunu tanımlayan 'ego sınırları' kavramıdır. Ego sınırları açık bir şekilde anlaşılabilir ve 'ben'in bittiği ve diğerlerinin başladığı yeri gösterir. Fakat insan ego sınırları ile dünyaya gelmemektedir bunu okul öncesi dönemde çocuk kendi geliştirir (Ryle, 2012).

1.5.4. Toplumsal cinsiyet şeması kuramı

Şema denilen kavram bilişsel bir yapıdır. Şema, gelen bir bilgiyi var olan şemayla ilişkilendirmeye, araştırmaya ve özümlemeye hazır hale getirmesine yardımcı olur (Dökmen, 2006).

Cinsiyet Şema Kuramı Sandra Bem tarafından geliştirilmiştir. Toplumsal cinsiyet şeması kuramcıları, cinsiyet gelişimine başka bir bakış açısı ve kavram kazandırmıştır. Öğrenme kuramında olduğu gibi bireylerin çevrelerine değil çevrelerindeki bilgileri yeniden yorumlama ve düzenlemeleri için oluşturdukları yollara dikkat etmişlerdir. Her türlü cinsiyet kavramını ve toplumsal yargıların etkilerini araştırmışlardır. Aynı zamanda var olan kalıp yargıların yanlış olmasına rağmen neden değişiklik göstermediğine cevap bulmuşlardır (Martin, 2000). Cinsiyet şema kuramına göre çocuklar, cinsiyetlerine uygun tercih ve davranışı çevrelerindeki kişilerden öğrenerek benimsemektedir. Bu kuramında nesne ve olayları temsil eden şemalar günlük bütün eylemlerimizi de organize eder. Cinsiyet şemaları ise, bilgileri sınıflandırmamıza yardımcı olur. Bem, cinsiyet kuramında bilişsel kuramı ve öğrenmeyi birleştirmiştir. Cinsiyet şemasını desteklemek için 'Bem cinsiyet Rollerini Envanterini' oluşturmuştur. Cinsel tiplere sahip bireyler olmayanlara göre toplum

açısından kendileriyle ve çevredekilerle çok daha fazla bilgiyi işlemektedir (Nielsen, 1990).

Bem'e göre çocukta kadın ve erkek olarak iki ayrı şemada bulunmaktadır (Dökmen, 2009). Bu kuram, dünyanın kadın ve erkek olmak üzere ikiye ayrıldığını ve bu ayrımı sağlayanın kültür olduğunu vurgular. Kuramda rollerin kazanımını tanımlar ve bunu yaparken bilişsel gelişim ile sosyal öğrenme kuramını kullanır. Burada sosyal öğrenme kuramının katkısı kadın ve erkek cinsiyet rollerini kişilerin nasıl öğrendiklerini ortaya çıkarma, bilişsel öğrenme kuramının da katkısı yeni olan bilgileri kadın ve erkeklere nasıl kodladığıdır. Çocuklar bu şekilde yeni bir bilgiyi düzenlerken cinsiyet kategorisini ve ya şemayı kullanmayı öğrenmektedir (Helgeson, 2012). Kültürel olan dünyayı kadın ve erkek olarak sınıflandırmazsak çocuklar cinsiyet şemalarını geliştirip kullanamazlar (Basow, 1986).

Bilişsel gelişim kuramına benzer şekilde, sosyal cinsiyet şema kuramı da, cinsiyetleri ayrıştırmanın, çocuğun kendi bilişsel bilgi işleme süreci içinde gerçekleştiğini öne sürer. Bu kurama göre, sosyal cinsiyete özgü bilgi işleme, toplumun cinsiyet, ayrıştırıcı uygulamalarının bir sonucudur. Dolayısıyla sosyal öğrenme kuramına benzer şekilde, sosyal cinsiyet şema kuramı da cinsiyetleri ayrıştırmanın öğrenilen bir olay olduğunu ve böylece kaçınılmaz ya da değiştirilmez olmadığını belirtmektedir. Cinsiyet şeması kuramı da bilişsel kuram gibi çocuğun kendi bilişsel süreci içinde cinsiyetleri ayrıştırdığını düşünmektedir. Sosyal öğrenme kuramıyla da benzerlik gösteren cinsiyet şeması, cinsiyetleri sınıflandırmanın öğrenilen bir durum olduğunu ve değiştirilmez olmadığını savunmaktadır (Bem, 1984; Akt. Gökkaya 1994).

Cinsiyet şeması kuramıyla bilişsel gelişim kuramı toplumsallaşmaya aynı şekilde vurgu yapmaktadırlar. Ama bilişsel gelişim kuramı kültür ve topluma çok dikkat çekmediği ve bazı cinsiyet sorularına cevap getirememesi konusundan dolayı şema kuramcıları tarafından eleştirilmiştir. Şema kuramları kendi içinde bireylerin toplumsal süreçlerine ve bireylerin endişelerine yönelmektedir (Ryle, 2012). Bem, bilişsel kuramı bazı noktalarda eleştirmiş ve yetersiz bulmuştur. Bilişsel kuram

çocukların neden cinsiyete bağlı olarak toplumsallaştırdıklarına cevap bulamamıştır. Bem, kuram içinde cinsiyetin neden var olduğu sorusuna yoğunlaşmıştır (Ryle, 2012).

Martin ve Halverson (1981), Kohlberg'in ve Bem'in geliştirdiği kuramları incelemiştir. İki kuramda da şemalar vardır ve bu şemalar cinsel kimlik gelişimi için önemlidir. İki kuramı birbirinden ayıran ise cinsiyet şema kuramında cinsel kimlik için cinsiyet değişmezliğinin önemli olmadığıdır. Bu da bir çocuğun şema oluşturması için cinsiyet ayırımına sahip olması gerekmediğini göstermektedir (Smith, 2007).

Cinsiyet şeması, kadın ve erkek olmanın ne demek olduğunu ve bu ayrımla hangi tür eylemlerin ve duyguların ilişkili olduğunu açıklar. Örnek olarak yeni doğan bebeğin cinsiyetine uygun bir hediye seçmek için cinsiyeti sorulur. Öğrenilen cinsiyet bizim hangi kategoriden hediye alacağımız konusunda tercih yapmamızı sağlar. Bu tercih kıyafet, renk ve oyuncak olabilir. Yine cinsiyet şemasına bir örnekte terzinin ilk aklımıza gelen şekliyle kadın olduğunu düşünmemizdir çünkü dikiş dikmek şemamızda kadın cinsiyet rolüne aittir. Yine bir sekreter içinde aynı şekilde düşünebilmekteyiz. Bu cinsiyet şemalarından dolayı erkek sekreter olarak anılmaması için onlara yönetici asistanlığı terimi bile üretilmiştir (Helgeson, 2012). Bu durum basit şekilde kızlar zayıf, erkekler güçlü olarak kategorize edip şema oluşturmamızı gerektirmemektedir. Güçlü ve zayıf ölçütünün kızlar için oluşturulan şemayla karıştırılmaması gibi, fiziksel ya da duygusal ölçütlerde erkekler için oluşturulan şemadan ayrılır. Belli cinsiyet özellikleri fark etmeye başlayan çocuk kızların güçlü ve erkeklerin de şefkatli olabildiğini nadiren de olsa fark ederek görebilmektedir. Böylelikle çocuk, şematik seçiciliğe başvurarak pek çok boyutta seçim yapmayı öğrenmektedir. Bundan dolayı benlik kavramı bir cinsel tiplmeye dönüşür (Bem, 1984; Akt. Gökkaya, 1994).

Bem, toplumsal cinsiyet şema kuramında erkek ve kadının dışında androjen yani çift cinsiyetlilik kavramını da kullanmıştır. Androjenler hem erkeksi hem de kadınsı özellikler taşımaktadırlar. Buda andorjenlerin bir cinsiyet şemasına ve toplumsal bir cinsiyetçi anlayışa sahip olmadıkları anlamına gelmektedir (Helgeson, 2012).

Özet olarak cinsiyet şemasında, kişi kendi cinsiyetine uygun olan cinsiyet rolünü öğrenir. Bu cinsiyet rolünü de şemalar sayesinde oluşturur. Şema, çocuğun cinsiyetiyle ilgili davranışın şekillerini uygulamak için gereken davranış planını içerir. Oluşturmuş olduğu kız ve erkek şemalarını kendi cinsine uygun durumlarla karşılaştığı zaman uygular ve sorduğu sorularla da bunu pekiştirir (Başal, 2004).

1.5.5. Sosyal rol kuramı

Sosyal rol kuramı, cinsiyet rollerinin kadın ve erkek olarak farklılıklarının nedenini anlamak için toplumsal temellere bakar. Toplumda oluşan sosyal yapının içindeki hiyerarşik yapıyı inceler. Psikolojik ve sosyal süreçlerin cinsiyet rollerine etkisini ortaya koymayı amaçlar. Bu süreçler kadın veya erkeğin topluma göre sahip olması gereken cinsiyet rollerine hazırlanma süreçleridir. Kadınların rolleri itaatkar olmak, erkeklerin rolleri ise baskın olmak gibi kalıp yargılara dönüşmektedir. Bu cinsiyet rolleri erken çocukluk dönemlerinde başlayarak ergenliğe kadar sürmektedir (Eagly, Wood ve Diekman, 2000). Cinsiyet rolleri doğuştan gelmezler ve değiştirilebilirler. Çünkü bunlar sosyalleşmeyle öğrenilen davranışlardır (Dökmen, 2009).

1.5.6. Sosyo-biyolojik yaklaşım (evrimsel görüş)

Evrimsel görüş, kadın ve erkek arasındaki cinsiyet farklarını gen değişimi ve evrimsel süreçle açıklarlar. Kadın ve erkek biyolojik olarak farklı yapıya sahip olduklarından dolayı sosyal hayatta da farklı davranışlar göstermişlerdir. Bilinir ki her canlı yaşamını sürdürmeyi ve türünün devamını amaçlamaktadır. Bundan dolayı kadınların avcı toplayıcı olan toplumlarda cinsiyet rolleri doğurganlıktır. Kadın eve bakar ve çocuklarını yetiştirir. Erkeklerinde fiziksel özellik bakımından daha güçlü oldukları için yaşamda kalma güdüsüyle avlanma ve koruma rollerine sahiptirler. Günümüzde bu durum kadınların ekonomik anlamda daha iyi olan eşler seçtiklerini ve çocuklarını hayatta tutma güdülerinin bu şekilde evirildiğini düşünmektedir. Erkeklerde ise bu durum doğurganlık düzeyi yüksek olan eşleri seçme olarak evrilmiştir (Erzeybek, 2015).

1.6. Okul Öncesi Çocuklarda Cinsiyet Kalıp Yargıları ve Ailenin Etkisi

Kalıp yargı terimini ilk kez Lippmann ortaya atmıştır (Lippman, 1992; Akt. Dökmen, 2006). Belirli bir topluluk içerisindeki nesnelere ve bireylere yönelik genellenen algı ve imajlara kalıp yargı denir. İnançları ve değerleri kapsar. Kalıp yargı, içinde yaşadığımız toplumda farkında olmadan bireye öğretilir ve bireyi doğrudan etkiler (Özdemir, 2006). Kalıp yargılar, toplumdaki kişilerin yapmaları gerektiğini düşündüğümüz davranışlar ve tutumlardır (Onur, 1997). Bu kalıp yargılar çok düşünme gerektirmeden kabul edilerek bilişsel olarak işlevde bulunur. İnsanlar, diğer bireylere karşı kalıp yargılarına göre tepkilerde bulunurlar ve bu kalıp yargıların yanlış olabileceğini düşünmezler (Dökmen, 2002; Akt. Özkan 2009). Erkekler ve kadınlar ile ilgili olan genel düşünceler cinsiyete yönelik kalıp yargılardır (Şirvanlı, 1992). Bu cinsiyet kalıp yargıları, cinsiyetlerin psikolojik özellikleri ile oluşturulmuş genellemelerdir (Reber ve Reber, 2001).

Cinsiyet kalıp yargılar, cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılar ve cinsiyet rolüne ilişkin kalıp yargılar olarak ikiye ayrılmaktadır. Bir cinsiyetin diğer cinsiyete göre psikolojik yönden daha çok ya da daha az nitelik kazanması cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıdır. Çeşitli faaliyetlerin erkek ve kadın için uygun olması inancında cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılardır (Best, Williams, Cloud ve ark., 1977).

Toplumda var olan bu cinsiyet kalıp yargıları kadınlık ve erkeklik olarak kendi içinde ayrılır. Daha küçükken gelişen cinsiyet kalıp yargıları, kadın ve erkeğe yönelik önyargıların oluşmasına neden olur. Çocukken öğrendiğimiz bu önyargıları kırmak ve değiştirmek oldukça zordur. Bu yüzden kadın ve erkek ayrımcılığıyla çok sık karşılaşmaktadır. Ayrımcılıklar özellikle iş hayatında ve eğitimde kendini göstermektedir. Kız çocuklarının erkek çocuklara oranla daha az okutulmasında ve kadınların yapabileceği iş sektörleri ile erkeklerin yapabileceği iş sektörlerinin ayrılmasında cinsiyet ayrımcılığının payı vardır (Çelik, 2008). Toplumda genel olarak güzel, bakımlı, sağlıklı ama güçsüz, iyi bir anne ve eş vb. gibi normlar kadınlık normları olarak belirlenmiştir. Toplumda genel olarak fiziksel, zihinsel, ekonomik, başarılı ve statü sahibi olma gibi normlar ise erkeklik normlarıdır (Dökmen, 2009).

UNICEF (2006) verilerine göre gelişmiş ülkelerde eğitim olanakları kadınlar için artsa bile dünyanın tamamına bakıldığında hala sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Ulusal Bilim Kurulunun (2006) yaptığı araştırmaya göre de gelişmiş ülkelerde kadınların eğitime katılması artış gösterse de seçilen eğitim türü değişiklik göstermektedir. Örneğin kadınların fizik gibi bilimsel alanları seçmesi erkeklere oranla daha düşüktür (Şıvgın, 2015).

Fiske ve Stevens (1998) cinsiyet kalıp yargılarını ırk, yaş ve engelli kalıp yargıları gibi belli ve özel statülere ayırdığından da söz eder. Bu farklılıklar insana karşıdaki insan hakkında genel bir bilgi verdiğini söyler ve o kişi hakkında bir tanım yapmamıza neden olur. Aynı zamanda bu statülere ne sınıflara ayrılan gruplarında belirlenmiş olan beklentilerinin neler olduğunu bilip o şekilde davranış sergileme eylemine girebileceğimizi söyler. Mesela kadının daha duygusal, zayıf ve pasif algılanmasıyla birlikte onun kişilerarası ilişkilerinde daha yumuşak başlı ve uyumlu davranmasının beklenmesini örnek verebiliriz (Dökmen, 2006).

Rosenkrantz ve arkadaşları (1968), olumsuz kalıp yargıları 'ön yargılar' , cinsiyete dayalı olumsuz kalıp yargıları ise 'cinsiyetçilik' olarak adlandırmıştır (Lips, 1988).

Fiske ve Steves'e göre cinsiyet kalıp yargılarının bir diğer boyutu da güce dayanmasıdır. Toplumda güçlü ve statüsü olan kişi sahip olduğu özellikleri bakımından daha değerli ve üstün olarak algılanmasına ve daha çok saygı görmesine sebebiyet vermektedir (Dökmen, 2006). Dinamik standartlar erkeğin yada kadının bir davranışı çevrenin nasıl algıladığını gösterir. Bu dinamik yargılardan dolayı erkek ve kadına atfedilen kalıp yargıların doğruluğunu belirlemek oldukça zordur (Helgeson, 2012). Çünkü erkek ve kadın bir hayatı beraberce paylaşmaktadırlar. Anne, baba, eş, iş arkadaşı, sevgili gibi bu paylaşılan hayat karşı cinslerinden daha karışık beklentiler içinde olmalarına sebebiyet vermektedir (Dökmen, 2006).

Kalıp yargılar, kişi için var olanı tanımlamakta ve bilgi eksikliğini azaltmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1979; Akt. Onur, 1997). İçinde yaşadığımız toplumu baz alırsak ataerkil olan bu toplumda güç erkeğe verilmiştir ve üstünlük erkekte kendini göstermiştir. Böylelikle cinsiyet ayrımcılıkları ortaya çıkmış ve bu cinsiyet kalıp yargılarından kadınlar olumsuz etkilenmişlerdir. Engender (2008), güçlü toplumsal rollerin erkeklere verilmesini sağlayan kişilerin kadınlar olduğunu düşünmektedir. Kadınların bu roller için erkekleri daha uygun gördüklerini ve bu yüzden bu rollere özenmediklerini söylemektedir (Holmes, 2007).

Ebeveynlerin bebekleri daha dünyaya gelmeden kız ve erkek çocukları için kalıp yargıları oluşmaktadır. Kız çocuklarının daha yumuşak ve hassas olmasını, erkek çocuklarının ise daha güçlü ve sert olmasını beklemektedirler (Peretti ve Sydney, 1984). Böylelikle kalıp yargılar ilk önce evde başlar ve sosyal hayatla birlikte artarak devam eder. Bütün toplumlarda var olan bu durum toplumun yapısı ve kültürüne göre az veya çok olarak değişim göstermektedir (Bisaria, 1985).

Her çocuk, belirli kuralların ve değerlerin bulunduğu bir yapı içinde doğar (Demirel, 2009). İçinde bulunduğumuz bu yapıların bize öğrettiği kalıp yargılar, 2 yaş civarında ortaya çıkmaktadır. Okul öncesi dönemle birlikte hayat içerisinde daha çok var olan ve bir çok alanda gelişim gösteren bu kalıp yargılar zamanla katılarak artar (Trautner, Ruble, Cyphers, Kirsten, Behrendt ve Hartmann, 2005).

Poulin-Dubois, Serbin, Eichstedt, Sen ve Beissel'in (2002) yaptıkları araştırmaya göre çocukların önüne 9 tane eril, 9 tane dişil, 9 tane ise cinsel kimliğe sahip olmayan oyuncak bebekle beraber erkeksi, kadınsı ve herhangi bir cinsiyet rolü barındırmayan davranışlar verilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre 2 yaşlarındaki kız ve erkek çocuklarının kadınsı ve erkeksi davranışların bilincinde olduklarını ve kalıp yargıları bildikleri sonucuna varmışlardır (Yağan Güder, 2014).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ailede hiyerarşik bir yapı oluşturarak erkeklere evi geçindirme kadınlara ise çocuklarına bakım sağlama gibi sorumluluklar vermiştir (İmamoğlu, 1993). Cowen ve Hoffman'ın (1986) yaptığı araştırmanın sonucunda kalıp yargının 2 yaşlarında başlayarak 5 yaşına kadar öğrenildiği görülmektedir (Yağan Güder ve Alabay, 2016). Ortaokul çağlarındaki çocuklarda ise kalıp yargılar iyice belirginleşmiştir (Baran,1995). Çocuklar cinsiyet kalıp yargılarını oyun ve oyuncaklarına da yansıtmaktadırlar. Kendi cinsiyetine uygun oyun ve oyuncaklarla oynama eğilimindedirler (Shaffer, 2009).

Çünkü çocuklarda cinsiyete uygun davranışlar ve oyunlar çevreleri tarafından ödüllendirilir. Oyun, oyuncak ve kıyafet gibi tercihleri eleştiri veya onay alır. Kız çocuklarının cinsiyetlerine uygun görülmeyen oyuncaklarla oynama oranları daha yüksek iken, cinsiyetlere uygun görülmeyen davranışların kınanması erkek çocuklarında daha fazladır. Mesela bir erkeğin 'hanım evladı' olması bir sorun iken bir kızın 'erkek Fatma' olması çok sorun teşkil etmemektedir. Bunun nedeni toplumun kadınsal davranışları çok önemsememesidir (Burr, 1998).

Cramer ve Skidd'in (1992) yaptığı araştırmanın sonucunda erkek çocuklarının erkek kalıp yargılarında daha çok egemenlik davranışları hakimken, kız çocuklarının kadın kalıp yargılarında daha çok bağlanma davranışları hakimdir (Yağan Güder, 2014).

Alanyazın incelendiğinde 5 yaşlarındaki çocukların karşısındaki kişilerin duygularını ve kendi duygularını anlamlandırırken ve ifade ederken cinsiyetlere dayalı kalıp yargıları özümlediğini ortaya koyan sonuçlara rastlanmaktadır. Kız çocukları kendilerini duygularını daha çok yansıtan, ağlamaktan çekinmeyen olarak tanımlarken erkek çocukları kendilerini daha kavgacı ve kız gibi ağlamayan olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda bu çalışmada kızlara yönelik kalıp yargıların onların eğitimsel davranışlarına etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır (Brechet, 2013).

2. TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI

2.1. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyetle Arasındaki Fark

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeklerin davranışlarını, inançlarını, değerlerini, beklentilerini ve imajlarını tanımlayan bir sosyal yapılandırmadır (Drupal, 2012).

İnsanlar toplumun öngördüğü kurallar ve değerler ile toplumun içinde yaşarlar. Toplumda var olan değer yargıları genç nesillere aktararak varlığını devam ettirir. Herkes doğduğu andan beri toplumun beklediği ve belirlediği davranışları öğrenir (Aydın, 2005). Dünyanın hemen hemen her yerinde kız ve erkek çocuklara atfedilen değerler farklılaşma göstermektedir. Toplumlar cinsiyete dayalı roller konusunda kız ve erkek çocukları birbirinden ayırarak onlara farklı değerler aşılacaktır (Uluyağcı ve Yılmaz, 2007).

Toplumsal cinsiyet (gender) ve cinsiyet (sex) kavramları eskiden aynı anlamı taşımaktaydı ve birbirlerinin yerine kullanılmaktaydı. Sosyolojik ve psikolojik araştırmalar artıkça kadın ile erkek arasındaki ayrışmanın temelinde psikolojinin mi yoksa psikososyal nedenlerin mi etkili olduğunu anlama ihtiyacı duyulmuştur. Biyolojik cinsiyet kavramı kadın ve erkeği biyolojik yönden açıklar. Psikososyal yönden cinsiyet farklılıkları ise kültürün özelliklerine ve toplumsal yöne dikkat çekmektedir. Toplumsal cinsiyet, psikososyal çevrede biyolojik cinsiyetin bir dışavurumudur (Dökmen, 2009).

Cinsiyet içten gelen, doğuştan olan ve öğrenme ürünü olmayan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet ise sonradan öğrenilen, zaman içinde değişim gösteren ve insanların oluşturduğu bir kavramdır (Wood, 1995). Cinsiyet kadın ve erkek arasında bir eşitsizlik oluşturmaz ama toplumsal cinsiyet bir hiyerarşik düzen getirir ve kadın ile erkeği ayırır. Cinsiyet biyolojik olarak tek bir faktöre bağlıdır, toplumsal cinsiyet ise kültüre, psikolojiye ve diğer toplumsal faktörlere bağlıdır (Yüceol, 2016).

2.2. Toplumsal Cinsiyetin Okul Öncesi Çocuklarda Etkisi

Kadın veya erkek olarak dünyaya gelen çocuk inşa sürecinin bir parçası olur. Doğumdan önce belli olan cinsiyete göre çocukların odaları, giyecekleri, oyuncakları ve bunlar için kullanılacak renkler gibi hazırlıklar çocukta inşa sürecini başlatır. Çocuk dünyaya geldiğinde çocuğun cinsiyetine yönelik uygun görülen davranışlar ve uygun görülmeyen davranışlar, söylemler, kıyafet ve saç şekilleri hatta çocuğun seçeceği mesleğe kadar herşey çevresi tarafından şekillenir (Vatandaş, 2007).

Çocukların kadın ve erkek cinsiyet rolleri algısı, toplumsal cinsiyet algılarıyla paralellik gösterir (Gümüšoğlu, 2004). Çocuk daha küçükken 'kız dediğin hanım hanımcık olur', 'babasının oğlu' gibi cümlelerle toplumsal cinsiyet algısı çocuğa empoze edilmektedir. Bundan dolayı topluma uyum sağlamak isteyen çocuk, yaşadığı toplumun davranış kalıplarını, değerlerini kendisine yararlı bir şekilde benimsemeye başlar (Ülgen ve Fadan, 1997; Akt. Çağdaş, Seçer, 2002) Yani çocuklar kız veya erkek olduklarını öğrendikleri zaman cinsiyetin kültürel kimliğinde öğrenmeye başlamaktadırlar (Dökmen, 2010). Chick, Heilman-Houser ve Hunter'in (2002) yaptığı araştırmanın sonucunda, bir grup içinde erkek sayısı az ise erkeklerin grupta kızlara oranla daha çok ilgi gördükleri, kız ve erkek sayısı eşit ise erkeklerin grupta daha çok güç ve kontrole sahip oldukları gözlemlenmiştir (Yağan Güder, 2014).

Her kültürde cinsiyete yönelik rol algısı bulunmaktadır. Bütün kültürlerde genellikle kız çocuklarının daha edilgen, barışçı ve uysal olmaları beklenirken erkek çocuklarından ise daha zorluklarla baş edebilen, kararlı ve korkusuz bireyler olmaları beklenmektedir. Bu durumda kızlar korunmaya ihtiyaç duyan kişi, erkeklerin ise korumaya ihtiyaç duyan kişi olarak yansıtılmaktadır (Aydın, 2009). Çocuklara verilen isimlere bakıldığında erkeklere daha çok Yiğit, Mert gibi daha güçlü isimler verilirken kızlara ise Melek, İffet gibi daha uysal isimler verilmektedir (Artan ve Tuğrul, 2001).

Toplumsal cinsiyet kimliğinin kazanıldığı bazı aşamalar vardır. Birinci aşamada çocuk 2 yaşları civarında kendisinin farkına varmasıyla kendisini kadın veya erkek olarak ayırt etmektedir. İkinci aşamada çocuk 3-4 yaşlarında kendi cinsiyetini söyleyebilmekte ve cinsel kimliğinin farkında varmaktadır ama cinsiyetin değişmez

olduğunu bilmemektedir. Üçüncü ve son aşamada ise çocuk 5-6 yaşlarında cinsiyetini söyleyebilmekte, cinsel kimliğe sahip olmakta ve cinsiyetin değişmez olduğunu bilmektedir (Dökmen ,2010).

Toplumsal cinsiyet algısı okul öncesi dönemde oluşmaktadır. Bu dönemde oyunlarını, oyuncaklarını, etkinliklerini, mesleki rollerini, davranışlarını toplumun cinsiyet algısına göre şekillendirirler. Toplumsal cinsiyetin çocuklarda seçim, ilgi ve yeteneklerini sınırlandırdığını söyleyebiliriz (Trepanier-Street ve Romatowski, 1999; Akt. Demirel, 2009). Eğitim hayatı, toplumsal cinsiyet rollerini kurumsallaştırmıştır (Haywood ve Ghail, 2007).

Resimli çocuk kitaplarında bile belirli rol davranışları vardır ve cinsiyete uygun davranış kalıp yargılarını öğretir (Blank-Mathieu, 2005). Çocuk kitapları ile ilgili yapılan araştırmalarda da çokça cinsiyet rollerine yönelik içerikler barındırdığı gözlemlenmiştir (Esen ve Bağlı, 2002). Kösele’ın (2009) yapmış olduğu ‘‘okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu’’ araştırmasının sonuçlarına göre de öykü ve masal kitaplarında kadınların çalışma hayatları ve mesleklerine ait rollerden ziyade kadın figürünün daha çok ev içinde ve çocuklara bakan kişi olarak yansıtıldığı görülmüştür.

Sadece roman, hikaye yada masalarda değil televizyon, sinema gibi diğer alanlarda da toplumsal cinsiyet rollerine rastlanmaktadır (Aydın, 2009). Medya geniş kitlelere ulaşabilmesinden ötürü cinsiyetçi rolleri genel bir alana yaymaktadır (Seidler, 2008).

Aydilek Çiftçi’nin (2011) ‘‘öğretmenlerin ve farklı sosyo-ekonomi k sâhi p anne-babaların cinsiyet rolleri algısının 60-72 ay arası çocukların olcerc i hleri ve akran etki leş i mleri ile i li şki si ni n i n e t m i s’’ başlıklı araştırmasında Adana’da anasınıfları bulunan ilköğretim okullarından 50 (15 anne,16baba,19öğretmen) üst sosyo-ekonomik düzeye sahip, 33 (12 anne,10 baba,11 öğretmen) orta sosyo-ekonomik düzeye sahip, 34 (13 anne, 12 baba, 9 öğretmen) alt sosyo-ekonomiye sahip olan toplam 117 kişi ve ebeveynlerin çocukları katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre babaların cinsiyet rolleri algısının sosyo-ekonomik

düzeve göre farklılaştığı, ebeveynlerin ve öğretmenlerin cinsiyet rolü algılarının çocukların oyuncak tercihlerini etkilediği görülmüştür. Aynı zamanda kız ve erkek çocukların cinsiyetlerine göre oyuncakları tercih ettiği ve daha çok kendi hem cinsleriyle oynadıkları gözlemlenmiştir.

2.3. Toplumsal Cinsiyetin Ailedeki Etkisi

Parsons, aileyi cinsiyet rollerine uygun olarak tanımlanmış davranışlara uygun davranan ve birbirlerini tamamlayan toplumsal bir birim olarak tanımlar. Parsons'ın (1995) rol teorisini çalışmalarında uygulamaya başlamasından sonra feminenlik ve maskülenlik boyutlara ayrılarak toplumsal cinsiyet ve cinsel gelişimle alakalı kuramlar geliştirilmiştir (Moore, 2004).

Daha önceden de bahsettiğim gibi sosyal yaşamdaki toplumsal cinsiyet farklılığı biyolojik farklılıklara dayansa da aynı anlamı taşımamaktadır (Amott ve Matthaei, 1981). Çünkü toplumsal cinsiyet, toplumdaki kadın ve erkeğe biyolojik farklılıklar dışında da davranış kalıplarına uygun roller vermektedir. Toplum cinsiyet rollerini belirlediği gibi çocukların bu rollere göre davranmasına teşvik eder ve buna aykırı olan davranışları görmezden gelerek ve ya o davranışları eleştirerek önlemeye çalışmaktadır (Gander ve Gradiner, 2010). Çocuklar 2 yaş civarlarında sözsiz olmayan bu toplumsal rolleri alırlar ve kendi cinsiyetlerini belirlerler. Bu şekilde çocuk cinsine ait olan davranışları benimser (Giddens, 2012).

Toplumsal cinsiyette roller ve cinsiyete yönelik davranışlar ilk önce ailede başlar, akraba, akran, okul ve öğretmenlerle de gelişir. Toplumsallaşmanın öğrenildiği ilk yer olarak aile, çocuğunu toplumsal beklentilere göre yetiştirme eylemindedir. Çocuğa temel olan ilk değerleri verir, insanlarla nasıl yaşam süreceğini öğretir (Çelik, 2008).

Ailenin içinde aile bireyleri tarafından bir cinsiyet hiyerarşisi oluşturulmuştur. Bu hiyerarşik düzen çocuğa aktarılır ve devam ettirilir. Ailenin de kültür ve toplumdan etkilendiğini varsaydığımızda kadının ailedeki yerinden ziyade toplumdaki yerine dikkat etmeliyiz (Glenn, 1987). Tarihsel sürece bakıldığında aile içinde ve dışında

liderlik rolleri erkeklere verilmiştir. İş alanında da üst mertebelerdeki kişiler genel olarak erkek bireylerdir (Blumen ve Lipman, 1994). Bilim, siyaset gibi alanlarda kadın sayısı oldukça azdır. Aynı şekilde öğretmenlik, hemşirelik, sekreterlik gibi mesleklerde de erkeklerin varlığı oldukça azdır. Bu da cinsiyet kavramının işe alımlarda ne denli önem arz ettiğini göstermektedir (Johnson, 2005). Görüldüğü üzere cinsiyet farklılıklarının girmediği her hangi bir alan yoktur. İş hayatı da toplumsal cinsiyet algısına göre şekillenmiştir. Belirli meslekler kadına uygun görülürken belli meslekler kadına yakıştırılmamıştır. Aynı durum erkekler içinde geçerlidir (Minas, 2000).

Geleneksel olarak çocuğun gelişimi ve bakımı anneye verilmiştir. Genel olarak annelik, kadının toplumdaki cinsiyet rolü olarak görülmektedir. Çalışan kadın sayısının artmasıyla birlikte toplumsal cinsiyet rolünü çocuğa kazandırma görevinde anaokulları ve ev işlerine yardım eden babalarda anneler kadar etki etmeye başlamıştır. Alanyazın incelendiğinde daha çok eğitilmiş olan babaların ev işlerinde ve çocuk bakımında yardımcı oldukları görülmüştür. Hoffman (1974), ailede çocuğun bakımında babanın daha az etkili olduğu ve genelde çocuk bakımını kadının üstlendiğini ancak kadının çalıştığı ailelerde babalarında çocuklarının bakımında anneler kadar aktif rol aldığını gözlemlemiştir (Kuzucu, 2011). Ama buna rağmen eşleri çalışsa dahi ev işlerine yardımcı olmayan babaların sayısı hala fazladır. Babaların çocuk bakımında yardımcı olması, çocuğun anneyle olan ilişkisini daha kaliteli hale getirmekte ve çocuğun toplumsal cinsiyet gelişiminde sağlıklı bir rol model oluşturmaktadır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2010)

2.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Kadınların ve erkeklerin toplumsal yaşamın her alanında katılımlarının eşit şekilde olmasına toplumsal cinsiyet eşitliği denir. Birleşmiş Milletlere göre toplumsal cinsiyet eşitliği bir insan hakkıdır (Çubuk Kaya, 2013).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin başladığı zamanları anlamak için tarihsel süreçlere baktığımızda daha ilkel toplumlarda kadın doğurganlığından dolayı bir güce

sahipti. Klan toplumlarında ise kadın ve erkeğin toplayıcı olarak iş paylaşımı eşit sayılabilecek kadar birbirlerine yakındır. Fakat toplayıcı toplumdan avcılığa geçildiğinde avlanma görevi erkeğe, toplayıcılık ve eve bakma görevi ise kadına verilmiştir. Yatırım toplumuna geçildikçe bu seferde erkek çiftçilik işini görev edinmiştir. Bu durum kadınlardaki doğum ve emzirme dönemlerinden dolayı kadının görevi ev işlerine doğru yönlendirilmiştir ve şuan ki cinsiyet rollerine evrilmiştir (Dörtköseoğlu, 2002).

Murray'ın (2004) toplumsal cinsiyete yönelik algıyı incelediği araştırmasının sonuçlarına göre eşitlikçi aile yapısına sahip olan çocukların kadın ve erkeklere ilişkin kalıp yargılarının, gelenekçi aile yapısına sahip olan çocuklara göre daha az olduğu sonucuna varmışlardır (Yağan Güder, 2014).

İsveç'te cinsiyet eşitliği ile ilgili yapılan bir araştırmada 3 ile 5 yaşlarındaki çocukların oyuncakları incelenmiştir. Sonuç olarak daha önceki yapılan araştırmalar gibi İsveçli çocukların da cinsiyetlerine uygun oyuncakları tercih ettikleri gözlemlenmiştir (Nelson, 2005).

Amerikan Kadın Birliğinin 1992-1999 yılları arasında yapmış olduğu araştırmaya göre okulların kız çocuklarına fazlasıyla eşitsiz davrandığını ve cinsiyet ayrımcılığı yapıldığını kanıtlamışlardır. Aynı şekilde Smith de cinsiyet eşitsizliğini sürdüren kurumun okullar olduğunu vurgulamıştır. Aynı zamanda televizyon programlarında, kitaplarda ve şarkılarda da aynı durumun var olduğunu söylemiştir. Günümüz çocuk kitaplarında kabul edilen cinsiyet kalıp yargıları dışında kadınlara alışılmamış cinsiyet rolleri de verilmeye başlanmıştır fakat bu kitaplarda erkekler için kabul edilen cinsiyet rolleri bir değişiklik göstermemektedir (Spade ve Valentine, 2004).

Yine Amerika'da 4-5 yaşlarındaki çocuklarla yapılan bir araştırmada ise çocukların oyuncak tercihleri ile ilgili çevresindekilerin beklentilerinin bilincinde olduklarını ve oyuncak tercihlerini doğrudan etkilediğini göstermiştir. Özellikle de erkek çocukları oyuncak tercihlerinde beklenen oyuncakla oynamadığında babalarının onlara olumsuz tepki vereceğini düşündükleri gözlemlenmiştir. Karşı cinse ait olduğu düşünölen oyuncakla oynamak istemesine rağmen oynamadıkları ve kendi cinsine uygun oyuncakla anlamlı bir farkla daha fazla zaman geçirdikleri gözlemlenmiştir (Raag ve Rackliff ,1998).

Türkiye, Batı'ya nazaran cinsiyet eşitliği konusunda daha geleneksel tutumlara sahiptir. Şehir yaşamına göçle birlikte eğitim seviyesi artmıştır. Bu artışla kadının özellikle iş yaşamındaki varlığı artmıştır. Böylelikle kadının toplumdaki statüsü de yükselmeye başlamıştır (Kağıtçıbaşı, 1986). Türkiye ve Amerika'da yapılan araştırmalarda iki öлке arasındaki kadına ait kalıp yargıların aynı olduğunu ancak Amerika'ya göre Türkiye'de kadın ve erkek arasında daha çok farkın algılandığı görölmüştür. Bu da gösteriyor ki Türk kültüründe kalıp yargıların varlığı Amerika'ya göre çok daha güçlüdür (Sunar ,1982)

Dünya Ekonomik Formu (WEF)' nun 2017 de yayınladığı cinsiyet eşitliği uçurumu raporuna göre ölkelerin şuan ki gelişim hızına bağlı olarak dünyadaki cinsiyet eşitliğinin sağlanması için 217 yıl kadar zaman alacağı öngörölmüştür. Bu rapora göre 144 öлке incelenmektedir ve Türkiye cinsiyet eşitliği uçurumu raporunda 0,625 puanla 131. sırada yer almaktadır.

3. KONUYLA İLGİLİ YAPILAN DİĞER ÇALIŞMALAR

Şirvanlı'nın (1992) "annenin çalışma durumu ve ebeveynin benimsediği cinsiyet rolü değişkenlerinin çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının gelişimi üzerindeki rolleri" başlıklı araştırmasında Ankara'nın Çankaya ilçesinde bulunan 10 ilkokuldan seçtiği 5 ile 10 yaşları arasındaki 240 çocuğu, cinsiyetleri, yaşları ve annelerinin çalışma durumlarına göre üç farklı gruba ayırmıştır. Her grupta 40 kız ve 40 erkek çocuk bulunmaktadır. Gruplardaki çocukların yarısının annesi çalışırken yarısının annesi ise çalışmamaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre 5 yaş üstü olan çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılara daha çok sahip olduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda çocukların erkek cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının kadın cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarından daha çok hakim oldukları, erkek çocukların erkek cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarına kız çocuklarından daha fazla hakim oldukları ve çocukların annelerinin çalışıp çalışmama durumlarıyla ebeveynlerinin cinsiyet rolü değişkenlerinin çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı bulunmuştur.

Gökkaya'nın (1994) "anne-babaların cinsiyet rolü algıları ve cinsiyete uygun çocuk yetiştirme eğilimleriyle okul öncesi çocukların oyuncak tercihleri arasındaki ilişkinin incelenmesi" başlıklı araştırmasında okul öncesi çocukların oyuncak tercihlerini neye göre yaptıklarına ve oyuncak tercihlerinin yaşla cinsiyete göre değişkenlik gösterip göstermediğine bakmak için 6 özel ve 2 devlet anaokulundan seçilen 4 ve 6 yaşlarında 33'ü kız, 24'ü erkek toplam 57 çocukla ve ebeveynleriyle çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre 4 ve 6 yaşlarındaki çocukların cinsiyetlerine uygun oyuncak tercih ettikleri görülmüştür. Aynı zamanda çocukların anne ve babalarının yaşadığı toplumun yapısına ait cinsiyet rollerine sahip oldukları ve çocukların oyuncak tercihlerinde sadece anne babalarının değil toplumunda cinsiyet rollerine ilişkin beklentilerinin etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Baran'ın (1995) "Ankara'da bulunan çocuk yuvalarında kalan 7-11 yaş grubu çocuklarda cinsiyet rolleri ve cinsiyet özellikleri kalıp yargılarının gelişimi" başlıklı araştırmasını Ankara'da alt sosyo-ekonomik düzeye sahip olan üç çocuk

yuvasından ve üç ilkokula devam eden 7-11 yaşlarındaki çocuklardan oluşan toplam 254 çocukla yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre ailesiyle yaşayan çocuklar ile korunmaya muhtaç çocuklar arasında cinsiyet kalıp yargılarının gelişimi açısından büyük bir fark gözlemlenmiştir. Aynı zamanda çocukların cinsiyet kalıp yargı özelliklerinin oyuncak tercihlerini de etkilediği sonucuna varılmıştır.

Best, Williams, Cloud, Davis, Robertson ve Edwards'ın (1997) "Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve İrlanda'da küçük çocuklar arasında cinsiyet özellikli kalıpların geliştirilmesi" başlıklı araştırmalarında çocuklardaki cinsiyet kalıp yargılarının cinsiyete göre değişiklik gösterdiğini ve erkek çocuklarının erkek özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının kadınlara ilişkin kalıp yargılarından daha çok farkında oldukları sonucuna varmışlardır.

Cahill ve Adams'ın (1997) "erken çocukluk dönemi öğretmenlerinin cinsiyet rollerine yönelik tutumlarının araştırılması" başlıklı araştırmasında öğretmenlerin cinsiyet rollerinin çocukların cinsiyet rollerini etkilediği görülmüştür.

Dilek'in (1997) "okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kimliği kazanmasında anne ve babanın rolü" başlıklı araştırmasında anne ve babanın çocuğun toplumsal cinsiyet kimliğini kazanmasındaki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre anne ve babanın çocuklarının toplumsal cinsiyet kimliği kazanımında etkili olduğu bulunmuştur. Çocuğu cinsiyet kimliği kazanımında en çok etkileyen ebeveynin baba olduğu, anne-babanın eğitim seviyeleri ve gelir düzeylerinin yüksek olması çocukların toplumsal cinsiyet kimliğini etkilemesinde bir etki oluşturmadığı sonucuna varılmıştır.

Raag ve Rackliff'in (1998) "okul öncesi çocukların toplumsal cinsiyet beklentileri konusundaki farkındalığı: oyuncak seçenekleriyle ilişkiler" başlıklı araştırmada 28'i kız, 33'ü erkek olan çocuklar oyunda gözlemlenmiştir. Çocukların oyun alanında alet seti ve bulaşık seti olmak üzere cinsiyetli ve cinsiyetsiz iki oyuncak türü bulunmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre erkek çocuklar bulaşık setiyle oynamak isteseler bile babaları tarafından hoş karşılanmayacağını düşünmektedirler. Aynı zamanda erkek çocuklarının kız çocuklarına göre oyuncak tercihlerinde daha çok

kalıp yargıya sahip oldukları gözlemlenmiştir.

Coşgun' un (2002) “eğitim ve toplumsal cinsiyet: okul öncesi dönemde cinsiyete dayalı toplumsal rollerin öğrenilmesi” başlıklı araştırmada okul öncesi dönemdeki kız ve erkek çocuklarının cinsiyet rollerine bakmak için 23'ü kız 23'ü erkek ile 1 erkek ve 2 kadın öğretmenden oluşan toplam 46 kişiyle yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre çocuk sosyalleşme ve eğitim sürecinde toplumsal cinsiyet rollerini öğrendiği sonucuna varılmıştır.

Yogev' in (2006) “Ergenlerde Toplumsal Cinsiyetin Kazanılması, Aile, Okul, Arkadaş Etkisi” başlıklı araştırma, devlet ve özel okulda okuyan 8.sınıfa giden 14-15 yaşlarındaki 100 çocuktan oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda kızlara ait toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını sosyodemografik özelliklerin etkilediği, erkeklere ilişkin kalıp yargılarda ise farklı sosyodemografik özelliklerin hem etkilediği hemde toplumun desteğiyle cinsiyetçi tutumlar sergiledikleri sonucuna varılmıştır.

Sayın' nın (2007) “zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynler ile normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin 7-15 yaş arası çocuklarının toplumsal cinsiyet rollerine yaklaşım ve görüşlerinin incelenmesi” başlıklı araştırma, Ankara'da 7-15 yaşlarındaki 72 zihinsel engelli çocukların anne ve babalarıyla 7-15 yaşlarındaki 79 normal gelişim gösteren çocukların anne ve babalarından oluşmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre zihinsel engelli çocukların annelerinin çocukları için uygun olduğunu düşündükleri toplumsal cinsiyet rolleri annenin yaşı bakımından farklılık göstermiştir. Zihinsel engelli çocukların babalarının çocukları için uygun olduğunu düşündükleri toplumsal cinsiyet rolleri ise çocuğun cinsiyet ve yaşına göre farklılaştığı görülmüştür. Yani anne ve babaların çocukları için uygun olduğunu düşündükleri toplumsal cinsiyet rolleri çocuklarının engelli olup olmaması değişkenine göre farklılaşmaktadır sonucuna varılmıştır.

Bağçeli'nin (2008) “köyde ve kentte yaşayan 7-8 yaş arası çocukların cinsiyet kalıp yargıları ve cinsiyete bağlı oynadıkları oyun ve oyuncaklar” başlıklı araştırmasında çocuğun cinsiyete ilişkin kalıp yargılarına köyde ya da kentte yaşama, annenin eğitim seviyesi, cinsiyet gibi değişkenlerin etkisine bakmak için Bursa'da köy

ve kentte bulunan ilkokullarının birinci ve ikinci sınıfına giden 7-8 yaşlarında toplam 200 çocukla çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda kentte yaşayan çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının köyde yaşayanlara göre daha fazla olduğu ve annenin eğitim düzeyinin çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargısını yükselttiği sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda kentte yaşayan çocuklar daha evde oynayacakları oyuncakları tercih ederken köydeki çocuklar daha dışarıda oynanabilecek oyunları tercih ettiği görülmüştür.

Özkan'ın (2009) “okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özellikleri ne i li şki n kalıp yargılarının bazı de ği şkenler açısından i ncelenmesi ” başlıklı çalışmada çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarına anne ve babalarının cinsiyet rolü algısının etkisini bulabilmek için araştırmaya 5-6 yaşlarında, İstanbul'da anaokuluna devam eden 103, Balıkesir'de anaokuluna devam eden 49, Diyarbakır'da anaokuluna devam eden 33 ve Konya'da anaokuluna devam eden 60 çocuk ve ebeveynleri katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre çocuğun annesine ait cinsiyet rolünün yaşadığı ile göre çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının farklılaştığı ama çocuğun yaşının, aile yapısının, kardeş sayısının, cinsiyetinin, annenin çalışma durumunun ve baba cinsiyet rolünün çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargısını etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Hilliard ve Liben' in (2010) “ okul öncesi sınıflarda cinsiyet öneminin farklılık düzeyleri: çocukların cinsiyet tutumları ve gruplar arası önyargı üzerindeki etkisi” başlıklı çalışmalarında 3-5 yaş arası çocuklara 2 hafta boyunca öğretmenleri aracılığıyla cinsiyet ayırımına ilişkin konularda paylaşımlar yaptırarak çocukların cinsiyet tutumlarındaki değişimi incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre çocuklardaki cinsiyet klişelerinin anlamlı düzeyde arttığını gözlemlemişlerdir. Aynı zamanda çocukların karşı cinsle iletişim kurma ve oyun oynamada daha az istekli olmaya başladıkları sonucuna varılmıştır.

Aydilek Çiftçi (2011), “okul öncesi dönemdeki çocukların oyuncak tercihlerinin ve akran etkileşimlerinin ebeveyn cinsiyet rolleri algısı bağlamında incelenmesi” başlıklı araştırmasında 60-72 aylık okul öncesi çocukların akranlarıyla olan ilişkilerinin oyuncak tercihleriyle arasındaki ilişkiye bakmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre anne ve babaların cinsiyet rolleri algısıyla okul öncesi çocukların akranlarıyla olan etkileşimi ve oyuncak tercihleri üzerine yaptıkları araştırmalarında erkeklerin daha güç, hız ve dayanıklılık gerektiren oyunlar tercih ettiğini, kızların ise daha bakım veren ve ebeveyni rol model alan oyunları tercih ettiğini bulmuşlardır. Çocuklar ailelerinden öğrendikleri kız ve erkek özelliklerini kendi cinsiyet kimliklerine uygun olarak oyun ve oyuncaklarına yansıtmaktadırlar.

Kahraman ve Başal’ın (2011) “anne eğitim düzeyine göre çocukların cinsiyet kalıp yargıları ile oyun ve oyuncak tercihleri” başlıklı araştırmasında 7-8 yaşlarındaki çocukların cinsiyet kalıp yargılarıyla annelerinin eğitim seviyeleri arasında ilişkiye bakmak için Bursa’da 7 ilköğretim okulunda bir ve ikinci sınıflarda okuyan ve tesadüfi seçilmiş 200 çocuğu kapsamaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre annelerin eğitim seviyesi arttıkça çocuklardaki cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılar artış göstermektedir ancak annelerinin eğitim düzeyinin çocukların ilk önce tercih edecekleri oyuncaklarını etkilememektedir. Aynı zamanda çocukların kendi cinsiyet rolüne uygun görülen oyuncakları tercih ettiği sonucuna varılmıştır.

Aktaş’ ın (2011) yaptığı “farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip ailelerde kız çocuklarına ilişkin aile içi kültürel tanımlamalar” başlıklı araştırma Ankara’nın üç ilçesinde 13-18 yaşlarında kız çocukları, anne-babaları ve erkek kardeşlerinin bulunduğu üç aile ile yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre alt ve orta sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerdeki kadınların ev içerisinde kendilerine verilen cinsiyet rollerini eleştirdikleri halde bu durumu içselleştirdikleri ve kız çocuklarına da bu cinsiyet rolünü öğrettikleri görülmüştür. Üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerde ise ev içerisindeki iş dağılımında daha eşitlikçi bir tutum sergilenmekte olduğu sonucuna varılmıştır.

Ünlü’nün (2012) “bazı deęi şkenlere göre okul öncesi çocuklarının änsi yet rolü davranışlarının incelenmesi ” başlıklı çalışmasında Konya’nın bazı ilçelerindeki ilköğretim okullarında 4-6 yaşlarındaki 527 çocukla yaptığı araştırmasında okul öncesi

çocukların cinsiyet rolü davranış puanlarının cinsiyete göre değiştiği, okul öncesi kız çocuklarının cinsiyet rolü davranışının yaşa göre değiştiği, annenin çalışma durumuna göre kız çocukların ve erkek çocukların annelerinin çalışmaması cinsiyet rolü davranışlarını etkilediği sonucuna varmıştır.

Güney (2012) araştırmasında okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarına bakmıştır ve bu kalıp yargıların çocukların oyuncak tercihleriyle ilişkisini incelemiştir. Araştırma, İstanbul’da bulunan 8 anaokulundan seçilmiş 56 çocuk ve ebeveyninden oluşmaktadır. Bu çocukların 28 tanesi kız, 28 tanesi ise erkektir. Araştırmaya katılan denekler orta ve üst sosyoekonomik düzeye sahiptir. Araştırmanın sonuçlarına göre, oyuncak tercihleri beklenen cinsiyet tipine uygun olan çocukların kendileriyle aynı cinse sahip ebeveynlerinden algıladıkları kalıp yargılarının, kalıp yargısız olmayan ebeveynlerden daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda kız çocuklarının kadın özelliklerine ilişkin kalıp yargılarına erkek çocuklarından daha fazla hakim oldukları, erkek çocukların erkek özelliklerine ilişkin kalıp yargılarına kız çocuklarından daha fazla hakim oldukları, oyuncak tercihleri cinsiyet tiplerine uyan çocukların erkek ve kadın cinsiyet kalıp yargıları daha yüksek bulunmuştur.

Yağan Güder’in (2014) yaptığı “okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi” başlıklı araştırmasında alt sosyo-ekonomik düzeye sahip ve farklı aile yapıları olan ama aynı anasınıfına devam eden 8 okul öncesi dönemdeki çocukla ve çocuğa bakım veren anne ve anneanneleriyle çalışılmıştır. Araştırmaların sonuçlarına göre çocuklar oyun, oyuncak, kıyafet ve renk tercihlerini kendi cinsiyet rolüne uygun yapmakta olduğu, oyun ve oyuncak tercihlerinde ebeveynin etkisi altında kaldıkları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda çalışmaya katılan annelerin cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının olduğu ve erkek kalıp yargılarına olumsuz anlamlar yükledikleri görülmüştür. Bundan dolayı annelerin kız çocuklarının kadın cinsiyet kalıp yargılarına daha fazla uymasını bekledikleri sonucuna varılmıştır.

Şıvgın'ın (2015) “cinsiyet rolleri eğitimi etkililiklerini inceleyen 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına etkisini incelemesi” başlıklı araştırmasında Kocaeli’nde bulunan Darıca ve Gebze ilçelerindeki iki ilkokulun anasınıfında okuyan 40 deney ve 40 kontrol grubundan oluşan 80 çocukla çalışmıştır. Araştırmaların sonuçlarına göre deney grubunda bulunan çocukların oyuncak, oyun, meslek gibi cinsiyet rollerinden oluşan kalıp yargıların azaldığı görülmüştür. Aynı zamanda annesi çalışan çocukların toplumsal cinsiyet algısına daha çok sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Aytekin'in(2015) “çocuk oyun ve oyuncaklar bağlamında toplumsal cinsiyet inşası” başlıklı araştırmasında gecekondu bulunan yoksul bir semte ait bir ilkokulda gerçekleştirdiği araştırmasında çocukların oyunlarını izlerken erkeklerin oyunlarında baskın karakterli olduklarını, bütün kararları erkek çocukların verdiğini ve erkek çocukların izni olmadan daha farklı bir oyuncak alınıp oynanamadığını söylemiştir.

Erzeybek'in (2015) “anne-babaların çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri toplumsal cinsiyet rolleri tutumları” başlıklı araştırmasında KKTC’nde kreşlerden yararlanan 0-6 yaş arası 312 çocuk ve ebeveynleriyle çalışmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre anne ve babaların çoğunluğunun aşırı korumacı bir tutum sergiledikleri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarda ise en fazla eşitlikçi cinsiyet rollerini benimsedikleri sonucuna varılmıştır.

Yağan Güder ve Alabay'ın (2016) “3-6 Yaş Arasındaki Çocukların Oyuncak Tercihlerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi” başlıklı çalışmalarında çocukların oyuncak tercihleri ve toplumsal cinsiyet algılarını incelemek üzere toplam 118 çocukla çalışmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre oyuncak seçimlerinin cinsiyete göre farklılaştığı ve çocukların toplumsal cinsiyete uygun oyuncakları tercih ettikleri görülmüştür. Aynı zamanda erkek çocuklarının oyuncaklara yönelik cinsiyetçi kalıp yargılarının kız çocuklarına göre daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Yağan Güder ve Güler Yıldız'ın (2016) “okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolü” başlıklı çalışmasında ailenin toplumsal cinsiyet algısının çocuktaki etkisine bakmak üzere aynı anaokuluna devam eden 8

çocuk ve anneleriyle yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre çocukların kadın ve erkek kalıp yargılarına ilişkin söylemlerde bulunmalarında çocukların annelerinin ev hanımı olması, herhangi bir şiddete tanık olması gibi nedenler görülmüştür. Ev işleri ile ilgili sorumluluk alan anne ve babaya sahip çocukların ev içi sorumluluklarda daha az kalıp yargıya sahip oldukları görülmüştür. Aynı zamanda oyun ve oyuncak tercihinde daha az kalıp yargıya sahip olan çocukların çoğunun baba baskısı görmeyen, karşı cinsten kardeşe sahip olan ve karşı cinse uygun görülen oyuncaklarında eve alındığı çocuklar oldukları sonucuna varılmıştır.

Arabacıoğlu ve Bağçeli Kahraman'ın (2017) "çocukların cinsiyet kalıp yargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişki" başlıklı ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısının çocukların cinsiyet kalıp yargılarına etkisini incelemek için 100 kız, 100 erkek olmak üzere toplam 200 çocuk ve anne-babalarıyla çalışmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısının çocukların cinsiyet kalıp yargılarına bir etkisinin olmadığı ve çocuklardaki kalıp yargıların cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değişim göstermediği sonucuna varılmıştır.

Ekşi'nin (2017) "okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi" başlıklı araştırmasında okul öncesine devam eden çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre çocukların cinsiyet kalıp yargıları puanlarında cinsiyete göre farklılık bulunmazken çocukların erkek kalıp yargılarında anlamlı farklar görülmüş olup çocukların oyuncak tercihlerine bakıldığında erkek ve kız çocuklarının kendi cinsiyet rolüne uygun oyun ve oyuncaklarla oynadıkları görülmüştür. Aynı zamanda annelerin çocuklarının oyununa müdahalesi çocukların cinsiyet kalıp yargılarında anlamlı bir fark oluşturmazken öğretmenleri anlamlı bir fark oluşturmaktadır. Çocukların oyun arkadaşı tercihlerinde de kendi cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıların etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Karabekmez, Yıldırım, Özyılmaz Akamca, Ellez ve Üner Bulut'un (2018) "okul öncesi dönem çocuklarının mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi" başlıklı araştırmalarında yaşları 48-60 ay arasında olan 30 çocuk ile çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre çocuklar erkeklere en uygun mesleğin itfaiyecilik kadınlara en uygun mesleğin de aşçılık olduğunu düşünmektedir. Bu durumda her iki cinsiyetteki çocukların mesleklere yönelik geleneksel bir bakış açısına sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Ata Doğan, Atış Aksoy ve Güney Karaman'ın (2018) "beş yaş çocuklarının cinsiyet kalıp yargı düzeyleri ve evdeki cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri" başlıklı çalışmasında 5 yaşlarındaki çocukların cinsiyet kalıp yargılarına bakarak ev içi cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Annesi çalışan ve annesi çalışmayan olmak üzere toplam 32 çocukla çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre 32 çocuktan 27'sinin cinsiyet kalıp yargılarına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda çocukların cinsiyet kalıp yargılarını cinsiyetin, annenin çalışıp çalışmama durumunun etkilemediği sonucuna varılmıştır.

4.YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 3-6 yaş arası çocukların oyuncak tercihlerinin ve cinsiyet kalıp yargılarının ebeveynlerinin cinsiyet algılarına göre farklılaşma durumunu belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Araştırma sorusu 1: Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algıları aylık toplam gelir düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorusu 2: Okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet kalıp yargıları devam ettikleri anaokulunun özel ya da devlet olmasına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorusu 3: Cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılar okul öncesi dönemdeki çocukların kız ya da erkek oluşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorusu 4: Kadın cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılar, okul öncesi dönemdeki çocukların kız ve erkek oluşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorusu 5: Erkek cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılar, okul öncesi dönemdeki çocukların kız ve erkek oluşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorusu 6: Cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılar, okul öncesi dönemdeki çocukların yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorusu 7: Okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasında ilişki var mıdır?

Araştırma sorusu 8: Okul öncesi dönemdeki çocukların oynadıkları oyuncaklar ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algısına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorusu 9: Okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıları ile oynadıkları oyuncaklar arasında ilişki var mıdır?

4.2. Araştırmanın Modeli ve Yöntemi

Bu başlık altında araştırmanın yöntemi ile ilgili bilgiler verilecektir. Araştırmanın yöntemi kapsamında model, evren ve örneklem, veri toplama aracı, verilerin analizi yer almaktadır.

Bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Tarama modelinde, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2014). Karasar (2014) tarama modellerinin geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçladıklarını ve “Ne idi? “Nedir?”, “Ne ile ilgilidir?” ve “Nelerden Oluşmaktadır?” sorularına yanıt aradıklarını belirtmiştir. Bir betimsel (tanımlayıcı) araştırma, “normal olan nedir?” ya da “aynı şartlar altında aynı durum yeniden gerçekleşir mi?” gibi soruları yanıtlamak yerine durum tespiti yapar ve bu durumu açıklar (Clarke, 2005).

Araştırmada özel ve devlet anaokullarına devam eden okul öncesi çocuklara cinsiyet kalıp yargı ölçeği uygulanmıştır ve 1 hafta boyunca her bir çocuğun oyun saatlerinde tercih ettiği oyuncaklar gözlemlenmiştir. Bu gözlemler sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda her bir çocuk için çocuk gözlem formu doldurulmuştur. Cinsiyet kalıp yargı ölçeği uygulanan ve çocuk gözlem formu doldurulan çocukların ebeveynlerine çocukları aracılığıyla kişisel bilgi formu ve her bir anne-baba için toplumsal cinsiyet algısı ölçeği gönderilerek verilere ulaşılmıştır.

4.3. Araştırmanın Problemi

Toplumsal cinsiyet, sonradan öğrenilen, değişebilen ve insanların oluşturduğu bir kavramdır. 3-6 yaş arası çocuklarda toplumsal cinsiyet algısı oluşmaya başlamaktadır. Toplumsal cinsiyette roller ve cinsiyete yönelik davranış kalıp yargıları çevreden öğrenilir ve kültürden kültüre değişir. Bu öğrenmenin gerçekleştiği ilk yer ailedir. Aile, çocuğunu toplumsal beklentilere göre yetiştirme eylemindedir. Oyuncak tercihlerinde bile çocuktan cinsiyetine uygun görülen oyuncakları seçmesi

beklenmektedir. Bu araştırmada 3-6 yaş arası okul öncesi çocukların oyuncak tercihleri ve cinsiyet kalıp yargıları anne ile babalarının toplumsal cinsiyet algısına göre farklılaşmakta mıdır? sorusuna yanıt aranmaktadır.

4.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın temel hipotezi “3-6 yaş arası okul öncesi çocukların oyuncak tercihleri ve cinsiyet kalıp yargıları anne ile babalarının toplumsal cinsiyet algısına göre farklılaşmakta” olduğu şeklindedir. Buna göre araştırmada, aşağıdaki alternatif hipotezler kurulmuş ve sınanmıştır:

Hipotez 1: Farklı sosyo-ekonomik düzeye göre anne ve babaların toplumsal cinsiyet algıları değişmektedir.

Hipotez 2: Cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıların toplamı okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyetlerine göre değişmektedir.

Hipotez 3: Okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıları yaşa göre değişmektedir.

Hipotez 4: Okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıları anne ve babalarının toplumsal cinsiyet algısına göre değişmektedir.

4.5. Evren ve Örneklem

Araştırmada İstanbul Anadolu yakasında bulunan farklı semtlerdeki 3 devlet, 4 özel anaokuluna devam eden çocuklar ve ebeveynleri kartopu yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini 44’ü kız, 56’sı erkek olmak üzere toplamda 100 çocuk ve ebeveynlerinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların yaşları 3 ile 6 arasındadır.

Araştırmaya katılmaları için ilk önce anaokullarına başvurularak velilere “Bilgi ve Onay Formu” gönderilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden velilerin çocuklarına “Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği” uygulanarak gözlem boyunca her çocuk için “Çocuk Gözlem Formu” doldurulmuştur. Araştırmaya katılan çocukların ebeveynlerine ise “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği” uygulanıp “Kişisel Bilgiler Formu” doldurulması istenmiştir. Araştırmaya katılan çocuklar ve ebeveynlerinden

elde edilen veriler, Ekim 2018 - Aralık 2018 tarihleri arasında veri toplama araçlarının uygulanmasıyla elektronik ortamda kayıt altına alınarak SPSS 25 istatistikî çözümlenme programı aracılığıyla çözümlenmiştir. Yapılan işlemlerle ilgili tarihsel bilgiler, kullanılan ölçme aracı ile yapılan istatistiksel işlemlere ilişkin detaylar alt başlıklarda verilmiştir.

4.6. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmada dört adet veri toplama aracı kullanılmıştır: Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgiler formu, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan çocuk gözlem formudur.

Kişisel Bilgiler Formu

Kişisel bilgiler formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Form, araştırmaya katılan çocukların cinsiyetini, yaşını, okudukları okul türünü, fizyolojik, psikiyatrik rahatsızlıkları olup olmadığını, ilaç kullanıp kullanmadığını, ebeveynlerinin birliktelik yada hayatta olup olmama durumlarını, annenin yaşını, annenin eğitim durumunu, babanın yaşını, babanın eğitim durumunu, ailenin gelir düzeyini, ailenin aylık toplam gelir miktarını, annenin mesleğini, babanın mesleğini, evde çekirdek aile dışında yaşayan kişileri, çocuğa birilerinin bakıp bakmadığını, kardeş sayısını ve cinsiyetlerini, ilk çocuğun evliliğin kaçınıcı senesinde dünyaya geldiğini ve çocuğun evde kendisine ait odasının bulunup bulunmadığını belirlemeye dönük sorular içermektedir.

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği

Araştırma veri toplama amacıyla kullanılan ikinci ölçek Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğidir. Ölçek Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilmiştir. Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği yetişkin insanların toplumsal cinsiyet rol ve algılarını değerlendirmek için düzenlenen kendi kendini bildirim tarzında bir değerlendirme

aracıdır. Bireylerin toplumsal cinsiyet algılarını ölçmek üzere geliştirilen ölçek 25 maddeden oluşmaktadır.

Maddelerin 10'u olumlu, 15'i olumsuz olarak yazılmıştır. Beşli likert şeklinde oluşturulan ölçekte Maddelerde belirtilen düşünceye, bireylerden "tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), kararsızım (3), katılmıyorum (2), tamamen katılmıyorum (1) olmak üzere beş derecede görüş bildirmeleri istenmektedir (Ek 1) olumsuz maddeler tersten hesaplanmaktadır. Ölçekte 2., 4., 6., 9., 10., 12., 15., 16., 17.,18., 19., 20., 21., 24. ve 25. maddeler olumsuz olup tersten hesaplanmaktadır.

Buna göre, ölçekten alınabilecek puanlar 25-125 aralığında olup, yüksek puanlar toplumsal cinsiyet algısının olumlu olduğunu ifade etmektedir.

Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği

Şirvanlı (1992) tarafından geçerlilik ve güvenilirliği yapılan Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği, cinsiyetlere yönelik temsil edici sıfatların 32 küçük öykü içerisinde ve kadın erkek siluet resimleri eşitliğinde çocuklara sunulmasını içeren bir ölçektir. Kadın ve erkek siluetleri 25x35cm²lik kartlar üzerinde, 17,5 cm boyunda ve kartların tam ortasına gelecek şekilde yer almaktadır. 32 kartın 16'sında kadın sağda erkek solda iken; 16'sındakadın solda, erkek sağdadır. Siluetlerin cinsiyeti, pantolon veya elbise ve saçlarının uzun veya kısa olmasıyla belli edilmiştir. Karttaki insan siluetleri, mavi zemin üzerine siyah olarak ve profilden çizilmiş olup; yüzlerinin bakış yönleri ve vücutlarının pozisyonları açısından her kartta değiştirilmiştir.

Cinsiyet Kalıp yargı Ölçeğinden elde edilen verilerin sayısal hale dönüştürülmesi şöyledir: Denek kendisine uygulanan 16 erkek kalıp yargı sıfatı taşıyan öyküden kaçında erkeği gösterdiyse bu onun "Erkek Kalıp yargı Puanını" oluşturmaktadır. Aynı şekilde denek kendisine uygulanan 16 kadın kalıp yargı sıfatı taşıyan öyküden kaçında kadını gösterdiyse bu da onun "Kadın Kalıp yargı puanını" oluşturmaktadır. Her cinsiyet için, bu 16'şar sıfatın yarısından fazlasının doğru olarak teşhis etmek kişinin kalıp yargısal olduğunu gösterirken, yarısından azını bilmek kişinin geleneksel kalıp yargıları tam tersine sahip olduğunu göstermektedir. Böylece puanların 8'den 16'ya doğru yükselmesi, kalıp yargısallıkta artışa işaret etmektedir

(Williams ve Bennett 1975). Bir deneğe ait erkek ve kadın kalıp yargı puanlarının toplamı ise, o denek için "Toplam Kalıp yargı Puanı" olarak alınmaktadır (Williams ve Bennett 1975).

Çocuk Gözlem Formu

Araştırmaya katılan 3-6 yaş grubu okul öncesi çocukların oyuncak tercihlerini belirlemek üzere gözlemler yapılmıştır. Bu gözlem formunda oynadığı oyuncaklar, oyunlarının süresi, birlikte oynadıkları arkadaşları ve cinsiyetleri, oyunda aldığı roller ve 1 hafta boyunca en çok oynadığı oyun/oyuncak yer almaktadır. 1 hafta boyunca gözlemleyerek çocukların en çok kullandıkları oyuncakların sıklık durumlarına bakılmıştır. Çocuk gözlem formu her çocuk için gün gün kaydedilmiş olup gözlem sonucu çocuğun en fazla oynadığı oyuncaklar baz alınarak doldurulmuştur. Yapılan gözlemlerde anaokullarında çocukların oynadığı oyuncaklar şu şekildedir; evcilik malzemeleri, taşıtlar, legolar, bebekler, yapbozlar ve kuklalar.

4.7. Verilerin Analizi

Araştırmada, ebeveynlerinin cinsiyet algılarına göre okul öncesi çocuklarının cinsiyet kalıp yargı özellikleri ile oyuncak tercihleri incelenmiştir. Bu konuda katılımcıların görüşlerini belirleyici veriler yukarıda detaylı bir biçimde anlatılan ölçekler uygulanarak toplanmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler üzerinde SPSS 25 paket programında betimsel analizler yapılmıştır. Öncelikle uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler üzerinde güvenilirlik testleri yapılmış ve Cronbach-alfa değeri, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği için **.677**, Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği için ise; **.753** olarak bulunmuştur. Devamında katılımcıların kişisel bilgilerine yönelik tanımlayıcı istatistiksel bilgiler frekans, yüzde, kümülatif yüzde değerleri hesaplanarak incelenmiştir.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda ölçek verileri üzerinde araştırmanın bağımlı değişkenleri (*erkek, kadın ve toplam cinsiyet kalıp yargısı, toplumsal cinsiyet algısı ve oyuncak tercihleri*) ile bağımsız değişkenler (*cinsiyet, yaş, toplam gelir düzeyi*) arasındaki korelasyona bakılmak üzere; öncelikle alt ölçeklerden elde edilen madde puanlarının normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla ölçek

maddelerinin basıklık (kurtosis) - çarpıklık (skewness) değerleri incelenmiş ve Toplumsal cinsiyet algısı ölçeği ile Cinsiyet kalıp yargı ölçeğinin alt ölçeklerinin maddelerinin (-1,96 ile +1,96 arasında) normal dağılım sergiledikleri gözlenmiş ve ölçekler üzerinde parametrik testler yapılması kararlaştırılmıştır. Devamında birbirinden bağımsız iki grubun bağımlı bir değişkene göre ortalamalarının karşılaştırılarak ortalamalar arasındaki farkın belirli bir anlamlılık düzeyinde (.05), istatistiksel olarak anlamlı, önemli olup olmadığını test etmek amacıyla; ikili küme karşılaştırmalarında bağımsız örneklem t-testi ile ikiden çok küme karşılaştırmalarında tek yönlü varyans çözümlemesinden (ANOVA) yararlanılmıştır. İkiden çok küme karşılaştırmalarında gruplar arasında anlamlı farklılık çıktığı durumlarda, varyansların homojenliğini görmek amacıyla Levene's testi kullanılmış, homojenliğin sağlandığı görüldüğü durumlarda da Tukey HSD testi ile gruplar arasındaki anlamlı düzeydeki puan ortalaması farklılığının kaynağı tespit edilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Veri Çözümleme Teknikleri ve Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın Değişkenleri	Kullanılan Veri Çözümleme Teknikleri
Araştırma sorularını yanıtlamak amacıyla bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki farklılaşma incelenmiştir.	- Aritmetik ortalama ($\bar{X}$) - Frekans (f), - Yüzde (%)
<u>Bağımlı değişkenler:</u> Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği: <i>Toplam Cinsiyet Algısı</i>	- Standart sapma (SS) - Normallik testleri - Kolmogorov-Smirnov - Shapiro-Wilk
Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği <i>Erkek Kalıp Yargı, Kadın Kalıp Yargı ve Toplam Kalıp Yargı</i>	- Madde varyans homojenlik testleri - Levene's test - Cronbach's Alpha
Gözlem verisi: <i>Çocukların oyuncak tercihleri</i>	- Bağımsız örneklem t testi - Tek yönlü varyans çözümlemesi ANOVA
<u>Bağımsız Değişkenler:</u> <i>(Cinsiyet, yaş, toplam gelir durumu)</i>	- Puan ortalamaları arasındaki farklılıkların kaynağını belirlemek için Tukey HSD

5. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın bu bölümünde istatistiksel çözümlmelerden elde edilen sonuçlar tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Bu bölümde katılımcılardan elde edilen veriler istatistiksel çözümlleme teknikleriyle çözümlenmiş ve üç başlık altında gruplanmıştır: kişisel özelliklere ilişkin bulgular, ölçeklere ilişkin temel bulgular, ölçek-kişisel özellikler değişkenleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular.

5.1. Kişisel Özelliklere İlişkin Bulgular

Bu kısımda araştırmaya katılan kişilere ait demografik özellikler sıklık tablolarıyla verilmiştir. Katılımcılara ait sayıların *cinsiyetlerine, yaşlarına, okudukları okul türüne, fizyolojik, psikiyatrik rahatsızlıkları olup olmadığına, ilaç kullanıp kullanmadığına, ebeveynlerinin birliktelik yada hayatta olup olmama durumlarına, annenin yaşına, annenin eğitim durumuna, babanın yaşına, babanın eğitim durumuna, ailenin gelir düzeyine, ailenin aylık toplam gelir miktarına, annenin mesleğine, babanın mesleğine, evde çekirdek aile dışında yaşayan kişilere, çocuğa birilerinin bakıp bakmadığına, kardeş sayısına ve hangi kardeşler olduğuna, ilk çocuğun evliliğin kaçınıcı senesinde dünyaya geldiğine ve çocuğun evde kendisine ait odasının bulunup bulunmadığına* göre dağılımları sırasıyla verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

<i>Cinsiyet</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
Kız	44	44,0	44,0	44,0
Erkek	56	56,0	56,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların yaklaşık onda dördünün (%44) kız, yaklaşık onda altısının da (%56) erkek çocuklarından oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Doğum Tarihlerine Göre Dağılımı

<i>Doğum Yılı</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
2013	34	34,0	34,0	34,0
2014	48	48,0	48,0	82,0
2015	18	18,0	18,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Yaşları incelendiğinde çocukların yaklaşık onda üçü (%34) beş yaş grubunda iken, yaklaşık yarısının(%48) dört yaş grubunda olduğu gözlenmiştir. Araştırmaya katılan çocukların arasında üç yaş grubunun oranı %18'dir.

Tablo 4. Katılımcıların Okudukları Okul Türüne Göre Dağılımı

<i>Okul Türü</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
Devlet	50	50,0	50,0	50,0
Özel	50	50,0	50,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan çocukların yarısı devlet okulunda, diğer yarısı da özel okul öncesi okullarına devam etmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Sağlık Durumlarına Göre Dağılımı

<i>Sağlık Durumu</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
<i>Fizyolojik</i>				
Genetik Rahatsızlık	1	1,0	1,0	1,0
Sorunu yok	99	99,0	99,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	
<i>Psikiyatrik</i>				
Sorunu yok	100	100,0	100,0	100,0
<i>İlaç Kullanımı</i>				
Alerji	3	3,0	3,0	3,0
Astım	1	1,0	1,0	4,0
İlaç kullanmıyor	96	96,0	96,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 6 incelendiğinde çocukların %99'u (99 kişi) herhangi bir fizyolojik sağlık sorunu yaşamazken, yalnızca bir çocuğun genetik rahatsızlığa sahip olduğu görülmektedir. Çocuklardan hiçbirinin herhangi bir psikiyatrik rahatsızlık yaşamadığı görülmektedir. İlaç kullanma durumları incelendiğinde, astım ilacı kullanan bir çocuk ile alerji ilacı kullanan üç çocuk dışında, sürekli ilaç kullanan başka çocuğun olmadığı görülmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların Ebeveynlerinin Durumuna Göre Dağılımı

<i>Ebeveynler</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
Birlikte ve evli	99	99,0	99,0	99,0
Boşanmış	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan çocuklardan yalnızca bir tanesinin ebeveynleri boşanmış iken, kalan 99 çocuğun ebeveynleri evli ve birlikte yaşamaktadırlar.

Tablo 7. Katılımcıların Annelerinin Yaşlarına Göre Dağılımı

<i>Anne Yaşı</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
20-25 yaş arası	2	2,0	2,0	2,0
26-30 yaş arası	13	13,0	13,0	15,0
31-35 yaş arası	43	43,0	43,0	58,0
36-40 yaş arası	30	30,0	30,0	88,0
41-45 yaş arası	10	10,0	10,0	98,0
46 yaş ve üzeri	2	2,0	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 7 araştırmaya katılan çocukların annelerinin yaşlarının dağılımını vermektedir. Tabloya göre çocukların onda dördünün annesi 31-35 yaş aralığında iken, onda üçünün annesi 36-40 yaş aralığındadır. 41-45 yaş aralığında annesi olan 10 çocuğun yanında 46 ve üzeri yaşlarda annesi olan iki çocuk ile 20-25 yaş arasında annesi olan iki çocuk bulunmaktadır. Tabloya göre çocukların annelerinin genel olarak 30-40 yaş aralığındaki genç yetişkinler oldukları görülmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

<i>Anne Eğitim Durumu</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
Okuryazar	1	1,0	1,0	1,0
İlkokul mezunu	8	8,0	8,0	9,0
Ortaokul mezunu	8	8,0	8,0	17,0
Lise mezunu	27	27,0	27,0	44,0
Üniversite ve üzeri	56	56,0	56,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların %56'sı üniversite ve üzeri kurumlardan mezun iken, yaklaşık onda üçünün annesi (%27) lise mezunudur. İlkokul ve ortaokul mezunu annesi olan çocuklar bütünün %16'sını oluştururken, annesi okuryazar olan yalnızca bir çocuk bulunmaktadır.

Tablo 9. Katılımcıların Babalarının Yaşlarına Göre Dağılımı

<i>Baba Yaşı</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
26-30 yaş arası	5	5,0	5,0	5,0
31-35 yaş arası	26	26,0	26,0	31,0
36-40 yaş arası	39	39,0	39,0	70,0
41-45 yaş arası	24	24,0	24,0	94,0
46 yaş ve üzeri	6	6,0	6,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Çocukların babalarının yaşları incelendiğinde en kalabalık grubu babası 36-40 yaşlarında çocukların (%39) oluşturduğu gözlenmiştir. Oran olarak bu çocukları babaları 31-35 yaş arası olan (%26) çocuklar, babaları 41-45 yaş arası olan çocuklar (%24), 46 yaş ve üzeri olan (%6) çocuklar ile babaları 26-30 yaş olan çocuklar (%5) takip etmektedir. Bulgular çocukların babalarının da anneleri gibi genç yetişkinlerden oluştuğunu göstermektedir.

Tablo 10. Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

<i>Baba Eğitim Durumu</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
İlkokul mezunu	9	9,0	9,0	9,0
Ortaokul mezunu	8	8,0	8,0	17,0
Lise mezunu	26	26,0	26,0	43,0
Üniversite ve üzeri	57	57,0	57,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların babalarının yaklaşık onda altısının (%57) üniversite ve üzeri mezuniyet durumuna sahip iken, yaklaşık dörtte birinin (%26) lise mezunu oldukları gözlenmiştir. İlkokul ve ortaokul mezunu babaların oranı %17'dir.

Tablo 11. Katılımcıların Ailelerinin Gelir Düzeyine Göre Dağılımı

<i>Aile Gelir Düzeyi</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
Düşük	7	7,0	7,0	7,0
Orta	86	86,0	86,0	93,0
Yüksek	7	7,0	7,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 11 incelendiğinde beyanlarına göre çocukların ailelerinin %86'sı orta düzeyde gelire sahip iken, yüksek ve düşük gelir grubundaki ailelerin oranı eşittir (%7).

Tablo 12. Katılımcıların Ailelerinin Toplam Gelir Durumuna Göre Dağılımı

<i>Aile Toplam Gelir Durumu</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
1000-2000 TL arası	10	10,0	10,0	10,0
2001-3000 TL arası	13	13,0	13,0	23,0
3001-4000 TL arası	15	15,0	15,0	38,0
4001-5000 TL arası	21	21,0	21,0	59,0
5000 TL ve üzeri	41	41,0	41,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ailelerin aylık toplam gelir durumları incelendiğinde yaklaşık onda dördünün (%41) 5000 TL ve üzerinde aylık toplam gelire sahip oldukları gözlenmiştir. Yanı sıra Tablo 12 incelendiğinde ailelerin toplam gelirleri arttıkça sayılarının da arttığı görülmektedir. Ailesi aylık 1000-2000 lira arası geliri olan çocuklar 10 kişi iken, 2001-3000 lira arası geliri olanlar 13 kişidir. 3001-4000 lira arası geliri olanlar 15 kişi iken, 4001-5000 lira arasında geliri olanlar 21 kişidir.

Tablo 13. Katılımcıların Annelerinin Mesleklerine Göre Dağılımı

<i>Anne Meslek Dağılımı</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
Bankacı	2	2,0	2,0	2,0
Call Center Yetkilisi	3	3,0	3,0	5,0
Doktor	1	1,0	1,0	6,0
Eğitim Danışmanı	1	1,0	1,0	7,0
Embriyolog	1	1,0	1,0	8,0
Emlakçı	1	1,0	1,0	9,0
Esnaf	1	1,0	1,0	10,0
Ev Hanımı	52	52,0	52,0	62,0
Hizmetli	1	1,0	1,0	63,0
İnsan Kaynakları Uzmanı	1	1,0	1,0	64,0
İşgücü Yönetimi Uzmanı	1	1,0	1,0	65,0
Mali Müşavir	1	1,0	1,0	66,0
Memur	2	2,0	2,0	68,0
Mimar	2	2,0	2,0	70,0
Muhasebe	2	2,0	2,0	72,0
Mühendis	2	2,0	2,0	74,0
Müşteri Hizmetleri	1	1,0	1,0	75,0
Öğrenci	2	2,0	2,0	77,0
Öğretim Görevlisi	2	2,0	2,0	79,0
Öğretmen	15	15,0	15,0	94,0
Kreşte Görevli	1	1,0	1,0	95,0
Psikolog	1	1,0	1,0	96,0
Restoratör	1	1,0	1,0	97,0
Sekreter	2	2,0	2,0	99,0
Yüzme Eğitmeni	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 13 çocukların annelerinin mesleklerinin dağılımını vermektedir. Tabloya göre çocukların yaklaşık yarısının (%52) annesi ev hanımı iken, annesi öğretmen olanların oranı %15'tir. Kalan %33'lük kesimin annesi 23 farklı iş kolunda çalışmaktadır.

Tablo 14. Katılımcıların Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı

<i>Baba Meslek Dağılımı</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
Araştırma Görevlisi	1	1,0	1,0	1,0
Bankacı	1	1,0	1,0	2,0
Bilişim Sistemleri Uzmanı	2	2,0	2,0	4,0
Doktor	1	1,0	1,0	5,0
Döşemeci	1	1,0	1,0	6,0
Embriyolog	1	1,0	1,0	7,0
Emlak Danışmanı	1	1,0	1,0	8,0
Emlakçı	1	1,0	1,0	9,0
Esnaf	13	13,0	13,0	22,0
Gazeteci	1	1,0	1,0	23,0
Gümrük Müşaviri	1	1,0	1,0	24,0
Güvenlikçi	1	1,0	1,0	25,0
Hafriyatçı	1	1,0	1,0	26,0
Harita Teknikeri	1	1,0	1,0	27,0
Havayollarında Çalışan	1	1,0	1,0	28,0
İmalatçı	1	1,0	1,0	29,0
İnşaatçı	1	1,0	1,0	30,0
İşçi	6	6,0	56,0	37,0
İşletmeci	3	3,0	3,0	39,0
Kapıcı	2	2,0	2,0	41,0
Kuaför	3	3,0	3,0	44,0
Lojistik Hizmetler Müdürü	1	1,0	1,0	45,0
Memur	6	6,0	6,0	51,0
Mimar	1	1,0	1,0	52,0
Müdür	3	3,0	3,0	55,0
Müdür Yardımcısı	2	2,0	2,0	57,0
Mühendis	7	7,0	7,0	64,0
Müşavir	1	1,0	1,0	65,0
Müşteri Temsilcisi	1	1,0	1,0	66,0
Öğretim Görevlisi	3	3,0	3,0	69,0
Öğretmen	6	6,0	6,0	75,0
Pazarlamacı	1	1,0	1,0	76,0
Prodüksiyoncu	1	1,0	1,0	77,0
Reklamcı	1	1,0	1,0	78,0
Satış Sorumlusu	3	3,0	3,0	81,0
Serbest Muhasebe	1	1,0	1,0	82,0
Süpervizör	1	1,0	1,0	83,0
Şoför	3	3,0	3,0	86,0
Teknisyen	6	6,0	6,0	92,0
Tekstil	1	1,0	1,0	93,0
Yönetici	7	7,0	7,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 14'e göre araştırmaya katılan çocukların babaları 41 farklı iş kolunda çalışmaktadır. Oran olarak en kalabalık grubu esnaf olanlar (%13), yönetici olanlar (%7),

mühendis olanlar (%7), öğretmen olanlar (%6), memur olanlar (%6) oluşturmaktadır. Diğer çocukların babaları 36 farklı iş kolunda hizmet vermektedir.

Tablo 15. Katılımcıların Evlerinde Çekirdek Aile Dışında Yaşayan Kişilere Göre Dağılımı

<i>Evde Yaşayanlar</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
Anneanne ve Dayı	1	1,0	1,0	1,0
Babaanne	1	1,0	1,0	2,0
Babaanne ve Dede	1	1,0	1,0	3,0
Çekirdek Aile Dışında Kimse Yok	97	97,0	97,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 15 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların 97'si anne, baba ve kardeşleriyle birlikte çekirdek ailede yaşamaktadır. Çocuklardan bir tanesinin anneanne ve dayıları da onlarla birlikte yaşarken, bir çocuğun babaannesi onların yanındadır. Babaanne ve dedesinin de kendileriyle birlikte yaşadığı bir çocuk bulunmaktadır.

Tablo 16. Katılımcıların Kendilerinin Bakımını Yapan Yardımcı Kişilere Göre Dağılımı

<i>Yardımcı Kişiler</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
Anneanne	7	7,0	7,0	7,0
Babaanne	5	5,0	5,0	12,0
Babaanne ve Dede	2	2,0	2,0	14,0
Bakıcı	2	2,0	2,0	16,0
Teyze	1	1,0	1,0	17,0
Yardımcı Kimse Yok	83	83,0	83,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 16 aile çocukların bakımına yardımcı olan kişileri göstermektedir. Tabloya göre çocuklarının bakımında 83 ailede ebeveynlere yardımcı olan başka kimse yokken, 7 çocuğun anneanesi, 6 çocuklarının babaanesi, iki çocuğun babaanesi ve dedesi, iki çocuğun bakıcısı ve bir çocuğun teyzesi bakıp işlerinde aileye yardımcı olmaktadır. Bu konudaki bulgular her yaklaşık on çocuktan sekizinin ailesinin çocuklarına bakarken yardım almadıklarını göstermektedir.

Tablo 17. Katılımcıların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

<i>Kardeş Sayısı</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
1 Kardeş	1	1,0	1,0	1,0
2 Kardeş	47	47,0	47,0	48,0
3 Kardeş	20	20,0	20,0	68,0
4 Kardeş	3	3,0	3,0	71,0
Kardeşi yok	29	29,0	29,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 17 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların yaklaşık yarısının (%47) iki kardeşi varken, başka kardeşi olmayanların sayısı 29'dur. Üç kardeşi olan 20 çocuğun yanında, üç çocuk de dört kardeşe sahiptir. Bir çocuğun kendinden başka bir kardeşi daha bulunmaktadır.

Tablo 18. Katılımcıların Sahip Olduğu Kardeş Türüne Göre Dağılımı

<i>Kardeş Türü</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
Kız Kardeş	1	1,0	1,0	1,0
Abla	15	15,0	15,0	16,0
Abla ve Erkek Kardeş	1	1,0	1,0	17,0
Ağabey	10	10,0	10,0	27,0
Ağabey ve Abla	9	9,0	9,0	36,0
Ağabey ve Erkek Kardeş	2	2,0	2,0	38,0
Ağabey ve Kız Kardeş	1	1,0	1,0	39,0
Erkek Kardeş	7	7,0	7,0	46,0
İki Abi Bir İkiz Kardeş	2	2,0	2,0	48,0
İki Abla	5	5,0	5,0	53,0
İki Abla Bir Ağabey	1	1,0	1,0	54,0
İki Ağabey	2	2,0	2,0	56,0
İki Erkek Kardeş	1	1,0	1,0	57,0
İkiz Kardeş	2	2,0	2,0	59,0
Kız Kardeş	12	12,0	12,0	71,0
Kardeşi yok	29	29,0	29,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 18’de çocukların kardeşlerinin türüne göre dağılımı verilmiştir. Tabloya göre 12 çocuğun kız kardeşi varken, 15 çocuğun ablası bulunmaktadır. Abisi bulunan çocuk sayısı 9’dur. Erkek kardeşi olan yedi çocuk bulunmaktadır.

Tablo 19. Ebeveynlerin Evliliğin Kaçınıc Yılında İlk Çocuklarına Sahip Olduklarına İlişkin Dağılım

<i>Evliğin Kaçınıc Yılında Çocuk Sahibi Olunduğu</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
1 yıl sonra	32	32,0	32,0	33,0
1,5 yıl sonra	13	13,0	13,0	46,0
2 yıl sonra	29	29,0	29,0	75,0
3 yıl sonra	11	11,0	11,0	86,0
3,5 yıl sonra	1	1,0	1,0	87,0
4 yıl sonra	5	5,0	5,0	92,0
5 yıl sonra	3	3,0	3,0	94,0
6 yıl sonra	3	3,0	3,0	97,0
8 yıl sonra	2	2,0	2,0	99,0
9 yıl sonra	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 19'a göre araştırmaya katılan ebeveynlerin 32'si evlendikten bir yıl sonra çocuk sahibi olurken, evlendikten iki yıl sonra çocuk sahibi olanların sayısı 29'dur. 1,5 yıl sonra çocuğu olan 13 ebeveynin yanı sıra, 11 ebeveynin evlendikten 3 yıl sonra ilk çocukları dünyaya gelmiştir. Kalan ebeveynlerin çocukları evliliklerinin 4,5,6,7,8 ve 9. yıllarında dünyaya gelmiştir.

Tablo 20. Katılımcıların Kendilerine Ait Oda Bulunmasına Göre Dağılımı

<i>Kendine Ait Oda Var Mı?</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
Evet	76	76,0	76,0	76,0
Hayır	24	24,0	24,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 20'ye göre araştırmaya katılan her dört çocuktan üçünün (%76) kendine ait odaları bulunurken, kalan yaklaşık her dört çocuktan birinin (%24) ise kendilerine ait odaları yoktur.

Tablo 21. Katılımcıların Oynadıkları Oyuncaklara Göre Dağılımı

<i>Oynanan Oyuncak</i>	<i>Frekans (f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>	<i>Geçerli Yüzde (%)</i>	<i>Kümülatif Yüzde (%)</i>
Evcilik malzemeleri	23	23,0	23,0	23,0
Taşıtlar	22	22,0	22,0	45,0
Lego	28	28,0	28,0	73,0
Puzzle	7	7,0	7,0	80,0
Bebek	12	12,0	12,0	92,0
Kuklalar	8	8,0	8,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tablo 21'e göre araştırmaya katılan çocukların 28'i legolarla oynamayı tercih ederken, 23 tanesi evcilik malzemeleri, 22 tanesi de taşıtlarla oynamaktadırlar. Bebeklerle oynayan 12 çocuğun yanında kuklalarla oynayan sekiz çocuk bulunmaktadır.

5.2. Cinsiyet Kalıp Yargıya ve Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

Bu araştırmada yanıtı aranan ikinci temel sorun okul öncesi çocuklarının cinsiyet kalıp yargıları ile ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algılarına yönelik katılımcıların tercihlerinin

belirlenmesine dönüktür. Bu amaçla çocukların cinsiyet kalıp yargı ölçeğinden, ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları hesaplanmıştır. Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puan ortalamaları, puan dağılımlarının standart sapmaları ile her bir ölçekteki madde sayısı Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22. Katılımcıların Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği ile Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğine İlişkin Puan Ortalamaları

Soru Sayısı	Ölçek	$\bar{X}$	S.S.
25	Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği	88,06	15,77
32	Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği	17,89	3,01
16	<i>Erkek Kalıp Yargı</i>	9,58	2,37
16	<i>Kadın Kalıp Yargı</i>	8,39	2,14

Tablo 22’ye göre, araştırmaya katılan kişilerin Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden ($\bar{X}$ =88,06 SS=15,77) yükseğe yakın orta düzeyde puan ortalaması elde ettikleri görülmektedir. Toplumsal cinsiyet ölçeğinden katılımcıların elde edecekleri en düşük puan 25, en yüksek puan ise 125’tir. O nedenle katılımcı ebeveynlerin cinsiyet algılarının yükseğe yakın orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Yanı sıra çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeğinde elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde, kadın kalıp yargı ölçeğinden $\bar{X}$ =8,39, SS=2,14, erkek kalıp yargı ölçeğinden $\bar{X}$ =9,58, SS= 2,37 değerlerini elde etmişlerdir. Çocukların toplam cinsiyet kalıp yargı puanları $\bar{X}$ =17,89, SS=3,01 şeklindedir.

Araştırmaya katılan çocukların Cinsiyet kalıp yargı ölçeğinden ve ebeveynlerin de Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarının kişisel özelliklerine göre dağılımları ve aralarındaki farklılaşma ve ilişki durumları takip eden başlıkta detaylı olarak incelenmiştir.

5.3. Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular

Bu kısımda araştırmanın amaçları doğrultusunda hazırlanmış olan dokuz adet araştırma sorusunun yanıtlarına yer verilmiştir. Araştırma soruları, çalışmanın **bağımsız değişkenleri** (*cinsiyet, yaş, toplam gelir düzeyi*) ile **bağımlı değişkenleri** (*toplumsal cinsiyet algısı, erkek kalıp yargı, kadın kalıp yargı ve toplam kalıp yargı ile çocukların oyuncak tercihleri*) arasındaki farklılaşma düzeylerini belirlemeye dönüktür.

Yanıtı aranan temel soru, katılımcıların Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği ile Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarının onların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını, farklılaşıyorsa hangi düzeyde farklılaştığı ve farklılığın kaynağının hangi gruplar arası farklardan kaynaklandığını ortaya koymaya yöneliktir.

Katılımcıların alt ölçeklere ilişkin görüşlerinin; “*cinsiyet, yaş ve toplam gelir düzeyi*” değişkenlerine göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla, katılımcıların “Cinsiyet kalıp yargı ölçeği ile Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarının standart sapmaları onların; *cinsiyet, yaş ve aylık toplam gelir düzeyi* değişkenlerine göre hesaplanmıştır. Hesaplanan değerler birbirleriyle karşılaştırılmış, bir farklılık gözlenmesi durumunda ise söz konusu farkın istatistiksel olarak taşıdığı anlamı belirlemek için ikili küme karşılaştırmalarında t testinden, ikiden çok küme karşılaştırmalarında ise; “tek yönlü varyans çözümlemesi”nden “yinelene ölçümler için tek faktörlü varyans çözümlemesinden” (ANOVA) yararlanılmıştır.

5.3.1. Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırma sorusu 1: Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algıları aylık toplam gelir düzeylerine farklılaşmakta mıdır?

Araştırmada yanıtı aranan ilk soru ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algılarının onların aylık toplam gelir düzeylerine göre farklılaşma durumunu belirlemeye dönüktür. Bu amaçla öncelikle anne ve babaların toplumsal cinsiyet ölçeğinden elde etmiş oldukları puan ortalamaları hesaplanmıştır. Ulaşılan değerler Tablo 23’te verilmiştir:

Tablo 23. Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğine İlişkin Puan Ortalamaları

Ebeveyn	$\bar{X}$	S.S.
Babalar	82,01	19,46
Anneler	94,11	15,39
Toplam	88,06	15,77

Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinden elde etmiş oldukları puanlar incelendiğinde annelerin ($\bar{X}=94,11$; $SS=15,39$), babalardan ($\bar{X}=82,01$; $SS=19,46$) daha yüksek puan ortalaması elde ettikleri gözlenmektedir. Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden elde edilen puanlar yükseldikçe cinsiyet konusunda olumlu algı düzeyinin arttığı düşünülmektedir. O nedenle araştırmaya katılan annelerin toplumsal cinsiyet konusundaki algılarının babalardan daha olumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 23'te gösterilen dağılımın toplam gelir düzeyine göre değişkenlik gösterip göstermediğini irdelemek için yapılan 2 (cinsiyet) x 5 (gelir düzeyi) ile istatistiksel analiz sonucunda faktörlerin geneli bağlamında gelir düzeyine göre farklılık gözlemlenmiştir (Tablo 24). Katılımcıların toplumsal cinsiyet algısı konusuna ilişkin görüşlerinin anne ya da baba oluşlarına göre farklılaşma durumunun anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) çözümlemesinde elde edilen değerler Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 24. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanların Gelir Düzeylerine Göre Dağılımı

Toplam Gelir Düzeyi		Baba Toplumsal Cinsiyet Algısı	Anne Toplumsal Cinsiyet Algısı	Toplam
1000-2000 TL arası	$\bar{X}$	62,20	77,80	70,00
	N	10	10	10
	SS	16,52	14,02	13,34
2001-3000 TL arası	$\bar{X}$	70,23	91,00	80,62
	N	13	13	13
	SS	11,92	13,73	11,15
3001-4000 TL arası	$\bar{X}$	79,07	95,80	87,43
	N	15	15	15
	SS	15,20	12,62	12,15
4001-5000 TL arası	$\bar{X}$	86,05	98,19	92,12
	N	21	21	21
	SS	16,01	10,88	11,41
5000 TL ve üzeri	$\bar{X}$	89,59	96,37	92,98
	N	41	41	41
	SS	20,26	16,92	16,98
Toplam	$\bar{X}$	82,01	94,11	88,06
	N	100	100	100
	SS	19,46	15,39	15,77

Ebeveynler gelir düzeylerine göre, Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğine ilişkin birbirlerine yakın değerler elde etmişlerdir. Ebeveynlerin toplam gelir düzeylerine göre toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden elde etmiş oldukları puanlar incelendiğinde tüm gelir düzeylerinde annelerin, babalardan daha yüksek puan ortalaması elde ettikleri gözlenmiştir. Ulaşılan bu sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans çözümlemesi yapılmış ve ulaşılan bulgular Tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25. Gelir Düzeylerine Göre Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğine İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklar

Alt Ölçek	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df-Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Ebeveyn Cinsiyet Algısı	Gruplar arası	5324,702	4	1331,175	6,552	,000*
	Grup-İçi	19300,938	95	203,168		
	Toplam	24625,640	99			

P<.01*

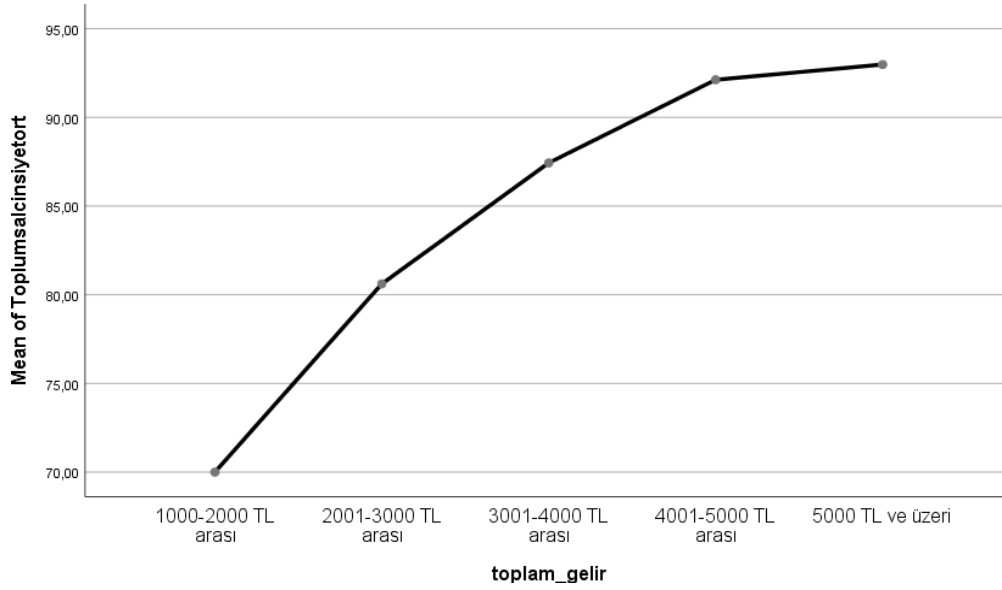
Gelir düzeylerine göre ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ile ilgili olarak elde ettikleri sayısal değerler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans sınavasında (ANOVA) elde edilen değerler incelendiğinde: toplam gelir düzeylerine göre ebeveynlerin ($F = 6,552$, $p < .05$) toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar söz konusudur.

Farklı gelir gruplarındaki katılımcıların toplumsal cinsiyet algısına ilişkin ortalamaları arasındaki anlamlı farklılığın hangi gruplar arasındaki farklılıktan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Levene testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojenliği sıvanmış ($Lf=1.282$, $p > .05$) ve homojen dağılım gözlemlendiği için puan farklılığının kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Test sonunda Tablo 26'daki değerler elde edilmiştir.

Tablo 26. Gelir Düzeylerine Göre Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algıları Arasındaki Farkların Kaynakları

Ölçek	Gelir Grubu	1000-2000 TL arası	5000 TL ve üzeri
<i>Toplumsal Cinsiyet Algısı</i>	1000-2000 TL arası	-	-22,98
	5000 TL ve üzeri	22,98	-

Çözümlemede elde edilen sonuçlara göre, ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısı konusundaki puan ortalamaları arasındaki fark, 1000-2000 TL arasında aylık toplam geliri olan ebeveynler ile aylık toplam geliri 5000 TL ve üzerinde olan ebeveynler arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Bu bulguya dayalı olarak, puan ortalamaları arasındaki farkın, 5000 TL ve üzeri gelir grubundaki katılımcılar lehine çıktığı söylenebilir. Bu bulgudan hareketle 5000 TL ve üzeri gelire sahip katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının aylık toplam geliri 1000-2000 TL arasında olanlardan daha yüksek olduğu, bu konudaki diğer bulgular incelendiğinde aylık toplam gelir düzeyi arttıkça toplumsal cinsiyet algısının olumlu yönde arttığı söylenebilir. Bu konuda elde edilen plot eğrişi Şekil 1’de verilmiştir:

Şekil 1: Toplumsal Cinsiyet Algısı Konusundaki Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara İlişkin Plot Eğrisi

5.3.2. İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırma sorusu 2: 3-6 yaş arası okul öncesi çocuklarının cinsiyet kalıp yargıları okudukları okulun özel ya da devlet anaokulu olmasını göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmada yanıtı aranan ikinci soru okul öncesi çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarının onların öğrenim gördükleri okulun tipine göre farklılaşma durumunu belirlemeye dönüktür. Bu amaçla öncelikle çocukların Cinsiyet kalıp yargı ölçeğinden elde etmiş oldukları puan ortalamaları hesaplanmıştır. Ulaşılan değerler Tablo 27’de verilmiştir:

Tablo 27. Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeğine İlişkin Puan Ortalamaları

Okul Türü		Kadın Kalıp Yargı	Erkek Kalıp yargı	Toplam Kalıp Yargı
Devlet Okulu	$\bar{X}$	8,46	9,46	17,76
	N	50	50	50
	SS	2,03	2,35	2,41
Özel Okul	$\bar{X}$	8,32	9,70	18,02
	N	50	50	50
	SS	2,25	2,40	3,52
Toplam	$\bar{X}$	8,39	9,58	17,89
	N	100	100	100
	SS	2,14	2,37	3,01

Çocukların cinsiyet kalıp yargı ölçeğinden elde etmiş oldukları puanlar incelendiğinde devlet okullarında okuyan 3-6 yaş grubu çocukların kadın kalıp yargısı ($\bar{X}=8,46$; $SS=2,03$) puanlarının özel okullarda okuyan 3-6 yaş grubu çocuklarından ($\bar{X} =8,32$; $SS=2,25$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan erkek kalıp yargı puanlarında tersi durum söz konusudur. Özel okul öncesi kurumlardaki çocukların erkek kalıp yargı puanları ($\bar{X} =9,70$; $SS=2,40$), devlet okul öncesi okullarındaki çocuklardan ($\bar{X} =9,46$; $SS=2,35$) daha yüksektir. Ölçeğin yapısı gereği kalıp yargı ölçeğinden elde edilen puanlar arttıkça cinsiyet konusundaki kalıp yargısallığın yükseldiği kabul edilmektedir. O nedenle bulgular kadın kalıp yargısı konusunda devlet kurumlarındaki çocukların, erkek kalıp yargısı konusunda da özel öğretim kurumlarındaki çocukların kalıp yargısallık durumlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Benzer durum toplam kalıp yargı puanları için de geçerlidir. Özel okul öncesi kurumlarında öğrenim gören 3-6 yaş grubu çocukların kalıp yargısallık durumlarının devlet okullarında öğrenim gören çocuklardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

Çocukların kalıp yargısallık durumlarının okudukları okulun türüne göre farklılaşma durumunun istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 28’de verilmiştir:

Tablo 28. Okul Türüne Göre Çocukların Kalıp Yargısallık Puanları Arasındaki Farklar

Alt Ölçek	Küme Cinsiyet	(N)	($\bar{X}$)	(SS)	(t)	(SD)	(p)
Kadın Kalıp Yargı	Devlet	50	8,46	2,03	,326	98	,75
	Özel	50	8,32	2,25			
Erkek Kalıp Yargı	Devlet	50	9,46	2,35	-,505	98	,62
	Özel	50	9,70	2,40			
Toplam Kalıp Yargı	Devlet	50	17,76	2,41	-,431	98	,67
	Özel	50	18,02	3,52			

Devlet ve özel okul öncesi kurumlarında öğrenim gören 3-6 yaş grubu çocukların cinsiyet kalıp yargı ile ilgili olarak elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t testi sınavında elde edilen değerler şunlardır: *kadın kalıp yargı* ($t_{(98)} = -,326$, $p > .05$), *erkek kalıp yargı* ($t_{(98)} = -,505$, $p > .05$), *toplam kalıp yargı* ($t_{(98)} = -,431$, $p > .05$).

Bulgular, çocukların cinsiyet kalıp yargı ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmadığını göstermektedir. Bulgulara dayalı olarak özel ya da devlet okulunda okumanın 3-6 yaş grubu çocukların cinsiyet kalıp yargısallık durumlarını etkilemediği söylenebilir.

5.3.3. Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular

Araştırma sorusu 3: Cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılar çocukların kız ya da erkek oluşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorusu 4: Kadın cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılar, çocukların kız ve erkek oluşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorusu 5: Erkek cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılar, çocukların kız ve erkek oluşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmada yanıtı aranan üçüncü, dördüncü ve beşinci sorular okul öncesi çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarının onların kız ya da erkek oluşlarına göre farklılaşma durumunu belirlemeye dönüktür. Bu amaçla öncelikle çocukların Cinsiyet kalıp yargı ölçeğinden elde etmiş oldukları puan ortalamaları cinsiyetlerine göre hesaplanmıştır. Ulaşılan değerler Tablo 29'da verilmiştir:

Tablo 29. Cinsiyetlerine Göre Çocukların Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeğine İlişkin Puan Ortalamaları

Cinsiyet		Kadın Kalıp Yargı	Erkek Kalıp Yargı	Toplam Kalıp Yargı
Kız	$\bar{X}$	8,89	9,55	18,25
	N	44	44	44
	SS	2,21	2,31	2,75
Erkek	$\bar{X}$	8,00	9,61	17,61
	N	56	56	56
	SS	2,01	2,43	3,18
Toplam	$\bar{X}$	8,39	9,58	17,89
	N	100	100	100
	SS	2,37	2,37	3,01

Çocukların cinsiyet kalıp yargı ölçeğinden elde etmiş oldukları puanlar incelendiğinde kız çocukların kadın kalıp yargısı ($\bar{X}$ =8,89; SS=2,21) puanlarının erkek çocuklarınkinden ($\bar{X}$ =8,00; SS=2,01) daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan erkek kalıp yargı puanlarında tersi durum söz konusudur. Kız çocukların erkek kalıp yargı puanları ($\bar{X}$ =9,55; SS=2,31), erkek çocuklarınkinden ($\bar{X}$ =9,61; SS=2,43) daha düşüktür. Kız çocukların toplam kalıp yargı puanları ($\bar{X}$ =18,25; SS=2,75), erkek çocuklarınkinden ($\bar{X}$ =17,61; SS=3,18) daha yüksektir. Ölçeğin yapısı gereği kalıp yargı ölçeğinden elde edilen puanlar arttıkça cinsiyet konusundaki kalıp yargısallığın yükseldiği kabul edilmektedir. O nedenle bulgular kadın kalıp yargısı ve toplam kalıp yargı konusunda kız çocukların, erkek kalıp yargısı konusunda da erkek çocukların kalıp yargısallık durumlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Çocukların kalıp yargısallık durumlarının cinsiyetlerine göre farklılaşma durumunun istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 30'da verilmiştir:

Tablo 30. Cinsiyete Göre Çocukların Kalıp Yargısallık Puanları Arasındaki Farklar

Alt Ölçek	Küme Cinsiyet	(N)	($\bar{X}$)	(SS)	(t)	(SD)	(p)
Kadın Kalıp Yargı	Kız	44	8,89	2,21	2,095	98	,04*
	Erkek	56	8,00	2,01			
Erkek Kalıp Yargı	Kız	44	9,55	2,31	-,129	98	,90
	Erkek	56	9,61	2,43			
Toplam Kalıp Yargı	Kız	44	18,25	2,75	1,063	98	,29
	Erkek	56	17,61	3,18			

Kız ve erkek çocukların cinsiyet kalıp yargı ile ilgili olarak elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t testi sınavında elde edilen değerler şunlardır: *kadın kalıp yargı* ($t_{(98)}= 2,095$, $p< .05$).

Bulgular, çocukların cinsiyet kalıp yargı ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları arasında kadın kalıp yargı konusunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Bulgulara dayalı olarak kız ya da erkek olmanın, çocukların kadın kalıp yargısallık durumlarını etkilediği söylenebilir. Kız çocukların puanları incelendiğinde kadın konusundaki kalıp yargısallık durumlarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

5.3.4. Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırma sorusu 6: Cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılar, çocukların yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmada yanıtı aranan altıncı soru okul öncesi çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarının onların yaşlarına göre farklılaşma durumunu belirlemeye dönüktür. Bu amaçla öncelikle çocukların Cinsiyet kalıp yargı ölçeğinden elde etmiş oldukları puan ortalamaları yaşlarına göre hesaplanmıştır. Ulaşılan değerler Tablo 31’de verilmiştir:

Tablo 31. Yaşlarına Göre Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeğine İlişkin Puan Ortalamaları

Doğum Yılı		Kadın Kalıp Yargı	Erkek Kalıp Yargı	Toplam Kalıp Yargı
5 Yaş (2013)	$\bar{X}$	8,32	9,50	17,82
	N	34,00	34,00	34,00
	SS	2,23	2,40	2,96
4 Yaş (2014)	$\bar{X}$	8,60	9,96	18,40
	N	48,00	48,00	48,00
	SS	1,91	2,48	2,69
3 Yaş (2015)	$\bar{X}$	7,94	8,72	16,67
	N	18,00	18,00	18,00
	SS	2,55	1,81	3,65
Toplam	$\bar{X}$	8,39	9,58	17,89
	N	100,00	100,00	100,00
	SS	2,14	2,37	3,00

Çocukların cinsiyet kalıp yargı ölçeğinden elde etmiş oldukları puanlar incelendiğinde kadın kalıp yargısı boyutunda en yüksek puan ortalamasını dört yaş grubu çocukların ($\bar{X}=9,50$; $SS=2,40$), erkek kalıp yargısı boyutunda yine 4 yaşındaki çocukların ($\bar{X}=9,96$; $SS=2,48$) ve toplam cinsiyet kalıp yargısı olarak da aynı gruptaki çocukların en yüksek puan ortalamasını ($\bar{X}=18,40$; $SS=2,69$) elde ettikleri gözlenmiştir. Ölçeğin yapısı gereği kalıp yargı ölçeğinden elde edilen puanlar arttıkça cinsiyet konusundaki kalıp yargısallığın yükseldiği kabul edilmektedir. O nedenle bulgular dört yaş grubu okul öncesi çocuklarının cinsiyet kalıp yargısallık durumlarının üç ve beş yaşındakilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Çocukların kalıp yargısallık durumlarının yaşlarına göre farklılaşma durumunun istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans çözümlemesi yapılmıştır. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 32’de verilmiştir:

Tablo 32. Yaşlarına Göre Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Puanları Arasındaki Farklar

Alt Ölçek	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df- Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Kadın Kalıp Yargısı	Gruplar arası	5,925	2	2,963	,645	,527
	Grup-İçi	445,865	97	4,597		
	Toplam	451,790	99			
Erkek Kalıp Yargısı	Gruplar arası	20,332	2	10,166	1,847	,163
	Grup-İçi	534,028	97	5,505		
	Toplam	554,360	99			
Cinsiyet Kalıp Yargısı	Gruplar arası	39,370	2	19,685	2,235	,112
	Grup-İçi	854,420	97	8,808		
	Toplam	893,790	99			

Yaşlarına göre çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği ile ilgili olarak elde ettikleri sayısal değerler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans sınavında (ANOVA) elde edilen değerler incelendiğinde: yaşlarına göre çocukların cinsiyet kalıp yargıları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar söz konusu değildir.

Sonuç olarak; çocukların cinsiyet kalıp yargılarının onların yaşlarına göre farklılaşmadığı söylenebilir.

5.3.5. Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırma sorusu 7: Çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasında ilişki var mıdır?

Araştırmada yanıtı aranan yedinci soru okul öncesi çocuklarının cinsiyet kalıp yargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkiyi belirlemeye dönüktür. Bu amaçla çocukların Cinsiyet kalıp yargı ölçeğinden elde etmiş oldukları puan ortalamaları ile

ebeveynlerin Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden elde etmiş oldukları puan ortalamaları arasındaki ilişkiyi sınamak için Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 33’te verilmiştir:

Tablo 33. Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargısallık Durumu ile Ebeveynlerinin Toplumsal Cinsiyet Algısı Arasındaki İlişki

		Kadın Kalıp Yargı Ölçeği	Erkek Kalıp Yargı Ölçeği	Toplam Kalıp Yargısı
Baba Toplumsal Cinsiyet Algısı	r	,311	,076	,263
	p	,001	,225	,004
	N	100	100	100
Anne Toplumsal Cinsiyet Algısı	r	,300	,119	,306
	p	,001	,119	,001
	N	100	100	100
Toplumsal Cinsiyet Algısı	r	,339	,105	,312
	p	,000	,149	,001
	N	100	100	100

Tablo 33’e göre, babaların toplumsal cinsiyet algısı puanları ile çocukların cinsiyet kalıp yargı puanları arasındaki ilişkisinin varlığını belirlemek üzere Pearson korelasyon çözümlemesi yapılmış ve babaların toplumsal cinsiyet algısı ile çocukların kadın kalıp yargısı ($r=311$, $p<,01$) ve cinsiyet kalıp yargısı ($r=263$, $p<,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkin varlığı gözlenmiştir.

Bu bulgudan hareketle araştırmaya katılan çocukların babalarının toplumsal cinsiyet algıları ile kendilerinin cinsiyet kalıp yargıları arasında anlamlı ilişki olduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle babaların toplumsal cinsiyet algıları çocukların cinsiyet kalıp yargıları üzerinde etkilidir.

Benzer durum annelerin toplumsal cinsiyet algıları ile çocukların cinsiyet kalıp yargıları arasında gözlenmiştir. Annelerin toplumsal cinsiyet algısı puanları ile çocukların cinsiyet kalıp yargı puanları arasındaki ilişkisinin varlığını belirlemek üzere Pearson korelasyon çözümlemesi yapılmış ve annelerin toplumsal cinsiyet algısı ile çocukların kadın kalıp yargısı ($r=300$, $p<,01$) ve cinsiyet kalıp yargısı ($r=306$, $p<,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkin varlığı gözlenmiştir.

Bu bulgudan hareketle araştırmaya katılan çocukların annelerinin toplumsal cinsiyet algıları ile kendilerinin cinsiyet kalıp yargıları arasında anlamlı ilişki olduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle annelerin toplumsal cinsiyet algıları çocukların cinsiyet kalıp yargıları üzerinde etkilidir.

Yanı sıra ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algıları ile çocukların cinsiyet kalıp yargıları arasındaki ilişkinin varlığını belirlemek amacıyla Pearson korelasyon çözümlenmesi yapılmış ve ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algıları ile çocukların cinsiyet kalıp yargıları arasında ($r=312$, $p<,01$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkinin varlığı gözlenmiştir. Bu bulgudan hareketle ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algılarının çocukların cinsiyet kalıp yargısallığın üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

5.3.6. Sekizinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırma sorusu 8: Çocukların oynadıkları oyuncaklar ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algısına göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmada yanıtı aranan sekizinci soru okul öncesi çocuklarının oynadıkları oyuncaklar ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkiyi belirlemeye dönüktür. Bu amaçla çocukların oynadıkları oyuncaklar ile ebeveynlerin Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden elde etmiş oldukları puan ortalamaları arasındaki ilişkiyi sınamak için Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 33'te verilmiştir:

Bu amaçla öncelikle ebeveynlerin Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden elde etmiş oldukları puan ortalamaları çocukların oynadıkları oyuncaklara göre hesaplanmıştır. Ulaşılan değerler Tablo 34'te verilmiştir:

Tablo 34. Çocukların Oynadıkları Oyuncaklara Göre Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Puan Ortalamaları

Oyuncak		Baba Toplumsal Cinsiyet Algısı	Anne Toplumsal Cinsiyet Algısı	Toplam
Evcilik malzemeleri	$\bar{X}$	85,65	98,26	91,96
	N	23,00	23,00	23,00
	SS	18,79	13,02	14,68
Taşıtlar	$\bar{X}$	78,27	90,82	84,55
	N	22,00	22,00	22,00
	SS	18,88	14,00	14,00
Lego	$\bar{X}$	80,18	92,32	86,25
	N	28,00	28,00	28,00
	SS	22,37	15,65	17,90
Puzzle	$\bar{X}$	83,43	89,86	86,64
	N	7,00	7,00	7,00
	SS	19,10	20,76	19,54
Bebek	$\bar{X}$	89,83	98,67	94,25
	N	12,00	12,00	12,00
	SS	18,38	16,12	14,22
Kuklalar	$\bar{X}$	75,25	94,38	84,81
	N	8,00	8,00	8,00
	SS	11,99	18,75	13,75
Toplam	$\bar{X}$	82,01	94,11	88,06
	N	100,00	100,00	100,00
	SS	19,46	15,39	15,77

Çocuklarının oynadıkları oyuncakların türüne göre ebeveynlerin Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğine ilişkin birbirlerine yakın değerler elde ettikleri gözlenmiştir. Ebeveynlerin, çocuklarının oynadıkları oyuncakların türüne göre toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden elde etmiş oldukları puanlar incelendiğinde; çocukları bebeklerle oynayan ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algılarının, çocukları diğer oyuncaklarla oynayan ebeveynlere göre daha yüksek olduğu ($X=94,25$; $SS:14,22$) görülmektedir. Ulaşılan bu sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans çözümlemesi yapılmış ve ulaşılan bulgular Tablo 35'te sunulmuştur.

Tablo 35. Çocukların Oynadığı Oyuncaklara Göre Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğine İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklar

Alt Ölçek	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df-Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Ebeveyn Cinsiyet Algısı	Gruplar arası	1820,421	5	364,084	,959	,447
	Grup-İçi	35670,569	94	379,474		
	Toplam	37490,990	99			
Ebeveyn Cinsiyet Algısı	Gruplar arası	1100,577	5	220,115	,925	,468
	Grup-İçi	22361,213	94	237,885		
	Toplam	23461,790	99			
Ebeveyn Cinsiyet Algısı	Gruplar arası	1270,903	5	254,181	1,023	,409
	Grup-İçi	23354,737	94	248,455		
	Toplam	24625,640	99			

Çocukların oynadıkları oyuncaklara göre ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ile ilgili olarak elde ettikleri sayısal değerler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans sınavında (ANOVA) elde edilen değerler incelendiğinde: çocuklarının oynadığı oyuncaklara göre ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar söz konusu değildir.

Sonuç olarak; çocukların oynadıkları oyuncakların ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algılarına göre farklılaşmadığı söylenebilir. Bu bulgulara dayalı olarak ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algıları, çocuklarının oynadıkları oyuncaklar üzerinde etkili değildir. Diğer deyişle çocukların oyuncak tercihleri, anne ve babaların toplumsal cinsiyet algılarına göre farklılaşmamaktadır.

5.3.7. Dokuzuncu Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırma sorusu 9: Çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıları ile oynadıkları oyuncaklar arasında ilişki var mıdır?

Araştırmada yanıtı aranan dokuzuncu ve son soru okul öncesi çocuklarının cinsiyet kalıp yargıları ile oynadıkları oyuncaklar arasındaki ilişkiyi belirlemeye dönüktür. Bu amaçla çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeğinden elde etmiş oldukları puan ortalamaları ile

oynadıkları oyuncak türü arasındaki ilişkiyi sınamak için Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 36’da verilmiştir:

Tablo 36. Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargısallık Durumu ile Oynadıkları Oyuncaklar Arasındaki İlişki

Değişken	Kadın Kalıp Yargı Ölçeği		Erkek Kalıp Yargı Ölçeği	Toplam Kalıp Yargısı
	r			
Oyuncak	r	,076	-,207*	-,077
	p	,225	,019	,224
	N	100	100	100

Tablo 36’ya göre, çocukların oynadıkları oyuncakların türü ile çocukların cinsiyet kalıp yargı puanları arasındaki ilişkisinin varlığını belirlemek üzere Pearson korelasyon çözümlemesi yapılmış ve oynanan oyuncak ile çocukların erkek kalıp yargısı ($r=-,207$, $p<,05$) arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkin varlığı gözlenmiştir.

Bu bulgudan hareketle araştırmaya katılan çocukların oynadıkları oyuncaklar ile erkek kalıp yargıları arasında ters yönde anlamlı ilişki olduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle çocukların oynadıkları oyuncaklar onların erkek kalıp yargısallık durumlarını ters yönde etkilemektedir. Oyuncak çeşidi arttıkça erkek kalıp yargısallık durumu azalmaktadır.

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde araştırmada çözümlenen verilerin değerlendirilmesine, bulgulardan elde edilen sonuçların incelenmesine ve araştırma sürecinin genel görünümüne yer verilmiştir.

Araştırmanın temel amacı; 3-6 yaş arası çocukların oyuncak tercihlerinin ve cinsiyet kalıp yargılarının ebeveynlerinin cinsiyet algılarına göre farklılaşma durumunu belirlemektir. Bu amaçla okul öncesi çocuklarıyla yürütülen etkinliklerden, yapılan gözlemlerden ve ebeveynlere uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler çocukların kişisel özellikleriyle ilişkilendirilerek çözümlenmiştir. Bu araştırma, İstanbul ili merkez ilçesindeki üçü devlet, dördü özel olmak üzere yedi tane okul öncesi eğitim kurumunda yürütülmüştür.

Araştırmada veri toplamak amacıyla; 25 maddelik “Toplumsal Cinsiyet Algı Ölçeği” ile “16+16=32 maddelik Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği” kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet algısı ölçeği 25 maddelik tek boyuttan oluşan ve ebeveynlerin cinsiyet konusundaki algıların belirlemek amacıyla kullanılan bir araçtır. Bu ölçekten elde edilen puanlar 25 ile 125 arasında değişmekte olup, puan arttıkça kişinin cinsiyet konusundaki olumlu algısının güçlendiği kabul edilmektedir. Cinsiyet kalıp yargı ölçeği ise 16 adet erkek, 16 adet kadın olmak üzere cinsiyet konusunda toplam 32 kalıp yargı durumunu ortaya çıkarmaya dönük bir ölçektir. Kalıp Yargı Ölçeğinden alınan puanlar 16’dan 32’ye doğru değişmektedir ve ölçekten elde edilen puanlar arttıkça kişinin kalıp yargısallık durumunun arttığı düşünülmektedir.

Araştırmada kullanılan ölçekler ile çocukların tercih ettikleri oyuncakların belirlenmesi amacıyla yapılan gözlemler Ekim 2018 ile Aralık 2018 tarihleri arasında örneklem üzerinde uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanmasından ve yapılan gözlemlerden elde edilen veriler elektronik ortamda kayıt altına alınarak SPSS 25 istatistiksel analiz programında çözümlenerek yorumlanmıştır.

Araştırmada çalışmanın amacıyla uyumlu olacak biçimde dokuz soru yer almaktadır. Araştırma sorularına yanıt bulmak üzere elde edilen veriler; aritmetik ortalama ($\bar{X}$), $\mathbf{H}(f)$, Yüzde (%), Standart sapma (SS), bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans çözümlemesi, Levene’s test, Tukey HSD testi ve Pearson X^2 testi yardımıyla çözümlenerek yorumlanmıştır. Yanı sıra araştırmada kullanılan ölçekten elde edilen verilerle demografik özellikleri test etmek

amacıyla yürütülecek istatistik çözümler öncesi, madde gruplarına ait puanların normallik gösterip göstermemesini incelemek amacıyla basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiş ve adı geçen ölçek puanlarının demografik özelliklerin tüm bileşenlerinde normal dağılımlar göstermesi nedeniyle gruplar üzerinde cinsiyete göre farklılıkları ve ilişkiyi ölçmeye dönük parametrik testler uygulanmıştır.

Elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda; katılımcıların demografik özelliklerinin, cinsiyet grubunda “erkek çocuklar”, doğum tarihi grubunda “2014 doğumlular, 4 yaş grubu”, sağlık konusunda “psikiyatrik sorunu olmayanlar, fizyolojik rahatsızlığı olmayanlar ve ilaç kullanmayanlar”, ebeveyn grubunda “birlikte ve evli olanlar”, annelerinin yaşlarına göre “31-35 yaş aralığında olanlar”, annelerinin eğitim durumuna göre “üniversite ve üzeri okul mezunu olanlar”, babalarının yaşlarına göre “36-40 yaş aralığında olanlar”, babalarının eğitim durumuna göre “üniversite ve üzeri mezuniyeti olanlar”, gelir durumu grubunda “orta düzeyde geliri olanlar”, aylık toplam gelir grubunda “5000 TL ve üzeri geliri olanlar”, anne mesleği grubunda “ev hanımları”, baba mesleği grubunda “esnafılar”, ailede yaşayanlar grubunda “ailede çekirdek aile dışında yaşayan başka kimse yok diyenler”, çocukların bakımını yapan kişiler grubunda “yardımcı olan kimsem yok diyenler”, kardeş sayısı grubunda “iki kardeşi olanlar”, kardeş türüne göre “ablası olanlar”, ailede ilk çocuğun dünyaya gelme durumuna göre “ilk yıl çocuk sahibi olanlar”, kendine ait odası bulunma durumunda “evet diyenler”, oynanan oyuncak grubunda “Legolarla oynayanlar” gruplarında daha fazla yığıldıkları görülmüştür.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden elde ettikleri puan ortalaması genel olarak $\bar{X}=88,06$ iken, bu değer babalarda $X=82,01$, annelerde $X=94,11$ olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu annelerin cinsiyet algılarının babalardan daha olumlu olduğunu göstermektedir.

Yanı sıra çocukların Cinsiyet kalıp yargı ölçeğinde elde ettikleri puan ortalamaları incelendiğinde, kadın kalıp yargı ölçeğinden $\bar{X}=8,39$, $SS=2,14$, erkek kalıp yargı ölçeğinden $\bar{X}=9,58$, $SS=2,37$ değerlerini elde etmişlerdir. Çocukların toplam cinsiyet kalıp yargı puanları $\bar{X}=17,89$, $SS=3,01$ şeklindedir. Bu bulgu çocukların kalıp yargısallık durumlarının var olduğunu göstermektedir.

Çalışmada araştırma soruları doğrultusunda çocukların ve ebeveynlerin veri toplama araçlarından elde ettikleri puanların kişisel özelliklerine göre farklılaşma durumları belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans çözümlemesi ile kimi sorularda ilişki düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon çözümlemesinden elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

Gelir düzeylerine göre ebeveynlerin Toplumsal cinsiyet algısı ölçeği ile ilgili olarak elde ettikleri sayısal değerler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans sınavında (ANOVA) elde edilen değerler incelendiğinde: toplam gelir düzeylerine göre ebeveynlerin ($F = 6,552, p < .05$) toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar söz konusudur.

- **Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısı ölçeğine ilişkin görüşlerinin onların gelir düzeylerine göre farklılaştığı söylenebilir.** Şıvgın'ın (2015) araştırmasında annesi çalışan çocukların toplumsal cinsiyet algısının daha çok olduğu sonucuna varılmıştır.

Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısı konusundaki puan ortalamaları arasındaki fark, 1000-2000 TL arasında aylık toplam geliri olan ebeveynler ile aylık toplam geliri 5000 TL ve üzerinde olan ebeveynler arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Bu bulguya dayalı olarak, puan ortalamaları arasındaki farkın, 5000 TL ve üzeri gelir grubundaki katılımcılar lehine çıktığı söylenebilir. Bu bulgudan hareketle 5000 TL ve üzeri gelire sahip katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının aylık toplam geliri 1000-2000 TL arasında olanlardan daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

- **Aylık toplam gelir düzeyi arttıkça toplumsal cinsiyet algısının olumlu yönde arttığı ve daha az cinsiyetçi oldukları söylenebilir.** Aktaş'ın (2011) toplumsal cinsiyet algısının ailede yansımalarını incelemek üzere alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerle yaptığı çalışmasında üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin ev içerisindeki iş dağılımında daha eşitlikçi bir tutum sergilenmekte olduğu sonucuna varılmıştır.

Devlet ve özel okul öncesi kurumlarında öğrenim gören 3-6 yaş grubu çocukların cinsiyet kalıp yargı ile ilgili olarak elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak

anlamli olup olmadigini belirlemek amaciyla yapilan t testi sinamasinda elde edilen degerler sunlardır: *kadin kalip yargi* ($t_{(98)} = -,326, p > .05$), *erkek kalip yargi* ($t_{(98)} = -,505, p > .05$), *toplam kalip yargi* ($t_{(98)} = -,431, p > .05$). Bulgular, çocukların cinsiyet kalip yargi ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmadığını göstermektedir.

- **Özel ya da devlet okulunda okumanın 3-6 yaş grubu çocukların cinsiyet kalip yargısallık durumlarını etkilemediği söylenebilir.** Bağçeli'nin (2008) köyde ve kentte yaşayan çocukların cinsiyet kalip yargılarını karşılaştırmak üzere yaptığı araştırmasında kentte yaşayan çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalip yargılarının köyde yaşayanlara göre daha fazla olduğu ve annenin eğitim düzeyinin çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalip yargısını yükselttiği sonucuna varılmıştır.

Kız ve erkek çocukların cinsiyet kalip yargi ile ilgili olarak elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t testi sinamasında elde edilen degerler sunlardır: *kadin kalip yargi* ($t_{(98)} = 2,095, p < .05$). Bulgular, çocukların cinsiyet kalip yargi ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları arasında kadın kalip yargi konusunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılıklar bulunduğunu göstermektedir.

- **Kız ya da erkek olmanın, çocukların kadın kalip yargısallık durumlarını etkilediği söylenebilir. Kız çocukların puanları incelendiğinde kadın konusundaki kalip yargısallık durumlarının daha yüksek olduğu ve kadın özelliklerine ilişkin kalip yargıların daha fazla olduğu söylenebilir.** Best, Williams, Cloud, Davis, Robertson ve Edwards'ın (1997) araştırmalarında da çocuklardaki cinsiyet kalip yargılarının cinsiyete göre değişiklik gösterdiğini ve erkek çocuklarının erkek özelliklerine ilişkin kalip yargılarının kadınlara ilişkin kalip yargılarından daha çok farkında oldukları sonucuna varılmıştır.

Yaşlarına göre çocukların Cinsiyet kalip yargi ölçeği ile ilgili olarak elde ettikleri sayısal degerler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans sinamasında (ANOVA) elde edilen degerler incelendiğinde:

yaşlarına göre çocukların cinsiyet kalıp yargıları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar söz konusu değildir.

- **Çocukların cinsiyet kalıp yargılarının onların yaşlarına göre farklılaşmadığı söylenebilir.** Fakat Ünlü'nün (2012) okul öncesi çocuklarının cinsiyet rolü davranışlarını incelediği araştırmasında okul öncesi kız çocuklarının cinsiyet rolü davranışının yaşa göre değiştiği sonucuna varılmıştır.

Babaların toplumsal cinsiyet algısı puanları ile çocukların cinsiyet kalıp yargı puanları arasındaki ilişkisinin varlığını belirlemek üzere Pearson korelasyon çözümlemesi yapılmış ve babaların toplumsal cinsiyet algısı ile çocukların kadın kalıp yargısı ($r=311$, $p<.01$) ve cinsiyet kalıp yargısı ($r=263$, $p<.01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkin varlığı gözlenmiştir. Bu bulgudan hareketle araştırmaya katılan çocukların babalarının toplumsal cinsiyet algıları ile kendilerinin cinsiyet kalıp yargıları arasında anlamlı ilişki olduğu söylenebilir.

- **Babaların toplumsal cinsiyet algıları çocukların cinsiyet kalıp yargıları üzerinde etkilidir.**

Annelerin toplumsal cinsiyet algısı puanları ile çocukların cinsiyet kalıp yargı puanları arasındaki ilişkisinin varlığını belirlemek üzere Pearson korelasyon çözümlemesi yapılmış ve annelerin toplumsal cinsiyet algısı ile çocukların kadın kalıp yargısı ($r=300$, $p<.01$) ve cinsiyet kalıp yargısı ($r=306$, $p<.01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkin varlığı gözlenmiştir. Bu bulgudan hareketle araştırmaya katılan çocukların annelerinin toplumsal cinsiyet algıları ile kendilerinin cinsiyet kalıp yargıları arasında anlamlı ilişki olduğu söylenebilir.

- **Annelerin toplumsal cinsiyet algıları çocukların cinsiyet kalıp yargıları üzerinde etkilidir.** Özkan'ın (2009) yaptığı araştırmada okul öncesi çocuğun annesine ait cinsiyet

rolünün yaşadığı ile göre çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının farklılaştığı sonucuna varılmıştır.

Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algıları ile çocukların cinsiyet kalıp yargıları arasındaki ilişkinin varlığını belirlemek amacıyla Pearson korelasyon çözümlemesi yapılmış ve ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algıları ile çocukların cinsiyet kalıp yargıları arasında ($r=312$, $p<,01$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkinin varlığı gözlenmiştir.

- **Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algılarının çocukların cinsiyet kalıp yargısallığı üzerinde etkili olduğu söylenebilir.** Fakat Arabacıoğlu ve Bağçeli Kahraman'ın (2017) yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısının çocukların cinsiyet kalıp yargılarına bir etkisinin olmadığı ve çocuklardaki kalıp yargıların cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değişim göstermediği sonucuna varılmıştır.

Çocukların oynadıkları oyuncaklara göre ebeveynlerin Toplumsal cinsiyet algısı ölçeği ile ilgili olarak elde ettikleri sayısal değerler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans sınavasında (ANOVA) elde edilen değerler incelendiğinde: çocuklarının oynadığı oyuncaklara göre ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algıları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar söz konusu değildir. Bu konuda ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algılarının onların çocuklarının oynadıkları oyuncaklara göre farklılaşmadığı söylenebilir. Bu bulgulara dayalı olarak ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algıları, çocuklarının oynadıkları oyuncaklar üzerinde etkili değildir.

- **Çocukların oyuncak tercihleri, anne ve babaların toplumsal cinsiyet algılarına göre farklılaşmamaktadır.** Raag ve Rackliff'in (1998) araştırmasında çocukların cinsiyet kalıp yargıları puanlarında cinsiyete göre farklılık bulunmazken çocukların erkek kalıp yargılarında anlamlı farklar görülmüş olup çocukların oyuncak tercihlerine bakıldığında erkek ve kız çocuklarının kendi cinsiyet rolüne uygun oyun ve oyuncaklarla oynadıkları görülmüştür. Aynı zamanda annelerin çocuklarının oyununa müdahalesi çocukların cinsiyet kalıp yargılarında anlamlı bir fark oluşturmazken

öğretmenleri anlamlı bir fark oluşturmaktadır. Çocukların oyun arkadaşı tercihlerinde de kendi cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıların etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Çocukların oynadıkları oyuncakların türü ile çocukların cinsiyet kalıp yargı puanları arasındaki ilişkisinin varlığını belirlemek üzere Pearson korelasyon çözümlemesi yapılmış ve oynanan oyuncak ile çocukların erkek kalıp yargısı ($r=-,207$, $p<,05$) arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkin varlığı gözlenmiştir. Bu bulgudan hareketle araştırmaya katılan çocukların oynadıkları oyuncaklar ile erkek kalıp yargıları arasında ters yönde anlamlı ilişki olduğu söylenebilir.

- **Çocukların oynadıkları oyuncaklar onların erkek kalıp yargısallık durumlarını ters yönde etkilemektedir. Çocukların oynadıkları oyuncaklar çeşitlendikçe erkek kalıp yargıları azalmaktadır.** Güney (2012) araştırmasının sonuçlarına göre, oyuncak tercihleri beklenen cinsiyet tipine uygun olan çocukların kendileriyle aynı cinsle sahip ebeveynlerinden algıladıkları kalıp yargılarının, kalıp yargısız olmayan ebeveynlerden daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda kız çocuklarının kadın özelliklerine ilişkin kalıp yargılarına erkek çocuklarından daha fazla hakim oldukları, erkek çocukların erkek özelliklerine ilişkin kalıp yargılarına kız çocuklarından daha fazla hakim oldukları, oyuncak tercihleri cinsiyet tiplerine uyan çocukların erkek ve kadın cinsiyet kalıp yargıları daha yüksek bulunmuştur.

Sonuç olarak; 3-6 yaş arası okul öncesi çocuklarının cinsiyet kalıp yargıları ve oyuncak tercihleri ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkileri çözümlmek amacıyla yürütülen bu çalışmada değişkenlerin kimileri arasında güçlü ilişkiler gözlenirken, cinsiyet kalıp yargısı ve oyuncak tercihleri ile toplumsal cinsiyet algısının kimi değişkenlere göre farklılaştığı gözlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kurulan hipotezlerin geçerliliğine bakıldığında “farklı sosyo-ekonomik düzeye göre anne ve babaların toplumsal cinsiyet algılarının değiştiği”, “okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıları anne ve babalarının toplumsal cinsiyet algısına göre değiştiği” ve “cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıların toplamı okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyetlerine göre değişmektedir” hipotezleri desteklenirken “okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıları yaşa göre değişmektedir” hipotezi desteklenememiştir.

Araştırmada ulaşılın bu bulgulardan hareketle, araştırmanın ilgili alanyazın için önemli sayılabilecek doğurgulara sahip olduğu ve yapılacak ilgili araştırmalara yol gösterici olabileceği söylenebilir.

Tüm bu araştırma sonuç ve bulgularına göre araştırmacılara neriler:

Bu araştırma İstanbul ilinde bulunan 4 özel, 3 devlet ait okul öncesi kurumlarına devam eden çocukları kapsamaktadır. Farklı rnekleme gruplarına uygulanabilir.

Çocukların toplumsal kalıp yargılarını öğrenebilmek için daha kapsamlı ve farklı ölçekler geliştirilebilir.

Tüm bu araştırma sonuç ve bulgularına göre ebeveynlere neriler:

Anne ve babalar, çocuklarına kendi cinsiyetine veya karşı cinsiyete ait görülen oyun ve oyuncakları oynama konusunda bir ayırım yapmamaları gerektiğini ve çocuklarının her türlü oyun ve oyuna oynaması gerektiği konusunda teşvik etmelidir.

Tüm bu araştırma sonuç ve bulgularına göre karar vericilere neriler:

Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kalıp yargıları kavramlarına karşı toplumun tepkili olduğu gözlemlenmiştir. Bundan dolayı toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kalıp yargıları kavramının ne olduğu ve ne olmadığı hakkında toplum bilgilendirilebilir.

Anne ve babalar, çocuklarının olumlu bir toplumsal cinsiyet algısı geliştirebilmesini sağlamak için bilgilendirilebilir ve buna yönelik eğitimler verilebilir.

Ebeveynlerle birlikte öğretmenlerde çocukların cinsiyet rolü gelişimine etki eden etmenlerle ilgili olarak bilgilendirilip bilinçlendirilebilir.

Çocukların cinsiyet kalıp yargılarını daha aza indirmek için anaokullarındaki eğitimde daha az cinsiyet rollerini kapsayan görseller, hikayeler, etkinlikler ve oyuncaklar çocuğa sunulabilir ve çocuğa cinsiyet eşitliğini içeren eğitimler verilebilir.

KAYNAKÇA

- Abbott, M.R. (1983). *Masculine and feminine (sex roles over the life cycle)*, Canada: Addison-Wesley.
- Adler, A. (1999). *Cinsiyetler arası iş birliği* (S. Selvi, Çev.), İstanbul: Payel Yayınları.
- Aksoy, P. ve Baran, G. (2017). Annelerin cinsiyet rollerine ilişkin özellikleri ile oyuncak tercihleri ve oynadıkları oyun türleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, Sayı 5 / 1, s. 102-135.
- Aktaş, G. (2011). *Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip ailelerde kız çocuklarına ilişkin aile içi kültürel tanımlamalar*, Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altınova, H.H. ve Duyan, V. (2013). Toplumsal cinsiyet algısı ölçeği nin geçerli ve güvenilirlik çalışması, *Toplum ve Hizmet Dergisi*, Sayı 2, s. 9-22.
- Amott, M., & Matthaei, J. (1981). *Race, gender and work (multi-cultural economic history of women in the united states-revised edition)*, Boston MA: South End Press.
- Arabacıoğlu, B. ve Bağçeli Kahraman, P. (2017). Çocukların cinsiyet kalıp yargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişki, *Current Research in Education*, Cilt 3, Sayı 3, s. 95-104.
- Aral, N., Gürsoy, F. ve Köksal, A. (2001). *Okul öncesi eğitiminde oyun*, İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Arıkan, D. ve Karaca, E. (2004). Annelerin oyuncak seçimi ile ilgili bilgi ve uygulamaları, *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, Sayı 1, s. 1-9.
- Artan, İ. ve Bayhan, P.S., (2005). *Çocuk gelişim ve eğitimi*, İstanbul: Morpa Yayınları.
- Artan, İ. ve Tuğrul, B. (2001). Çocukların cinsel eğitimi ile ilgili anne görüşlerinin incelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20), 141-149.
- Ata Doğan, S., Atış Aksoy, N. Ve Güney Karaman, N. (2018). Beş yaş çocuklarının cinsiyet kalıp yargı düzeyleri ve evdeki cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri, *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 4, Sayı 3, 53-65.
- Aydın, A. (2009). *Eğitim psikolojisi-gelişim-öğrenme-öğretim*, Ankara: Pegem.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve ergen psikolojisi*, İstanbul: Atlas Yayınlar.

- Aydilek Çiftçi, M. (2011). *Öğretmenleri n ve farklı sosyo-ekonomi k düzeye sahi p anne-babaların cinsi yet rolleri algısının 60-72 ay arası çocukların oyuncak terci hleri ve akran etki leşimleri ile i lişkinini i ncelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Çukurova Üni versitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aytekin, S. (2015). *Çocuk oyun ve oyuncaklar bağlamında toplumsal cinsiyet inşası*, Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bağçeli, P. (2008). *Köyde ve kentte yaşayan 7-8 yaş arası çocukların cinsiyet kalıp yargıları ve cinsiyete bağlı oynadıkları oyun ve oyuncaklar*, Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bandura, A. (2001). *A cognitive theory: an agentic perspective*, Annual Review of Psychology.
- Baran, G. (1995). *Ankara 'da bulunan çocuk yuvalarında kalan 7-11 yaş grubu çocuklarda cinsiyet rolleri ve cinsiyet özellikleri kalıp yargılarının gelişimi*, Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Basow, S. (1986). *Gender stereotypes and roles- third edition*. California: Brooks/Cole.
- Başal, H.A. (2004). *Ana baba yoksunluğunun çocukların cinsiyet özelliklerine i lişkin kalıp yargılarının ve cinsiyet kimliklerinin gelişimleri üzerine etkisi*, XII. Eğitim Kongresi Bildiriler, Sayı 2, s. 827-852.
- Bayramoğlu, L. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet rollerine i lişkin i ncelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim Dalı.
- Bem, S. L. (1989). *Genital knowledge and gender constancy in preschool children*, Child Development, 60, 3.
- Best, D. L., Williams, J. E., Cloud, J. M., Davis, S. W., Robertson, L. S., Edwards, J. R., & Fri. (1977). Development of sex-trait stereotypes among young children in the United States, England, and Ireland, *Child Development*, 48, 1375-1384.
- Birleşmiş Milletler (1990). *Çocuk haklarına dair sözleşme*, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx> Erişim Tarihi (3 Aralık 2018).
- Bisaria, S. (1985). *Identification and elimination of sex stereotypes in and from education programmes and school text books*, United Nations Educational Scientific and Cultural Organization.
- Blakemore, J. E. O., Berenbaum, S. A. & Liben, L. S.(2009). *Gender development*, New York: Psychology Press.
- Blank-Matheieu, M. (2005). *Okul öncesi dönemde cinsel farklılıklar*, (T. Uysal, Çev.), İzmir: İlya Yayınları.

- Blumen, Lipman, J. (1994). *The existential bases of fower relationships: the gender role case*, H. L. Radtke, H. J. Stam, in *Power/gender (social relations in theory and practise)* (pp:109-125), London: Sage.
- Brechet, C. (2013). *Children 's Gender Stereotypes Through Drawings of Emotional Faces: Doy Boys Draw Angrier Faces Than Girls? Sex Roles*, 68, s. 378-389.
- Burr, V. (1998). *Gender and social psychology*. London: Routledge.
- Cahill, B. & Adams, E. (1997). *An exploratory study of early childhood teachers ' attitudes toward gender roles*, *Sex Roles*, 36(7/8), 517-529.
- Caldera, Y. M., Huston, A. C. & O'Brein, M. (1989). Social interactions and play patterns of parents and toddlers with feminine, masculine and neutral toys, *Child Development*, 60, 70-76.
- Clarke, R.J. (2005). *Research Models and Methodologies*. HDR Seminar Series. Faculty of Commerce.
<http://www.uow.edu.au/content/groups/public/@web/@commerce/documents/doc/uow012042.pdf>. Erişim Tarihi (25.11.2018).
- Coşgun, Z. (2002). *Eğitim ve toplumsal cinsiyet: okul öncesi dönemde cinsiyete dayalı toplumsal rollerin öğrenilmesi*, Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z.(2004). *Anne-baba eğitimi*, Konya: Eğitim Kitabevi.
- Çavdar, D. (2013). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları*, Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik, Ö. (2008). *Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin belirlenmesi*, Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, F. (2009). *Dr.Rise VanFleet's child centered play therapy books*.
- Çıtak, A. (2008). *Kadınların çalışmasına yönelik tutum: cinsiyet, cinsiyet rolü ve sosyoekonomik düzeye göre bir karşılaştırma*, Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çubuk Kaya, N, (2013). *Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği ve eğitim*, http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEP-I/files/img/toplum_cinsiyet_ve_egitim.pdf
[Erişim Tarihi \(21Ekim 2018\)](http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEP-I/files/img/toplum_cinsiyet_ve_egitim.pdf).
Dağıtım.

- Demirel, P. (2009). *Annesi çalışan ve çalışmayan öğrencilerde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yetkinlik ve sevecenlik algısı temelinde incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilek, Y. (1997). *Okul öncesi çocukların toplumsal cinsiyet kimliği kazanmasında anne babaların rolü*, Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal cinsiyet-sosyal psikolojik açıklamalar*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Dökmen, Z. Y.(2006). *Toplumsal cinsiyet*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Z. Y.(2009). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*,. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Dökmen, Z.Y. (2015). *Cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Dökmen, Z.Y.(2004). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*, Sistem Yayıncılık, Ankara.
- Dörtköşeoğlu, G. (2002). *12-15 yaş arası kız ve erkek çocukların, kadınlık ve erkeklik rollerini algılayış biçimleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Drupal - Empowering Nonviolence (2012). <https://www.nonviolence.wri-irg.org/tr/resources/2012/toplumsal-cinsiyet-nedir?language=tr> Erişim Tarihi (19 Aralık 2018).
- Dünya Ekonomik Formu (WEF), (2017). *Cinsiyet eşitliği uçurumu raporu*, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf Erişim Tarihi (1 Kasım 2018).
- Eagly, A.H., Wood, W. & Diekman A. B. (2000). *social rol theory of sex differences and similitaries: a current appraisal*, T. Eckes and H. M. Trautner (Eds.), in *The development social psychology of gender* (pp:123-130). London: Lawrence Erlbaum.
- Egemen, A., Yılmaz, Ö. ve Akıl, P. (2004). *Oyun, oyuncak ve çocuk*, *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, Sayı 5(2), s.39-42.
- Ekşi, E. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erden, M. (2005). *Öğretmenlik mesleğine giriş*, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Erzaybek, B. (2015), *Anne-babaların çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri toplumsal cinsiyet rolleri tutumları*, Yüksek lisans tezi, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Esen, Y., ve Bağlı, M. T. (2002). İlköğretim kitaplarındaki kadın ve erkek resimlerine ilişkin bir inceleme, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt:35, Sayı: 1-2, s: 143-154.
- Eser, M. (2008). *Ana babaların cinsel kimlik gelişimiyle ilgili tutumların çocuğun cinsel kimlik kazanmasına etkisi*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fagot, B. I. (1978). The influence of sex of child on parental reactions to toddler children. *Child Development*, 49(2), 459-465.
- Gander, M.J. & Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*,(çeviri: Bekir Onur) İstanbul: İmge kitabevi.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Glenn, E. N. (1987). *Gender and the family*, B. B. Hess and M. M. Ferree (Eds.), in *Analizing gender (A handbook of social science research)*, (pp:348-365), California, Newbury Park: Sage.
- Goldstein, J. H. (1994). *“Sex differences in toy play and use of video games” toys, play and child development*, Cambridge University Pres, First Published: Australia.
- Gökkaya,F., (1994). *Anne-babaların cinsiyet rolü algıları ve cinsiyete uygun çocuk yetiştirme eğilimleri ile okul öncesi çocuklarının cinsiyet rolü gelişimi (oyuncak tercihi ile) arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüšođlu, F. (2004). *Kadın çalışmalarında disiplinlerarası buluşma; ilköğretim öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algıları*, Yeditepe Üniversitesi Yayınları.
- Günay, V.D. ve Gürşimşek , I. (2005), *Çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin işlenişinde kullanılan dilsel ve dildışı göstergelerin değerlendirilmesi*, *Dokuz Eylül üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 18, s. 53-63.
- Gündüz Şentürk, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocukları için basılan resimli öykü kitaplarının toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılar yönünden incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güney O. (2012). *5-6 Yaş çocuklarında algılanan cinsiyet yet kalıp yargılarına ilişkin ebeveyn beklentileri ile oyuncak tercihleri arasındaki ilişki*, Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, A. (2005). *Ahlaki (törel) gelişim, gelişim ve öğrenme*, (Ed. Ayten Ulusoy), Ankara: Anı Yayıncılık.

- Haywood, C., & Mac an Ghail, M. (2007). *Interplaying gender and age in late modernity. gender, culture and society (contemporary feministies and masculinities)*, New York: Palgrave Macmillan.
- Helgeson, V. (2012). *The psychology of gender-fourth edition*. Usa: Pearson.
- Hilliard, L.J. & Liben, L.S. (2010). Differing levels of gender salience in preschool classrooms: effects on children's gender attitudes and intergroup bias, *Child Development*, Volume 81, Issue 6, p. 1787-1798.
- Holmes, M. (2007). *What is gender?(sociological approaches)*, London: Sage.
- Huizinga, J. (2013). *Homo ludens*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İmamoğlu, O. (1993). Değişen dünyada aile-içi roller, *Kadın Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, s. 58-68.
- İmamoğlu, O (1993). Değişen dünyada değişen aile içi roller, *Kadın Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, 58-68.
- İnanç Yazgan, B. Bilgin, M., ve Atıcı Kılıç, M. (2010). *Gelişim psikolojisi-çocuk ve ergen gelişimi*, Ankara: Pegem.
- İnanç, B.Y. ve Bilgin, M.(2005). *Gelişim psikolojisi çocuk ve ergen gelişimi*, Adana: Nobel Kitabevi.
- İnci Kuzu, Ç. (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet önyargıları ile oyuncak ~~ini~~ ve ebeveynleri n buna etkisi , *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 39, s. 651-654.
- Johnson, A. G. (2005). *The gender knot unraveling our patriarchal legacy-revised and updated edition*, Philadelphia, Temple.
- Kağıtçıbaşı , Ç. (1986). Status of women in Turkey: Cross-cultural perspectives, *International Journal of Middle East Studies*, Sayı: 18(4), s. 485-499.
- Kahraman, P.B. ve Başal, H.A.(2011). Anne eğitim düzeyine göre çocukların cinsiyet kalıp yargıları ile oyun ve oyuncak tercihleri, *e-Journal of New World Sciences Academy Vocational Education*, 2C0033, 6, (1), 36-58.
- Kail, R. V., (2004). *Children and their development*, Purdue University.
- Karabekmez, S., Yıldırım, G., Özyılmaz Akamca, G., Ellez, A.M. ve Üner Bulut, A. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi, *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, s. 51-70.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın

- Keleş, S., (2008). *Erken çocuklukta toplumsal cinsiyet değişmezliği ölçüm aracının uyarlanması*, Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kimmel, M. S. (2000). *The gendered society*, New York-Oxford: Oxford University.
- Kocacık, F. (1997). *Sivas 'ta kentsel aile*, Sivas: Dilek Yayınevi.
- Koç, G. (2005). *Sosyal öğrenme kuramı, gelişim ve öğrenme*, (Ed. Ayten Ulusoy), (4. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık, s. 207-243.
- Koçyiğit, S. ve Baydilek, N. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının oyun algılarının incelenmesi, *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal Of Education Faculty)*, 2015,Cilt:12, Sayı: 1,s. 1-26.
- Köknel, Ö. (2005). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köksal Akyol, A. (2005a). *Bilişsel gelişim, gelişim ve öğrenme*, (Ed. Ayten Ulusoy), (4. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Köksal Akyol, A. (2005b). *Psikoseksüel gelişim, gelişim ve öğrenme*, (Ed. Ayten Ulusoy),(4. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık, s. 125-136.
- Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu*, Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KSGM (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü), (2008). *Kadına yönelik aile içi şiddet ile mücadele projesi, toplumsal cinsiyet eşitliği*, Ankara: TC Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayını.
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (35), 79-91.
- Langlois, J. H., & Downs, A. C. (1980). Mothers, fathers, and peers as socialization agents of sex-typed play behaviours in young children, *Child Development*, 51, 1217-1247.
- Lips, H. M. (1988). *Sex and gender (an introduction), mountain view*, California: Mayfield.
- Martin, C. L. (2000). *Cognitive theoris of gender development*, T. Eckes and H. M. Trautner (Eds.), in *The development social psychology of gender* (pp:91-96). London: Lawrence Erlbaum.
- MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), (2009). *Çocuk gelişimi ve eğitimi çocuğun gelişimi*, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı: Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Okul öncesi eğitim programı*, <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> Erişim Tarihi (23 Ekim 2018).
- Minas, A. (2000). *Gender basics (feminist perspectives on women and men) second edition*, Wardswoth: Thompson Learning.

- Moore, C.E., (2004). *The sociological factor that affect the retention of male early childhood teachers*, US: PreQuest Information and Learning Company.
- Mussen, P.H.(1969). *Child development and personality*, Pennsylvania, US: Red Lion.
- National Association for the Education of Young Children (NAEYC), (1995). <http://www.naeyc.org/> Erişim Tarihi (21 Ekim 2018).
- Nelson, A. (2005). Children's toy collections in Sweden-A less gender-typed country? *Sex Roles*, 52(1/2), 93-102.
- Nielsen, J. M. (1990). *Sex and gender in society (perspective on stratification)*, Illionis: Waveland.
- Onur, B. (1997). *Gelişim psikolojisi: yetişkinlik, yaşlılık, ölüm*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Onur, B. ve Güney, N. (2004). *Türkiye'de çocuk oyunları: araştırmalar*, Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Oruç, C., Tecim, E. ve Özyürek, H.(2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler, *EKEV Akademi Dergisi*, Sayı 48, 303-319.
- Özdemi r, O., Özdemi r, P.G., Kadak, M.T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4/4, 566-589.
- Özdemir, E. (2006). *Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının incelenmesi*, Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, B. (2009). *Okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Peretti, P. O. & Sydney T. M. (1984). Parental Toy Choice Stereotyping and Its Effects On Child Toy Preference And Sex-Role Typing, *Social Behavior and Personality*, 12(2), 213-216.
- Pilten, P. & Pilten, G. (2013). Okul çağı çocuklarının oyun kavramına ilişkin algılarının ve oyun tercihlerinin değerlendirilmesi, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 15-31.
- Poyraz, H. (2003). *Okul öncesi dönemde oyun ve oyuncak*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Poyraz, H. ve Dere, H. (2001). *Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Raag, T. & Rackliff, C. L. (1998). Preschoolers' awareness of social expectations of gender: relationships to toy choices, *Sex Roles*, 38(9/10), 685-700.
- Reber, A. S. & Reber E. S. (2001). *Dictionary of psychology*. (3rd ed.). *Penguin Books*.

- Ryle, R. (2012). *Questioning gender (a sociological exploration)*, London: Sage.
- Saracho, O. N. (2004). Supporting literacy-related play: roles for teachers of young children, *Early Childhood Educational Journal*, 31(3), 201-206.
- Sayın, U. (2007). *Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynler ile normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin 7-15 yaş arası çocuklarının toplumsal cinsiyet rollerine yaklaşım ve görüşlerinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Seidler, V. J. (2008). *Gender, global ethics and human rights*. A. M. Gonzalez & V. J. Seidler (Eds.), in *Gender globalized World identities* (pp:305-310). New York: Humanity.
- Senemoğlu, N. (2010). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*, Ankara: Pegem Akademi.
- Seyrek, H. ve Sun, M. (1991). *Çocuk oyunları: okul öncesi eğitiminde oyun dersi el kitabı*, İzmir: Müzik Eserleri Yayınları.
- Shaffer, D. R. (2009). Sex differences, gender-role development and sexuality, *Social and Personality Development* (6th ed.), US: Wadsworth Cengage Learning.
- Smith, B. (2007). *The psychology of sex and gender*, Usa: Pearson Education.
- Spade, J. Z.& Valentine, C. G. (2004). *Socializing children*, J. Z. Spade. C. G. Valentine. (Eds.), in *The kaidoscope of gender* (pp:166-168), Usa: Thompson/ Wadsworth.
- Sunar, D. G. (1982). Female stereotypes in the united states and turkey: an application of functional theory to perception in power relationships, *Journal of Cross Cultural Psychology*, 13(4), 445-460.
- Şıvgın, N. (2015). *Ci nsiyet rolleri eğiti m etki nli kleri nin anasınıfına devam d 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına etkisinin incelenmesi* , Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şirvanlı Özen, D. (1992). *Annenin çalışma durumu ve ebeveynin benimsediği cinsiyet rolü değişkenlerinin çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının gelişimi üzerindeki rolleri*, Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şirvanlı Özen, D. ve Bayraktar, R. (1992). *Annenin çalışma durumunun çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının gelişimi üzerindeki rolü* , : Ankara: VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- TDK. <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim Tarihi (19 Aralık 2018).
- Tezel Şahin, F. (1993). *3-6 yaş grubu çocuklarının anne babalarının çocuk oyun ve oyuncakları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık

Bilimleri Enstitüsü.

- Tobin, D.D., (2007). *Gender stereotypes and gender identity as interacting influences on children's self-concepts: a self-socialization model of gender development*, Doctor of philosophy, Florida Atlantic University, The Charles E. Schmidt College of Science in Partial Fulfillment of Requirements, Florida Atlantic University.
- Trautner, H., Ruble, D., Cyphers, L., Kirsten, B., Behrendt, R. & Hartmann, P.(2005). Rigidity and flexibility of gender stereotypes in childhood: developmental or differential, *Infant and Child development Journal*, Vol. 14. Issue. 4. 365- 381.
- Uluyavaş, C. ve Yılmaz, A. (2007). Televizyon reklamlarında çocuğa ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 6, s. 141-157.
- Ünlü, A. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi çocukların cinsiyet rolü davranışlarının incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, Sayı 35, s. 29-56.
- Wood, J. T. (1995). *Gender, relationships and communication*, J. T. Wood (Eds.), in Gendered relationships (pp: 3-15). Usa: Myfield.
- Wortham, S.C., (2002). *Early childhood curriculum: developmental bases for learning and teaching*, (3rd Ed.) USA: Pearson Education.
- Yağan Güder, S. (2014). *Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi*, Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Yağan Güder, S. ve Güler Yıldız, T. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolü, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), s. 424-446.
- Yağan Güder, S., Alabay, E. (2016). 3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, Cilt 17, Sayı 2, s. 91-111.
- Yalçınkaya, T. (1999). *Değişen dünya günümüzün oyuncakları*, İstanbul: Marmara Yayınları.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yogev, Ş.P., (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyetin kazanılması, aile, okul, arkadaş etkisi*, Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yorgancı, F. (2008). *İlköğretim ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin inşası*, Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yörükoğlu, A. (2004). *Çocuk ruh sağlığı*, İstanbul: Özgür Yayınları.

Yüceol, E. (2016). *Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile ilişki doyumu ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiler*, Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

EK 1: İzin Yazısı

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : 60134090-000
Konu : Yüksek Lisans Tez Çalışması Hk.

İlgili Makama

Enstitümüzün, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı'na kayıtlı Fatma Nur Menekşe'nin "3-6 Yaş Arası Okulöncesi Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargıları ve Oyuncak Tercihleri ile Ebeveynlerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları" konu başlıklı yüksek lisans tezinde danışmanı Prof. Dr. Aşkın Asan ile çalışmaktadır. Bu tez çalışması çerçevesinde öğrencimize gerekli desteğin sağlanmasını arz/rica ederim.

Saygılarımla,

e-İmzalıdır
Dr. Öğr. Üyesi Başak ERDEM RENA
Müdür V.

EK 2: Bilgi ve Onay Formu

BİLGİ VE ONAY FORMU

Sayın Veli,

Bu formun amacı sizi İstanbul Ticaret Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi için yürütülen bir araştırma hakkında bilgilendirmek ve yardımlarınızı istemektir. Araştırma okulöncesi dönemdeki çocukların oyuncak tercihlerine yöneliktir.

Araştırmanın verilerinin 3-6 yaşlarındaki anaokulu öğrencileri ve ebeveynlerinden toplanması planlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, çocuğunuzun okulu ve çocuğunuz tesadüfen seçilmiş ve onun aracılığı ile de size ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında çocuğunuzla yapılan çalışmada çocuğunuza cinsiyet kalıpyargılarının bulunduğu hikayeler anlatılıp bir kahraman seçmesi istenecektir. Bu uygulama yaklaşık 5 dakika sürecektir ve 1 hafta boyunca gözlem yapılacaktır. Sosyodemografik bilgi formu ile anne ve babanın ayrı ayrı dolduracağı 25 soruluk toplumsal cinsiyet algısını ölçen bir formu doldurmanız istenecektir. Araştırmaya katılmaya karar verirsiniz, çalışmada kullanılacak olan ölçekler çocuğunuz aracılığıyla sizlere iletilecektir. Hedefimiz, ebeveynler hakkında tek tek değerlendirme yapmak değil; bazı genel davranış kalıplarını belirleyebilmektir (örneğin erkekler ağlamaz kalıpyargısına sahip bir toplumunda yaşayan ailelerin bu kalıpyargıya karşı tutumunun, çocuklarının davranışlarını ve düşüncelerini ne kadar etkilediğini görebilmek vb.). Vereceğiniz bilgiler sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Kişiler ve isimler tamamen gizli tutulacaktır. Bu doğrultuda soruları samimi bir şekilde yanıtlamanız beklenmektedir. Yardımlarınız ve ayırdığınız zaman için teşekkürler.

Psikolojik Danışman Fatma Nur Menekşe

Annenin adı, soyadı :

Babanın adı, soyadı :

Çocuğunuzun adı, soyadı:

Çocuğunuzun okulunun ve sınıfının adı:

Bu çalışmaya katılmayı kabul ediyorum: Hayır ( ) Evet ( ) İmza:

Araştırma sonucunu sizlerle paylaşmamı isterseniz mail adresinizi yazabilirsiniz:

Lütfen araştırmaya katılmayı düşünüp düşünmediğinize dair ilgili kısmı işaretleyerek bu mektubu **ertesı gün** çocuğunuzla okula gönderiniz.

EK 3: Kişisel Bilgiler Formu

SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1) Çocuğunuzun;

Adı Soyadı:

Cinsiyeti:

Doğum yılı:

2) Çocuğunuzun;

Okuduğı Anaokulu türü: Özel Anaokulu ( ) Devlet Anaokulu ( )

3) Çocuğunuzun;

Fizyolojik Rahatsızlık: Var(*belirtiniz*)..... Yok:

Psikiyatrik Tanı: Var(*belirtiniz*)..... Yok:

İlaç Kullanımı: Var(*belirtiniz*)..... Yok:

4) Çocuğun ebeveynlerinin durumu?: Birlikte/ Evli ( ) Boşanmış ( ) Anne sağ ( ) Baba sağ ( ) İkisi de hayatta değil ( )

5) Annenin yaşı: 20-25 ( ) 25-30 ( ) 30-35 ( ) 35-40 ( ) 40-45 ( ) 45 ve üstü ( )

6) Anne için eğitim durumu: Okur-yazar ( ) Okur-yazar değil ( ) İlkokul mezunu ( )

Ortaokul mezunu ( ) Lise mezunu ( ) Üniversite ve üstü ( )

7) Babanın yaşı: 20-25 ( ) 25-30 ( ) 30-35 ( ) 35-40 ( ) 40-45 ( ) 45 ve üstü ( )

8) Baba için eğitim durumu: Okur-yazar ( ) Okur-yazar değil ( ) İlkokul mezunu ( ) Ortaokul mezunu ( ) Lise mezunu ( ) Üniversite ve üstü ( )

EK 3:

9) Ailenizin gelir düzeyini nasıl değerlendirirsiniz?: Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek ( )

10) Ailenizin yaklaşık olarak aylık toplam geliri: 1000-2000TL ( ) 2000-3000TL ( )

3000-4000TL ( ) 4000-5000TL ( ) 5000TL ve üstü ( )

11) Annenin mesleği? Annenin şu anda yaptığı iş:

12) Babanın mesleği? Babanın şu anda yaptığı iş:

13) Evde anne, baba ve çocuk dışında yaşayan kimler var?:

14) Çocuğunuza bakan kimse var mı? Varsa kim/kimler?:

15) Kardeş sayısı:..... Ağabey:.....

Abla:.....

Oğlan kardeş:.....

Kız kardeş:.....

16) İlk çocuğunuz evliliğinizden kaç sene sonra doğdu?:

17) Çocuğunuzun kendine ait odası var mı? Var ( ) Yok ( )

EK 4: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği

Aşağıda yer alan ifadelere ne derece katıldığınızı "Kesinlikle katılmıyorum", "Kısmen katılmıyorum", "Kararsızım", "Kısmen katılıyorum", "Kesinlikle katılıyorum" seçeneklerinden birini (x) işareti ile belirtiniz. Lütfen hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız.

		Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.	Evlilik, kadının çalışmasına engel olmaz.	( )	( )	( )	( )	( )
2.	Kadın sadece ailesinin ekonomik sıkıntısı varsa çalışmalıdır	( )	( )	( )	( )	( )
3.	Çalışan kadın da çocuklarına yeterince zaman ayırabilir.	( )	( )	( )	( )	( )
4.	Kadınlar anne olduktan sonra çalışmamalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
5.	Kadın siyasetçiler de başarılı olabilir.	( )	( )	( )	( )	( )
6.	Kadınlar evlendikten sonra çalışmamalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
7.	Çalışma hayatı kadının ev işlerini aksatmasına neden olmaz.	( )	( )	( )	( )	( )
8.	Çalışan bir kadın hayattan daha çok zevk alır.	( )	( )	( )	( )	( )
9.	Kadınlar erkekler tarafından her zaman korunmalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
10.	Kocası izin vermiyorsa kadın çalışmamalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
11.	Kadınlar yönetici olabilir.	( )	( )	( )	( )	( )
12.	Çalışan bir kadın kazandığı geliri eşine vermelidir.	( )	( )	( )	( )	( )
13.	Çalışan bir kadın çocuklarına daha iyi anne olur.	( )	( )	( )	( )	( )
14.	Erkekler de çamaşır bulaşık gibi ev işlerini yapmalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )

EK 4:

		Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
15.	Kocasız kadın sahipsiz eve benzer.	( )	( )	( )	( )	( )
16.	Bir ailenin gelirini erkekler sağlamalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
17.	Kadınlar kendi başına ticarethane gibi yerler (kafe, market, emlakçı gibi) açmamalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
18.	Kadınların birinci görevi ev işlerini üstlenmektir.	( )	( )	( )	( )	( )
19.	Bir kadın kocasından fazla para kazanmamalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
20.	Erkek her zaman evin reisi olmalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
21.	Toplumun liderliği genellikle erkeklerin elinde olmalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
22.	Kız çocuklarına da erkek çocuklar kadar özgürlük verilmelidir.	( )	( )	( )	( )	( )
23.	Bir kadın kendi haklarına sahip olabilmesi için gerekirse kocasına karşı çıkabilmelidir.	( )	( )	( )	( )	( )
24.	Kadın kocasından yaş olarak daha küçük olmalıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
25.	Ailedeki önemli kararları erkekler vermelidir.	( )	( )	( )	( )	( )

EK 5: Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği

Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği

1. Bu insanlardan biri duygusal. Her şey kötü gittiğinde ağladığı gibi, bazı sevindirici olaylar karşısında da ağlıyor. Sence duygusal olanı bunlardan hangisi?
2. Bu insanlar dan biri her zaman diğer insanları itip, onlarla kavgaya giriyor. Sence kavgacı olanı bunlardan hangisi?
3. Bu gördüklerinden biri maceracı bir insan. Vahşi ormanlarda ava çıkıyor ve orada aslanlar, filler, maymunlarla karşılaşiyor. Sence maceracı olanı bunlardan hangisi?
4. Bu insanlardan birisi kendisine bir hediye verildiği zaman , bundan çok hoşnut oluyor. Her zaman “teşekkür ederim” diyor. Sence her zaman teşekkür eden bunlardan hangisi?
5. Bu gördüklerinden biri güçsüz bir insan. Ağır şeyleri kaldırmak için yardıma ihtiyaç duyuyor. Sence güçsüz olanı bunlardan hangisi?
6. Bu gördüklerinden biri kendi başına idare edebilen bir insan. Ona yardım etmesi ya da yol göstermesi için kimseye ihtiyaç duymuyor. Sence kendi başına hareket edebilen bunlardan hangisi?
7. Bu gördüklerinden biri düzensiz bir insan . Eşyalarını hiç toplamıyor giyeceklerini hep yere atıyor. Sence düzensiz olanı bunlardan hangisi?
8. Bu gördüklerinden biri geveze bir insan. Bazen hiç susmaksızın konuşuyor. Sence geveze olanı bunlardan hangisi?
9. Bu insanların biri durmadan fikir değiştiriyor. Şimdi “evet” dediği şeye , beş dakika sonra ”hayır” diyor. Sence durmadan fikir değiştireni bunlardan hangisi?
10. Bu insanlardan biri o kadar azimli ki bir şeye sahip olmak istediğinde ne yapıp edip, parasını biriktiriyor ve onu alıyor. Sence azimli olanı bunlardan hangisi?
11. Bu gördüklerinden biri şakacı bir insan. Gülmeyi çok seviyor ve diğer insanları güldüren komik hikayeler anlatıyor.
12. Bu gördüklerinden biri nazik bir insan. Örneğin bir köpek yavrusunu kucağına aldığı zaman onu incitmemeye dikkat ediyor. Sence nazik olanı bunlardan hangisi?
13. Bu gördüklerinden birisi gereksiz şeylere para harcayan bir insan. Sık sık gerçekten ihtiyacı olmadığı şeyleri satın alıyor. Sence gereksiz şeyler satın alan bunlardan hangisi?

EK 5:

14. Bu gördüklerinden biri acımasız bir insan. Diğer insanlara bilerek zarar veriyor ve onları üzüyor. Bahçesine giren köpeklere de taş atıyor. Sence acımasız olanı bunlardan hangisi?
15. Bu gördüklerinden biri soğukkanlı bir insan. İyi ya da kötü olaylar karşısında çabuk heyecanlanmıyor. Sence soğukkanlı olanı bunlardan hangisi?
16. Bu insanlardan biri yapmaları gereken şeyler hakkında çevresindekilere durmadan söylüyor. İstedikleri yapılsa bile söylenmeye devam ediyor. Sence her zaman söyleneni bunlardan hangisi?
17. Bu gördüklerinden biri utangaç bir insan . diğer insanlarla konuşmaktan korkan sessiz biri. Sence utangaç olanı bunlardan hangisi?
18. Bu gördüklerinden biri kendini beğenmiş bir insan. Daima kendi yaptıklarının çok iyi olduğunu söylüyor. Sence kendini beğenmiş olanı bunlardan hangisi?
19. Bu insanlardan birinin kaba davranışları var ve çirkin sözler söylüyor. Ence çirkin sözler söyleyeni bunlardan hangisi?
20. Bu gördüklerinden biri mız mız bir insan. İç bir neden olmaksızın sürekli şikayet ediyor. Sence mız mız olanı bunlardan hangisi?
21. Bu gördüklerinden birisi cana yakın bir insan. İrinin dikkatini çekmek istediğinde ona gülümsüyor. Sence cana yakın olanı bunlardan hangisi?
22. Bu gördüklerinden biri sert bir insan. Birisi yanlış bir şey yaptığında kaşlarını çatıyor ve onun cezalandırılmasını istiyor. Sence sert olanı bunlardan hangisi?
23. Bu gördüklerinden birisi yüksek sesle konuşan bir insan. Onun sesi evin her tarafından duyulabilir. Eğer evin içinde konuşuyorsa , onun sesini sokaktan bile duyabilirsin. Sence yüksek sesle konuşan bunlardan hangisi?
24. Bu gördüklerinden biri çabuk heyecanlanan bir insan. Beklenmedik bir şey olduğunda şaşırıyor. Kapı hızla çarpsa, yerinden sıçırıyor. Sence çabuk heyecanlanana bunlardan hangisi?
25. Bu gördüklerinden biri sevgi dolu bir insan. Birinden hoşlandığı zaman ona sarılıp, öpüyor. Sence sarılıp, öpmeyi çok seven bunlardan hangisi?
26. Bu gördüklerinden birisi sözünü geçiren bir insan. Sana bir şey yapmanı söylediğinde, onu yapmak zorundasın. Sence sözünü geçiren bunlardan hangisi?
27. Bu gördüklerinden biri kendisine çok güvenen bir insan. İşini en iyi şekilde yapacağından emin. Sence kendine çok güveneni bunlardan hangisi?

EK 5:

28. Bu gördüklerinden biri yufka yürekli bir insan. Örneğin yaralı bir kedi yavrusu gördüğünde çok üzülüyor. Sence yufka yürekli olanı bunlardan hangisi?
29. Bu insanlardan biri diğer insanlara çok bağımlı. Hem ne yapacağına karar verirken hem de işlerini görürken, başkalarına ihtiyaç duyuyor. Başkalarına ihtiyaç duyanı bunlardan hangisi?
30. Bu insanlardan biri bir problemle karşılaştığında, yapması gereken en iyi şeyin ne olduğuna karar vermeden önce, oturup, iyice düşünüyor. Sence problemlerini iyice düşünerek çözeni bunlardan hangisi?
31. Bu gördüklerinden biri güçlü bir insan . Ağır şeyleri kendi başına kaldırabiliyor. Ence güçlü olanı bunlardan hangisi?
32. Bu gördüklerinden birisi çok bilgili ve görgülü bir insan. Her zaman her şeyin en doğrusunu yapıyor. Sence bilgili ve görgülü olanı bunlardan hangisi?

EK 6: Çocuk Gözlem Formu

Çocuğun;

Adı:

Okulu:

Sınıfı:

	1.GÜN	2.GÜN	3.GÜN	4.GÜN	5.GÜN
Oynadığı oyun ve oyuncaklar:					
Oyunlarının ortalama süresi:					
Birlikte oynadığı arkadaşları, cinsiyetleri:					
Oyunda aldığı rol:					
1 Hafta Boyunca En Fazla Oynadığı Oyun/Oyuncak:					

EK 7: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçek Kullanım İzni

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği

Fatma Nur

23 Ekim Sal 10:26

Menekşe <ftmnkse@gmail.com>

Alıcı: Hüseyin

Merhaba,

İstanbul Ticaret Üniversitesi Aile Danışmanlığı ve Eğitimi bölümünde tezli yüksek lisans yapmaktayım. " 3-6 Yaş Arası Okul Öncesi Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargıları ve Oyuncak Tercihleri ile Ebeveynlerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmam için geçerlik ve güvenilirlik çalışması sizin tarafınızdan yapılan "Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği"ni kullanmak istiyorum. Sizden gerekli araştırmaları yapmak ve uygulamak için izin istiyorum.

Saygılarımla.

Psikolojik Danışman

Fatma Nur Menekşe

Fatma Nur

23 Kasım Cum 01:23

Menekşe <ftmnkse@gmail.com>

Alıcı: aftmnkse@gmail.com

----- Yönlendirilen ileti -----

Gönderen: **Fatma Nur Menekşe** <ftmnkse@gmail.com>

Tarih: 23 Eki 2018 Sal, saat 10:26

Konu: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği

Alıcı: Hüseyin Altınova <altinova2012@gmail.com>

EK 8: Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçek Kullanım İzni

Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçek izni

Gelen Kutusu x

Fatma Nur Menekşe <ftmnkse@gmail.com>

6 Kasım Sal 14:06

Alıcı: dilek.sirvanli@okan.edu.tr

Merhaba,

İstanbul Ticaret Üniversitesi Aile Danışmanlığı ve Eğitimi bölümünde tezli yüksek lisans yapmaktayım. "3-6 Yaş Arası Okul Öncesi Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargıları ve Oyuncak Tercihleri ile Ebeveynlerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmam için sizin tarafınızdan geliştirilen "Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği"ni kullanmak istiyorum. Sizden gerekli araştırmaları yapmak ve uygulamak için izin istiyorum.

Saygılarımla.

Psikolojik Danışman

Dilek Şirvanlı Özen <dilek.sirvanli@okan.edu.tr>

7 Kasım Çar 09:49

Alıcı: ben

Sevgili Fatma Nur Menekşe,

Türkiye geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yaptığım "Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği"ni, "3-6 Yaş Arası Okul Öncesi Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargıları ve Oyuncak Tercihleri ile Ebeveynlerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinde kullanabilirsin.

Çalışmada başarılar dilerim.

D.ŞÖ

Kimden: Fatma Nur Menekşe [mailto:ftmnkse@gmail.com]

Tarih: Tuesday, November 06, 2018 2:06 PM

Kime: Dilek Şirvanlı Özen <dilek.sirvanli@okan.edu.tr>

Konu: Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçek izni

Fatma Nur Menekşe <ftmnkse@gmail.com>

23 Kasım Cum 01:23

Alıcı: aftmnkse@gmail.com

----- Yönlendirilen ileti -----

Gönderen: **Dilek Şirvanlı Özen** <dilek.sirvanli@okan.edu.tr>

Tarih: 7 Kas 2018 Çar, saat 09:49

Konu: YNT: Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçek izni

Alıcı: Fatma Nur Menekşe <ftmnkse@gmail.com>